

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Första kammaren.

Nr 14.

Lördagen den 23 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Stridsberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 49, med förslag till förordning angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförsel eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgods; och

nr 50, med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av § 12 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor.

Anställdes val av tjugufyra valmän för utseende av ej mindre riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare än även riksdagens militieombudsman och dennes efterträdare; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till valmän:

herr Antonsson	med 78 röster,
» Berglund	» 78 »
» Boberg	» 78 »
» Ekman, Karl Johan	» 78 »
» Enhörning	» 78 »
» Frändén	» 78 »
» Hansson, Sigfrid	» 78 »
fröken Hesselgren	» 78 »
herr Johansson, Carl	» 78 »
» Johansson, Johan Bernhard	» 78 »
» Klefbeck	» 78 »
» von Koch	» 78 »
» Larson, Edward	» 78 »
» Larsson, Jacob	» 78 »
» Linder	» 78 »
» Nilsson, Gustaf	» 78 »
» Pers	» 78 »
» Pålsson	» 78 »
» Schedin	» 78 »
» von Stockenström	» 78 »
» Svensson i Eskhult	» 78 »
» von Sydow	» 78 »
» Tengdahl	» 78 »
» Westman	» 78 »

Företogs val av sex suppleanter för de valmän, som av kammaren fått i uppdrag att utse ej mindre riksdagens justitieombudsman och hans efterträ-

dare än även riksdagens militieombudsman och dennes efterträdare; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till suppleanter:

herr Sandegård	med 49 röster,
» Bergman, Johan	» 49 »
» Jonsson i Lycksele	» 49 »
» Norling	» 49 »
» Andersson i Hedsta	» 49 »
» Svensson i Kompersmåla	» 49 »

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

Anställdes val av tjugufyra valmän för utseende av revisorer och revisors-suppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning år 1923; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till valmän:

herr Almkvist	med 49 röster,
» Andersson i Eliantorp	» 49 »
» Antonsson	» 49 »
» Bergqvist	» 49 »
» Bergström	» 49 »
» Björnsson	» 49 »
» Bodin	» 49 »
» Bondeson	» 49 »
» Carlsson, Johan, i Hällsbäck	» 49 »
» Enhörning	» 49 »
» Gustafsson i Benestad	» 49 »
» Ingeström	» 49 »
» Johansson, J. P., i Östersund	» 49 »
» Larsén	» 49 »
» Nilsson, Gustaf	» 49 »
» Nilsson, Johan, i Kristianstad	» 49 »
» Nilsson, Johan, i Malmö	» 49 »
» Norling	» 49 »
» Rooth	» 49 »
» Strömberg	» 49 »
greve Wachtmeister	» 49 »
herr Walles	» 49 »
» Vindahl	» 49 »
» Öhngren	» 49 »

Företogs val av sex suppleanter för de valmän, som av kammaren fått i uppdrag att utse revisorer och revisors-suppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning år 1923; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till valmanssuppleanter:

herr Andersson, E. B., i Fältenberg	med 22 röster,
» Hansson, Gustav	» 22 »
» Andersson, S. E., i Hägelåkra	» 22 »
» Abrahamsson	» 22 »
» Andersson, P., i Arbrå	» 22 »
» Berglund	» 22 »

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 8—10 samt första lagutskottets utlåtanden nr 7 och 8.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om fattigvården.

Om ändrade bestämmelser ang. arbets-tvång för försörjare m. fl.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 277, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Samuelsson, Molander, Dahln, Kilbom, Karlsson* i Grängesberg, *Spångberg* och *Herou* hemställt, att riksdagen måtte för sin del antaga ett vid motionen fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om fattigvården den 14 juni 1918 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslagets upphöjande till lag.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Molander*, som av angivna orsaker ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen.

Herr Winberg: Herr talman! Ehuru jag förstår, att det är skäligen tröstlöst att göra något yrkande om ändring i lagbestämmelserna på det område det här är fråga om, kan jag inte underlåta att framställa ett sådant.

Utskottet har icke funnit anledning att påyrka någon ändring med anledning av den motion, som väckts i andra kammaren. Enligt min mening har det dock visat sig, att den nuvarande lagstiftningen kan leda till farliga konsekvenser. Det rör sig nämligen om ingenting mer eller mindre än huruvida en person skall kunna berövas sin frihet på grund av antingen fattigdom eller ovilja att arbeta för att prestera vissa utgifter, som han har sig ålagda. Jag har klart för mig, att det kanske under nuvarande samhällsförhållanden torde vara oundvikligt att ha lagbestämmelser, som i vissa fall stadga ett dylikt tvång, men å andra sidan måste vi väl vara överens om, att detta är ett så ömtåligt område och att ifrågavarande åtgärder kunna leda till så pass ödesdigra konsekvenser för individen, att man vid deras tillgripande bör iakttaga största möjliga omsorg och försiktighet. Erfarenheten har, såvitt jag förstår, visat, att den nuvarande anordningen att låta vissa fattigvårdsmyndigheter, vilka sedan i sin tur vända sig till underordnade polismyndigheter, besluta angående en persons sändande till tvångsarbete, lämnar möjligheter till, om icke direkt godtycke, så likväl ett mindre grundligt övervägande av ärendets vidd och innebörd, och att man åtminstone bör genom att lyfta avgörandet på ett högre plan skaffa sig de teoretiska garantier, som det synes mig nödvändigt att ha vid tillämpandet av lagbestämmelser som de här ifrågavarande.

Med hänsyn till vad jag sade redan då jag började, nämligen att denna ärade församling nu som vid föregående tillfällen fortfarande torde vara av den uppfattningen, att det här såväl som eljest i vår lagstiftning är tämligen bra beställt som det är, skall jag naturligtvis inte något vidlyftigare uppehålla mig vid ärendet. Det har nu tyvärr blivit så, att riksdagen allt mer och mer anser, att dess uppgift inskränker sig till att sammanträda för att fastställa budgeten för det kommande året och möjligen bifalla några kungl. propositioner, men avslå alla motioner, som avse någon ändring, särskilt då det är fråga om lagstiftning på det sociala området. Man anser sig med ett ord ha kommit så långt fram, som man överhuvud taget kan eller vill komma, och det har lagt sig en slöhetens och trötthetens slöja över hela lagstiftningsarbetet. Det blir riksdagens sak att så länge den vill fortsätta på den vägen. För min del håller jag före, att riksdagen har en annan uppgift också än att fastställa de år-

Om ändrade bestämmelser ang. arbets-tvång för försunliga försörjare m. fl. (Forts.)

liga budgeterna. Den bör naturligtvis se till, i vad mån gällande lagstiftning på ena eller andra området på grund av förhållandenas utveckling behöver ändras eller justeras. Enligt min mening föreligger det fullt fog att vidtaga en sådan justering på det område, varom här nu är fråga.

Jag skall emellertid, herr talman, inskränka mig till detta och be att med yrkande om avslag å utskottets förslag få hemställa om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr **Petrén, Bror**: Då den föregående talaren slutade med ett yrkande om avslag å utskottets hemställan, finner jag mig föranlåten att säga några ord till försvar för den hemställan, som utskottet i ärendet gjort.

Jag vill giva herr Winberg rätt i, att det givetvis är ett ömtåligt område, varå man här rör sig, och att man bör vara försiktig i fråga om lagstiftningen å detsamma. Herr Winberg liksom motionärerna lägger till grund för sitt resone-mang, att det i några ej närmare angivna fall skulle hava visat sig, att de nuvarande bestämmelserna kunna leda till betänkliga konsekvenser, och att där-för lagen i denna del nu bör ändras. Frånsett motionären, herr Molander, har utskottet enhälligt ställt sig på den ståndpunkten, att det är riktigast att av-vakta vidare erfarenheter å det av motionärerna berörda området, innan man giver sig in på att vidtaga ändringar i hithörande del av denna nyligen till-komna lag.

Det må erinras, att det vid lagens antagande för sex år sedan, efter det att nu ifrågavarande spörsmål under förarbetena varit föremål för mycket dryf-tande, rådde en fullt enstämmig uppfattning vid behandlingen inom riksdagen därom, att det för att vinna den effektivitet, som man på detta område förut icke ägt, men på grund av därunder gjorda erfarenheter då sökte ernå, var nöd-vändigt att slå in på den av motionärerna nu särskilt påtalade utvägen, att lägga prövningen av dessa ärenden rörande handräckning mot försunliga familjeför-sörjare hos polismyndigheterna i respektive städer och landsbygd, d. v. s. magi-strater, poliskammare och landsfiskaler. Efter den ingående behandling, som detta lagärende 1918 fick i det särskilda fattigvårdsutskottet, och då man icke hittills, vare sig i motionen, reservationen eller den föregående talarens yttrande, fått några påtagliga bevis för, att de vådor, som kunna ligga i de nuvarande bestämmelserna, också i praktiken gjort sig gällande, menar jag, att det är en riktig ståndpunkt att avvakta vidare erfarenheter vid lagens tillämpning å detta område, särskilt efter arbetshemmens tillkomst, innan man skrider till en omläggning av det förfarande, som nu gäller.

Jag vill dessutom gentemot herr Winberg säga, att vad särskilt angår det av ändringsförslagen, som avser bettlare och lösdrivare, vilka äro till arbete oförmögna, frågan därom har ett nära samband med lösdrivarlagstiftningen; och vi veta, att det finns utarbetat ett färskt lagförslag angående lösdrivare, vilket antagligen väl nästa år är att införfänta till riksdagen. Det bör väl vid sådant förhållande vara klokast att icke nu taga upp frågan om lösdrivares behandling till separat avgörande å den särskilda punkt, som behandlas i fattig-vårdslagen.

Jag vill tillägga, att vi inom utskottet hava försökt skaffa oss uppgifter om, i vad mån olägenheter i de av motionärerna berörda hänseendena visat sig i praktiken, och är det på grundval av de uppgifter, vi därvidlag från auktorita-tivt och erfaret håll erhållit, som vi avfattat detta utskottsutlåtande.

Herr talman! Jag ber nu, med hänvisning till utlåtandets innehåll, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder

förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner om beredande av ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag m. m.

*Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade hänvisats en i första kammaren väckt motion, nr 52, av herr *Strömberg* m. fl., och en i andra kammaren väckt motion, nr 134, av herr *Andersson* i Igelboda m. fl., däri hemställt, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagda förslag till

lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862,

lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862,

lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862,

lag om ändrad lydelse av §§ 33 och 40 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt

lag om ändrad lydelse av §§ 35 och 42 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte för sin del antaga fem i utlåtandet införda, med 1—5 betecknade förslag till lagar i nu ifrågavarande ämnen.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *von Geijer*, *Stendahl*, *Starbäck* och *Gustafson* i Kasenberg, som yrkat, att utskottet skulle avstyrka motionerna utom i vad de avsåge ändring av § 34 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm;

2) av herr *Dahl*, som på anförda skäl hemställt, att riksdagen med anledning av förevarande motioner ville för sin del antaga fem i reservationen införda, med 1—5 betecknade lagförslag;

3) av herrar *P. J. Gustafsson* och *Svensson* i Grönvik, vilka av i reservationen angivna orsaker ansett, att utskottet bort avstyrka motionerna; samt

4) av herr *Bäckström*, som med instämmande av herrar *E. B. Andersson* och *Jansson* i Edsbäcken ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen utvisade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte för sin del antaga fem i reservationen införda, med 1—5 betecknade förslag till lagar.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr von Geijer: Herr greve och talman! I avseende å föredragningen av konstitutionsutskottets utlåtande nr 1 hemställs,

att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först vart och ett av de däri behandlade lagförslagen föredrages särskilt för sig, där så erfordras paragrafvis och momentvis, med promulgationsstadganden, ingress och rubrik sist;

Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)

att sedan alla lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställen föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse något av lagförslagen kommer att i sin helhet i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling, i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar; samt

att utskottet lämnas öppen rätt att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Härtil lämnade kammaren sitt bifall.

Det av utskottet under punkten 1 tillstyrkta förslaget till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 (nr 13).

§ 19.

Denna paragraf lydde:

Mom. 1. Där sådant finnes av behovet påkallat, äger kommunen rätt besluta, att ledamot av kommunalnämnden och utsedd ledamot av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, ävensom revisor, varom i § 72 sägs, skola för deltagande i sammanträde eller förrättning i kommunens angelägenhet inom kommunen åtnjuta gottgörelse av kommunens medel i form av dagtraktamente med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Kommunen må ock kunna besluta, att, där kommunikationsförhållandena anses sådant kräva och väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, reseersättning skall till ledamoten eller revisorn utgå. Denna ersättning må icke överstiga belopp, beräknat efter lägsta skjuts- och åkdonslega, där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, samt avgiften i tredje klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en salongsplats på fartyg, där resa såmedelst sker.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i kommunens angelägenhet företages utom kommunen av person, som i första stycket sägs, må, om kommunen så beslutar, utgå efter annan grund än nu är sagt.

Mom. 2. Jämte gottgörelse, som enligt mom. 1 beslutas, samt ersättning för kostnader för skrivmaterialier, postporton och annan dylik utgift, som för uppdragets fullgörande kräves, må efter kommunens bestämmande för det med uppdraget förenade besvär utgå arvode till sådan ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom styrelsen, nämnden eller beredningen, så ock till revisor, varom i mom. 1 förmåles. Arvodet skall till beloppet bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt, ej heller bestämmas med hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig.

Mom. 3. Där eljest i lag eller författning föreskrift meddelas om arvode eller annan ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag, skall vad sålunda finnes särskilt stadgat lända till efter rättelse.

*Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.*
(Forts.)

Mom. 4. Sammanlagda beloppet av beslutade ersättningar till innehavare av uppdrag, som i denna paragraf omförmälas, må icke överstiga vad kommunens ekonomiska bärkraft utan större olägenhet medgiver.

§ 19 av det lagförslag, som förordats under punkten 1 i den av herr *Dahl* vid utlåtandet avgivna reservationen, hade följande avfattning:

Mom. 1. Där så finnes av behovet påkallat, äger kommunen rätt besluta, att ledamot av kommunalnämnden och utsedd ledamot av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, ävensom revisor, varom i § 72 sägs, skola, *där kommunikationsförhållandena anses sådant kräva och väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än tio kilometer, för deltagande i sammanträde eller förrättning i kommunens angelägenhet inom kommunen åtnjuta reseersättning av kommunens medel.* Denna ersättning må icke överstiga belopp, beräknat efter lägsta skjuts- och åkdonslega, där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas samt avgiften i tredje klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en salongsplats på fartyg, där resan såmedelst sker.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i kommunens angelägenhet företages utom kommunen av person, som i första stycket sägs, må, om kommunen så beslutar, utgå efter annan grund än nu är sagt.

Mom. 2. Jämte *reseersättning*, som enligt mom. 1 beslutas, samt ersättning för kostnader för skrivmaterialier, postporton och annan dylik utgift, som för uppdragets fullgörande kräves, må efter kommunens bestämmande för det med uppdraget förenade besvär utgå arvode till sådan ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som *efter särskilt uppdrag utför arbete av väsentligt större omfattning än övriga ledamöter*, så ock till revisor, varom i mom. 1 förmäles. Arvodet skall till beloppet bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt ej heller bestämmas med hänsyn till den inkomst, av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig.

Mom. 3. = utskottets förslag.

Mom. 4. = utskottets förslag.

Motsvarande paragraf av det i herr *Bäckströms* reservation under punkten 1 förordade lagförslaget var så lydande:

Mom. 1. Där sådant finnes av behovet påkallat, äger kommunen rätt besluta, att ledamot av kommunalnämnden och utsedd ledamot av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, ävensom revisor, varom i § 72 sägs, skola för deltagande i sammanträde eller förrättning i kommunens angelägenhet inom kommunen åtnjuta gottgörande av kommunens medel i form av dagtraktamente med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Kommunen må ock kunna besluta, att, där kommunikationsförhållandena anses sådant kräva och väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, reseersättning skall till ledamoten eller revisorn utgå. Denna ersättning må icke överstiga *hälften* av belopp, beräknat efter lägsta skjuts- och åkdonslega, där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, *ej heller överstiga* avgiften i tredje klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en salongsplats på fartyg, där resan såmedelst sker.

Om ersättning
 åt kommunala
 förtroende-
 män.

(Forts.)

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i kommunens angelägenhet företages utom kommunen av person, som i första stycket sägs, må, om kommunen så beslutar, utgå efter annan grund än nu är sagt.

Mom. 2. = utskottets förslag.

Mom. 3. = utskottets förslag.

Mom. 4. = utskottets förslag.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Jag har vid utlåtandet fogat en reservation, däri jag yrkar avslag på det väckta förslaget i dess helhet. Jag har både formella och materiella skäl för denna min hållning. De formella skulle kanske t. o. m. vara alldeles tillräckliga.

Det förslag, som nu föreligger, föredrogs i riksdagen så sent som i fjol. Då avslog första kammaren förslaget i dess helhet, och andra kammaren biföll det med en majoritet av 15 röster. Redan denna omständighet, att saken så nyligen har behandlats och av riksdagen underkänts, föranleder mig till den meningen, att intet som helst skäl egentligen borde föreligga till att nu återupptaga denna vittgående fråga. Jag vågar nämligen det bestämda påståendet, att under den tid, som förflutit mellan dessa två riksdagar, inga nya omständigheter hava förekommit, som skulle kunnat föranleda en dylik åtgärd. Jag kan ju också för detta mitt påstående finna ett icke oväsentligt belägg i den omständigheten, att så väl motionärerna som utskottet i vidsträckt mån hänvisa till vad som under fjolåret förekommit i ärendet. Redan denna omständighet föranleder mig, som sagt, herr greve och talman, att yrka avslag på förslaget.

Då jag emellertid fått ordet, kan jag måhända jämväl något gå in på den materiella sidan av frågan. Det har varit en ständig strid i uppfattningen mellan förespråkarna av förslaget i fråga och dess motståndare på en punkt. Förespråkarna ha alltid med skärpa velat framhålla, att det här icke alls gäller att införa något nytt. Det är intet steg ut i det okända, säger man, utan det är strängt taget endast en utveckling, dels av redan skriven lag och framför allt av praxis, som på grund av tvingande nödvändighet gjort sig gällande här och där i landet. Motståndarna åter vidhålla med bestämdhet, att det är ett betydande steg, som innebär en viktig principiell förändring av den uppfattning, som hittills på detta område gjort sig gällande. Kanske denna skiljaktighet kan få sin belysning, om man tänker på den punkt, som här egentligen är avgörande, nämligen de omständigheter, som skulle föranleda ersättning och påstås framskapa ett behov därav. Vi som motsätta oss förändringen hävda, att sådana omständigheter endast förekomma i undantagsfall. I dessa undantagsfall kunna kraven på ersättning innehålla något berättigat, men då man av hänsyn till dem vill införa allmänna lagbestämmelser över hela linjen, kastar man om förhållandet, så att vad som nu är undantag blir regel eller med andra ord de kommunala förtroendeuppdragen i allmänhet bli avlönade och endast undantagsvis bli oavlönade. Detta är enligt min uppfattning en så principiell omläggning av vad som här varit praktiserat, att det betyder en ändring av den grund, som följts och som hela lagkomplexet vilat på, ända sedan det tillkom, nämligen att de kommunala förtroendeuppdragen skulle vara oavlönade.

Det må framhållas aldrig så mycket av utskottet, motionärerna eller här i diskussionen, att det här icke gäller någon nödvändighet, att det icke är fråga om ett obligatoriskt stadgande, utan endast ett fakultativt, och att alltså avgörandet ligger i kommunernas egen hand — det må understrykas aldrig så mycket, säger jag, så är det dock min bestämda mening, att man med detta i lagen fastställer en princip, som kommer att gå över hela linjen, så att om en kommun inför ersättning, så kommer också grannkommunen att göra det. Det är denna omständighet, som jag ansett innebära en högst väsentlig skillnad.

Man ser också, att olika uppfattningar angående själva grunden gjort sig gällande i lagförslaget. Detta har icke enligt min mening tagit sikte på önskvärdheten att råda bot i undantagsfallen utan har drivit alltsammans ut på en enda linje. Det har blivit något schablonmässigt över hela detta lagförslag.

Det lider nog intet tvivel, att det är förhållandena i Norrland med dess oerhört långa avstånd, som givit upphov till önskemålen i denna riktning. Men därför att i Norrland på en eller annan plats föreligger ett sådant behov, finns det väl ingen anledning att låta samma bestämmelser gälla för Skåne med dess tätt bebyggda orter? Och därför att det gäller i Norrland på de platser jag åsyftade, finns det heller ingen anledning att antaga, att det gäller i städerna. I dessa föreligger absolut inte samma behov. Jag går så långt, att jag säger, att med ytterst få undantag kan man beträffande städerna påstå, att de icke ha behov av att införa ersättning för kommunala uppdrag. Men regeln är så generell, att den kommer att gälla även för dem. Man kommer att genomföra den för uniformitetens skull, ty sådan är karaktären hos hela lagkomplexet. Det är min huvudmärkning, att man icke nöjt sig med att råda bot för undantagsfallen, utan man låter lagen gälla över hela linjen, och jag upprepar, att vi äro på väg att vidtaga den stora principiella förändringen, att samtliga kommunala uppdrag i vårt land hädanefter bli avlönade. Jag tycker för min del, att det är osmakligt att gå ifrån den gamla känsla av rättsuppfattning man haft på detta område, den känslan att man bör vara skyldig att fullgöra, till och med med nöje fullgöra några kommunala uppdrag, även om de skulle vara förenade med någon uppoffring. Här fastslår man i stället den regeln, att allt vad man gör för kommunen, vad det vara månde, skall man ha betalt för. Jag tycker verkligen, att man borde ha ett sådant intresse för sin hemkommun, att man inte alltid tänker på att få betalt av den och betraktar sin hemkommun som en sorts mjölkko. Det låg något tilltalande i, att man verkligen ville underkasta sig besvär och till och med någon gång kostnader, om det behövdes.

Jag kan heller inte se annat, än att här är fara för missbruk, alldeles oavsett de principiella skäl jag har att vidhålla min mening. Ersättningarna kunna lätt gå över till att bli partibelöningar. Säg vad man vill, så föreligger denna fara. Det kan bli — man drar sig för att använda ordet korrupcion — men det kan bli missbruk i sådan anda. Jag tycker vidare, att beträffande de kommunala förtroendemännen — jag tänker närmast på ordförande och dylika — deras prestige, deras ställning blir en annan, då de på detta sätt bli avlönade. Jag vet nog, att man säger från det håll, där man ivrar för förslaget: Är det bra att göra dessa förtroendemen, dessa ordförande, dessa ledare inom respektive nämnder, beroende av en tjänsteman? Då svarar jag gentemot detta argument: Är det bättre att göra dem själva till tjänstemän? Icke kunna de då behålla den upphöjda stundpunkt jag gärna vill, att de skola intaga? Tjänstemän torde man i en kommun, som nått en viss utveckling, icke kunna undgå, men jag förmodar, att det är lättare för en kommunal myndighet eller nämnd eller vad det är att hålla sig uppe, då den har en verklig tjänsteman under sig, än om dess medlemmar själva eller dess ordförande skola vara ett slags tjänstemän.

Jag vänder mig sålunda, herr greve och talman, mot den allmänna andan i detta förslag, och jag kan inte finna, att det verkar i det avseende, där jag gärna skulle vilja gå till mötes, nämligen mot missbruket såsom sådant. Det vore väl underligt, om man inte skulle kunna tänka sig en form att komma olägenheterna till livs utan att behöva gå så långt, som detta förslag gör, och låta det gå ut över hela linjen, lika i stad och på land, lika i Norrland och Skåne etc. Det är denna allmänna anda, som jag riktar mig emot, och då jag har denna uppfattning, ligger det nära till hands, att jag vänder mig jämväl mot den av herr

*Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.*

(Forts.)

Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)

Dahl avgivna reservationen, då den bibehåller lagens allmänna karaktär orubad.

Det lider intet tvivel, att rättsuppfattningen ibland kan bliva påverkad av en lag. I allmänhet torde det väl vara så, att en lag är ett uttryck för rättsuppfattningen och kommer efter denna, men i detta fall är det tvärtom. Här kommer ej den allmänna rättsuppfattningen till uttryck i lagen, och denna kommer att verka i den riktning jag antydde. Det blir dyrt, ohyggligt dyrt dessutom.

Jag återvänder således till vad jag började med. Jag tycker, att läget är detsamma som i fjol, och någon anledning att avvika från den uppfattning första kammaren då gav uttryck åt anser jag näppeligen föreligga. Till yttermera visso äro meningarna nu lika splittrade som då: fyra reservationer äro avgivna, alltså fem olika förslag. Kan inte den omständigheten ange, att ärendet näppeligen är vad man säger moget? Det är ett svagt skäl, det medger jag. Jag kan mycket väl få till svar, att det är de obotfärdigas förhinder. Men ligger det icke något i, att i denna ytterst viktiga fråga meningarna äro så pass litet preciserade och så pass divergerande? Kan man inte då dra den slutsatsen, att ärendet näppeligen är moget? Någon risk att uppskjuta det kan jag icke se.

Åberopande vad jag sålunda anfört, ber jag, herr greve och talman, att för min del få yrka bifall till den av mig och några andra avgivna reservationen. Det är dock en paragraf, som herr greven och talmannen givit akt på, att reservationen icke vänder sig emot. Det är § 34 i lagförslaget angående kommunalstyrelse i Stockholms stad. Emellertid torde det kanske vara nödvändigt att göra en liten förändring i ingressen samt att behålla promulgationsbestämmelsen, för att denna paragraf skall kunna räddas i sin helhet. Sålunda hemställer jag, att lagens ingress — det gäller alltså Stockholms stad — måtte erhålla följande lydelse: »Härigenom förordnas, att § 34 mom. 1 och 2 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:» Vidare hemställs, att lagens promulgationsbestämmelse måtte lyda: »Denna lag träder i kraft den 1 september 1924. Vad enligt denna lag av de i § 34 mom. 1 c) omförmälda ledamöterna jämte ersättare för dem skall förrättas första gången å stadgad tid år 1925, i följd varav de, som på grund av tidigare val då äro ledamöter av stadskollegiet eller ersättare för dem, vid nämnda tidpunkt skola frånträda dessa uppdrag.»

Herr **Dahl**: Herr greve och talman! Den rent negativa ståndpunkt, som utskottets vice ordförande och hans medreservanter intagit, har jag för min del icke kunnat biträda. Jag har till en början icke ansett det vara möjligt att förbise, att riksdagen 1918 begärt utredning och förslag i sådant syfte, som detta lagförslag avser. Vidare har jag icke kunnat undgå att finna, att alla de utlåtanden, såväl från myndigheter som från menigheter, som i ärendet föreligga, på det allra kraftigaste understryka behovet av, att något göres i förevarande avseende. Härtill skulle jag vara hågad att foga ytterligare ett par argumenta ad hominem, riktade till utskottets ärade vice ordförande, med anledning särskilt av de invändningar mot frågans återupptagande, som han nyss framställde.

Det är dock så, att herr von Geijer bör i kraftigare mån än flertalet av kammarens ledamöter känna sig förpliktad av den framställning, som riksdagen 1918 gjorde, eftersom herr von Geijer såsom ledamot av konstitutionsutskottet, såvitt jag kunnat finna, reservationsfritt anslöt sig till det konstitutionsutskottets utlåtande, som tillstyrkte utredning och förslag i detta avseende. Vill inte herr von Geijer biträda detta förslag, torde det åtminstone vara skäl, att han ger tillkänna i vilket avseende han yrkar ett annat, ett

ändrat förslag, ty det är väl ändå icke så, att vederbörande utskotts ledamöter och riksdagens kamrar, då de skriva till Kungl. Maj:it, utan vidare sedermera kunna fränfalla det syfte, som de med en avlåten skrivelse avsett att främja.

Då herr von Geijer vidare pekar på, att riksdagen så sent som i fjol avvisade det föreliggande förslaget, bör ock anmärkas, att samtliga de talare, som i denna kammare — på vars ståndpunkt förslaget föll — uppträdde emot förslaget, ingalunda ställde sig rent principiellt avvisande, utan tvärtom alla ställde i utsikt, att om ett förslag i en nära framtid återkom, skulle det helt säkert möta en välvillig, saklig prövning. Herr von Geijer var i detta avseende kanske den minst prononcerade, men uttalade dock i sitt anförande en förhoppning, att dröjsmålet icke måtte bli synnerligen långt, och andra talare ställde uppskovet så kort som till följande riksdag. Jag menar då, att man kan inte gärna återropa förra riksdagens avslag såsom stöd för en rent negativ ståndpunkt vid denna riksdag.

Om jag för min del sålunda icke kunnat förena mig med de reservanter, som ansett att utskottet bort avstyrka motionerna, har jag å andra sidan icke heller kunnat helt förena mig med utskottets majoritet. Då riksdagen år 1918 avlät en skrivelse i frågan, betonade riksdagen med synnerligt eftertryck, att man här måste framgå med en särskild varsamhet. Det skrevs i fråga om den då begärda utredningen sålunda: »Grundläggande för en sådan utredning måste vara, att såsom regel skall bibehållas gällande rättsgrundsats, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade. Det blir sålunda för vissa undantagsfall, som det gäller att bereda möjlighet till dylik ersättning, men dessa undantagsfall få icke kännetecknas så, att de draga med sig ett övergivande av den allmänna principen.» Nu menar jag i motsats till herr von Geijer, att med denna lagstiftning ingalunda syftas till att ge ett grundskott åt den hittills oemotsagt erkända principen, att de kommunala förtroendeuppdragen skola vara oavlönade, utan det gäller i denna lagstiftning just att ange, var den gräns skall dragas, där möjlighet till ersättning skall inträda. Sedan är det en lämplighetsfråga, hur man skall uppdraga gränsen, och det blir i denna gränsutstakning, som varsamheten kommer att få ett mer eller mindre starkt uttryck. För min del vill jag här gå fram med större varsamhet än utskottet tillämpat. De herrar, som haft tillfälle att närmare taga del av betänkanudet, torde hava funnit, att skiljaktigheten beträffande landsbygden mellan mitt förslag och utskottets består däri, att jag i mitt förslag strukit möjligheten att tillerkänna traktamentsersättningar men däremot bibehållit utskottets förslag, att reseersättningar och arvoden skulle kunna tillerkännas. Beträffande städerna upptager mitt förslag varken rese- eller traktamentsersättning men bibehåller däremot utskottets förslag i fråga om arvodena. Vad beträffar traktamentena förhåller det sig så, att uti de yttranden, som avgivits, framstår med tydlighet, att man där allmänt ställer sig ytterst betänksam. Det finns visserligen en hel del yttranden, som oförbehållsamt tillstyrka traktamentsersättningar, men i stort sett manar man där till mycken varsamhet, och jag har, med ganska stor tvekan, det medger jag, icke kunnat annat än ställa mig på den ståndpunkten, att man helst borde försöka komma ifrån dessa traktamenten. Jag kan i detta avseende förena mig med en ledamot av andra kammaren i hans uttalande vid behandlingen förra året av denna fråga, nämligen herr Edén, som då framhöll, att även om det kunde antagas vara önskligt att för en eller annan kommun med mycket stora avstånd traktamentsersättningar borde införas, sådana ersättningar för det övervägande antalet fall icke borde vara erforderliga samt att man borde vara varsam att här stadga ett institut, som skulle kunna fresta till missbruk.

Härtill kommer ytterligare en synpunkt, som särskilt i dessa tider måste

*Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)*

Om ersättning
 åt kommunala
 förtroende-
 män.
 (Forts.)

tillvinna sig synnerligt beaktande, nämligen den rent ekonomiska. Man får tillse, att man icke möjliggör ett alltför hårt belastande av de redan förut synnerligen hårt skattetyngda landsbygdskommunerna.

Vad städerna angår, förmenar jag, att varken rese- eller traktamentsersättningar kunna behöva ifrågakomma. Det förhåller sig så — såsom de här närvarande, i städer bosatta ledamöter av kammaren nog hava sig bekant — att de kommunala sammanträdena i regel hållas på aftnarna. De undantagsfall, som kunna påvisas, bekräfta endast regeln. Arbetstiden är i regel slut vid denna tid på dagen, så att arbetet i högst ringa om ens i någon grad kommer att skära sig med tiden för sammanträdena. Det synes då icke kunna vara ändamålsenligt att för dessa mycket få undantagsfall instifta denna möjlighet.

Beträffande reseersättningar äro ju städernas avståndsförhållanden i allmänhet sådana, att man utan svårighet förflyttar sig till fots, och i större samhällen finnas för en mycket billig penning i regel särskilda anordningar, som kunna användas. Visserligen erinrades inom utskottet om vissa städer såsom Sala och andra, vilka hava ett mycket stort yttnehåll, som möjligtvis skulle kunna berättiga till någon reseersättning, men man får väl vara ense om att detta är sådana undantagsfall, till vilka man rimligtvis icke bör taga någon hänsyn.

Den kanske väsentligaste skiljaktigheten mellan min reservation och utskottets utlåtande hänför sig till den särskilda garantibestämmelse, som jag har upptagit, nämligen villkoret om kvalificerad majoritet för beslut i dessa avseenden. Då riksdagen år 1918 skrev till Kongl. Maj:t, påpekade riksdagen uttryckligen, att det borde tagas under överbågande i fråga om garantierna, att jämväl en bestämmelse om kvalificerad majoritet skulle kunna stadgas. De sakkunniga, vilkas betänkande ligger till grund för fjolårets proposition och detta årets utskottsförslag, hava avvisat en sådan bestämmelse. Vad man egentligen därvidlag anmärkt har varit, att det vore oegentligt att vidtaga en sådan anordning, som för inrättandet av kommunala tjänster krävde endast enkel majoritet men för inrättandet av kommunala förtroendesysslor med arvode skulle kräva kvalificerad majoritet. Jag kan ej godkänna denna invändning. Det bör dock beaktas, att dessa kommunala förtroendesysslor och särskilt dessa traktamentsersättningar komma att nära beröra deras intresse, som ha att fatta beslut i saken. Det kan då icke, synes det mig, vara olämpligt att gardera ett beslut i denna del med särskilda föreskrifter av den beskaffenhet, som nödvändiggör en allmänt utbredd, fast mening för fattandet av ett positivt beslut.

Det har vidare anmärkts, att ett så beskaffat stadgande skulle möjliggöra för en minoritet att hindra majoriteten att ge det kommunala arbetet den organisationsform, som den ansåge lämplig. Jag tror icke mycket på denna invändnings bärighet. Skulle det verkligen befinnas vara förhållandet, att en så stor anpart av den kommunala representationen, att den nästan närmar sig de två tredjedelarna, verkligen är övertygad om, att man behöver en organisation med betalning för kommunala förtroendesysslor, blir nog motståndet hos den återstående lilla tredjedelen plus en tämligen snart brutet. Däremot anser jag, att man snarare kunde befara, att en majoritet av hälften plus en kan känna sig frestad att begagna sin tillfälliga övertikt till missbruk på denna punkt. Jag anser sålunda, fullt i överensstämmelse med riksdagens förut-sättning och på grund av förhållandenas beskaffenhet det vara befogat, att man kräver en bestämmelse om kvalificerad majoritet, som i själva verket icke är någonting annat än ett uttryck för den meningen, att man skall kräva en allmänt utbredd, fast övertygelse om lämpligheten av ifrågasatt anordning för att godtaga densamma.

Mot de framkomna anmärkningarna vill jag ytterligare göra den erinringen, att redan utan uttryckligt stadgande om kvalificerad majoritet blir med nu-

varande anordning kvalificerad majoritet för vissa fall erforderlig. Om man nämligen kommer in på de gränsfall, där den särskilda debiteringsprocenten gör sig gällande, kan det hända, att på grund av debiteringsprocenten kvalificerad majoritet det ena året kan vara erforderlig men det andra året icke. Då blir beslutet sålunda beroende på en flyttbar faktor, och det är väl mera lämpligt och konsekvent att stadga kvalificerad majoritet utefter hela linjen för alla fall på detta område.

*Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.*

(Forts.)

Jag tror sålunda, herr talman, att det icke kan vara riktigt och ändamålsenligt att ställa sig helt avvisande mot de krav, som på detta område med sådan styrka gjort sig gällande. Om vi icke försöka få fram ett positivt beslut i år, hava vi kravet åter nästa år. Det är då rimligare att försöka enas om ett försiktigt och varsamt steg framåt än att ställa sig på rena avslagsståndpunkten och riskera att nödgas gå betydligt längre, än man möjligen skulle behöva, om försöket jämkar sig fram nu.

Det är från denna utgångspunkt, från en sådan uppfattning, som jag framlagt min reservation. Jag kan endast beklaga, att jag inom utskottet fått en alltför liten förståelse för min tanke. Men jag har icke alldeles övergivit hoppet om att här i kammaren kunna få bättre framgång. Det förhåller sig dess bättre så, att denna sak icke är någon partifråga, ehuru väl den kan synas hava fått en viss partibetonning, därigenom att den framburits av, såvitt jag förstår, ledamöterna av den socialdemokratiska gruppens förtroenderåd. Men om man ser till behandlingen i bygderna av denna fråga, finner man, att där är det en helt annan uppdelning. Där ha linjerna så att säga gått på tvären i stället för som de gjort här. Jag minns, då vi behandlade denna fråga i det landsting, som jag har äran tillhöra. Där enade sig flertalet inom utskottet och sedermera inom landstinget om ett uttalande, i vilket traktamentsersättningar avstyrktes, medan reseersättningar och arvoden tillstyrktes. Man har vidare funnit, att styrelsen för Svenska stadsförbundet, som inom sig innesluter det främsta vi äga av kommunal erfarenhet på stadsförvaltningens område och där framskjutna representanter för alla politiska meningsriktningar finnas, reservationsfritt tillstyrkt ett uttalande, i vilket bland annat förordats den kvalificerade majoriteten. Jag menar sålunda, att denna tillfälliga omständighet, att förslaget här burits fram av socialdemokrater, icke bör på förhand predestinera till att man går till behandlingen av frågan efter strikta partilinjer utan prövar densamma som man ser den, med hänsyn till vad man finner förhållandena böra betinga.

Gentemot herr von Geijer ber jag ånyo få betona, att detta icke är något principavgörande, utan det är endast fråga om en jämkning av vissa praktiska gränser med bibehållande av en princip, som man visserligen på det sättet i viss mån beskär, men som redan förut har beskurits.

I anslutning till vad jag nu har yttrat ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den föredragna paragrafen i den lydelse, densamma har enligt den av mig afgivna reservationen.

Herr Rooth: Herr greve och talman! Herr Dahls reservation ansluter sig i huvudsak till den mening jag uttalat i ett särskilt yttrande till det sakkunnigbetänkande, som ligger till grund för nu föreliggande motion. Endast den skiljaktigheten förefinnes, att herr Dahl påyrkar kvalificerad röstövertikt för beslut om anslag för ifrågavarande ändamål, under det att jag biträtt sakkunnigmajoritetens förslag om enkel röstövertikt. Jag har emellertid intet att erinra mot denna av herr Dahl föreslagna säkerhetsåtgärd.

I likhet med herr Dahl och för övrigt även med herr von Geijer skall jag be att få säga, att jag icke anser något verkligt behov föreligga att i kommunallagarna införa några generella föreskrifter om rätt för primärkommunerna

Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)

att tillerkänna ledamöter av nämnder, styrelser och beredningar dagtraktamenten för deltagande i sammanträden eller förrättningar. Dessa uppdragsinnehavares åligganden, vilka i regel ställa anspråk på vederbörande endast vid några få tillfällen årligen och för varje gång sällan mer än för en kortare stund, böra enligt min mening i allmänhet alltjämt liksom hittills kunna fullgöras utan någon pekuniär ersättning för därav förorsakad ringa tidspilla eller arbete. Skall man överhuvud taget kunna fasthålla vid, att såsom hittills den enskilde förtroendemans intresse för det allmännas angelägenheter skall utgöra den förnämsta borgen för att dessa angelägenheter bliva på ett tillfredsställande sätt vårdade, bör man väl också kunna vänta sig, att detta intresse skall vara tillräckligt för att uppväga dylika obetydliga uppoffringar av tid och arbete. För de undantagsfall däremot, då ledamotskap i nämnder verkligen kunna anses vara av så krävande art eller eljest särskilda anledningar kunna påkalla, att möjlighet till gottgörelse i form av dagtraktamente bör förefinnas, synes mig vara fullt tillfredsställande sörjt genom de lagbud i detta hänseende, som redan meddelats i vissa särskilda författningar.

Något annorlunda ställer sig saken däremot i fråga om ersättning för de resekostnader, som kunna drabba nu omnämnda förtroendemän vid fullgörandet av deras uppdrag. Redan konsekvensen därav, att nuvarande lagstiftning medgivit, att dylik ersättning må utbetalas till ledamöter av vissa nämnder, kan anses fordra att åt bestämmelserna härom gives en allännare räckvidd, då ju utgifter för resa till och från varje sammanträde eller förrättning drabba i övrigt likställda uppdragsinnehavare i samma grad, oavsett om själva sammanträdet eller förrättningen för ledamöterna är mera krävande i en nämnd än i en annan. Därtill kommer, att härvidlag, åtminstone när fråga blir om längre resor, *verkliga kostnader* för förtroendemannen kunna förorsakas, vilket i regel icke behöver bliva en följd av uppehållet vid sammanträdena eller förrättningarna. Av dessa skäl har jag intet att invända mot att åt kommunerna medgives rätten att tillerkänna avlägset boende ledamöter av styrelser, nämnder eller beredningar begränsade resekostnadsersättningar. Men då jag anser, att inställelse vid ett sammanträde eller en förrättning knappast behöver föranleda några egentliga resekostnader, därest avståndet till sammanträdes- eller förrättningsstället ej uppgår till en nymil, finner jag tillräckligt, om möjligheten till dylik ersättning inskränkes, att gälla sådana ledamöter, för vilka nämnda avstånd överstiger en nymil. En följd härav torde bliva, att man utan några olägenheter kan begränsa lagstiftningen i detta hänseende att gälla endast landskommunerna, då ett medgivande av ifrågavarande innebörd komme att bliva utan så gott som varje praktisk betydelse för städerna.

Vad slutligen angår frågan om gottgörelse till ledamöter av primärkommunernas representantförsamlingar, anser jag, att resekostnadsersättning till sådana kommunalfullmäktige, som hava längre väg att tillryggalägga till sin sammanträdeslokal än en nymil, bör kunna förekomma.

Jag ber alltså, herr greve och talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan i denna punkt och bifall till den av herr Dahl avgivna reservationen.

Herr Gustafsson, Per: Herr greve och talman! Jag har icke kunnat förena mig med vare sig utskottet eller någon av reservanterna vad beträffar själva motiveringen. I fråga om arvode och möjlighet att bevilja sådant arvode, varom här är fråga, är jag icke skiljaktig och icke heller i fråga om möjlighet att kunna bevilja reseersättning. Men då ledamöter av kommunalfullmäktige och municipalfullmäktige icke kunna komma i åtnjutande av dagtraktamenten, kan jag icke inse, varför en vanlig ledamot av nämnd eller beredning skulle erhålla sådant. Det bör väl vara ungefär lika. Förhåller det sig så, att arbete utföres vid sidan av själva sammanträdena, kan det vara berättigat, att ett sådant ar-

bete blir betalt, men då måste detta ske i form av arvode. Därför är det endast mot bestämmelsen om dagtraktamenten, som jag har vänt mig.

Emellertid kan jag icke heller gärna gå med på herr Dahls åsikt, att kvalificerad majoritet skall vara erforderlig för möjligheten att bevilja arvoden och reseersättningar i sådana fall, då de kunna ifrågakomma. Jag anser, att det icke är bra att sätta ett villkor om kvalificerad majoritet för dessa speciella fall. Däremot torde det vara skäl att sänka den gräns, för vilken lagen nu stadgar, att kvalificerad majoritet skall finnas i kommunerna, för att ett höjt eller nytt anslag skall kunna beviljas. Det förhåller sig ju också så, att man väntar förslag till ändring i kommunalförfattningarna på andra områden, d. v. s. i fråga om kommunalskatten, och man vet väl ännu icke, huru detta förslag kommer att se ut eller vilka verkningar det kan medföra. Därför anser jag, att man kunde dröja med avgörandet av denna fråga, till dess ett sådant förslag kommit fram, så att den möjligen kunde inarbetas i kommunalförfattningarna i samband med det nya kommunalskatteförslaget. Som det nu är, utgår ju kommunalskattens utjämningsandel till vissa kommuner, och om jag är riktigt underrättad, erhåller nästan var sjätte kommun någon form av bidrag. Jag anser, att det skulle vara rätt egendomligt, om medlemmar av nämnder i en hårt skattetyngd kommun skulle få dagtraktamenten, som kanske få betalas av medlemmar i en annan kommun, där man icke har sådana.

Av dessa skäl har jag tillåtit mig att yrka avslag på motionen och ber sålunda att i enlighet med min avgivna reservation få yrka avslag på det föreliggande förslaget.

Herr Lyberg: Herr talman! Herr Dahl har redan understrukit, att den förste ärade talaren, herr von Geijer, frångått den uppfattning, som han hade år 1918, att döma av det förhållandet, att han då deltog i det enhälliga utskottsutlåtande, som sedermera blev riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t i detta ämne. Jag skall därför icke närmare uppehålla mig vid denna obeständighet. Men jag kan icke neka mig att i detta sammanhang göra den reflexionen, att högerens representanter i konstitutionsutskottet hava låtit denna fråga bliva föremål för en mycket säregen behandling både vid förra riksdagen och i år. Förra riksdagen förhöll det sig så, att även högerens representanter inom utskottet gingo fram för ett positivt förslag i syfte att lösa frågan. I kammaren sprungo emellertid samtliga ifrån detta förslag; det framställdes ej ens något yrkande om bifall till förslaget, utan alla intogo avslagsständpunkten. I år har det i själva verket förhållit sig så, att man på visst högerhåll inom utskottet haft sympati för en lösning av frågan i ännu mera tillmötesgående riktning än högerreservationerna förra året. Men den uppfattningen, mina herrar, kommer icke tillsynes i reservationerna, ehuru högeryrkandet, som gav uttryck för denna sympati och mycket, mycket nära sammanföll med utskottsmajoritetens beslut — sedermera den Bäckströmska reservationen — var föremål för omröstning i den slutliga voteringen inom utskottet.

Jag har ju icke rätt att klandra detta förhållande, och jag vill heller icke göra det, men jag kan icke underlåta att beklaga, att utskottets högerrepresentanter gång efter annan råka ut för någon force majeure, som tvingar dem in på, jag skulle vilja säga, en något vinglig stråt. Jag anser, att bland annat vissa av nu berörda förhållanden i sin mån kunna förklara, varför man tagit upp denna fråga, ehuru den föll vid fjolårets riksdag.

Utöver denna reflexion skall jag endast tillåta mig att göra några erinringar, som hänföra sig till den punkt, som vi nu behandla, utan att därvid närmare ingå på sakens principiella sida. Vad som framför allt fört fram detta krav i dessa tider är ju de ändrade kommunala förvaltningsförhållandena — kommunalförvaltningens utveckling och den omständigheten att förvaltningen

*Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)*

(Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)

förts över på svagare skuldror —. Jag skall som sagt icke ingå på dessa saker; de hava tidigare varit föremål för grundlig debatt.

Jag skall uteslutande hålla mig till landskommunerna, som vi nu hava att besluta om, och jag skall i allt väsentligt hålla mig till den huvudsakliga tviste-frågan, nämligen frågan om dagtraktamente — eller tvisten om »femman», som man ju lämpligen skulle kunna kalla den. Att jag nu i likhet med två tidigare talare, ehuru stadsbo, ger mig in på denna fråga kan måhända ursäktas, då jag länge nog arbetat med den och sökt taga ingående del av de synpunkter, som särskilt från landskommunernas håll härvidlag gjort sig gällande, samt regelmässigt i mitt samhälle alltid varit motståndare till förslag om dagtraktamenten och arvoden åt förtroendemän, men likväl måst känna mig övertygad om rättmätigheten i vad som här föreslås.

Jag måste först stryka under, att, fränsett resekostnadsbestämmelserna, lagförslaget skiljer på två olika saker, som ofta sammanblandas, nämligen å ena sidan dagtraktamenten och å andra sidan arvode för utfört arbete. Dagtraktamentet avser att ge ersättning för direkta utgifter och minskad arbetsförtjänst, under det att arvodet avser att ge ersättning för utfört arbete. Jag skall senare återkomma till saken med anledning av denna sammanblandning, som jag tror, att även herr Dahl gjorde sig skyldig till.

Jag vill vidare framhålla, att det nu framlagda förslaget, och för övrigt även propositionen i ämnet till förra årets riksdag, följer den mening, som inom de kommunalsakkunniga urgerades av en *högerreservant*. Vad herr Dahl sade om frågans oberoende av partisynpunkter är riktigt så till vida, som förslaget sålunda icke är någonting, som sprungit fram ur vilsekomna vänsterhjärnor. Den högermannen har emellertid icke ändrat åsikt, efter vad jag hört. Men han är norrlänning.

Nu talas det om en ny princip, att den är fråga om någonting helt nytt. Herr von Geijer var ånyo liksom så många gånger förut inne på detta samt förklarade, att man därför bör gå fram med den yttersta varsamhet. Detta har betonats även av herr Dahl.

Ja, man kan ju ofta gräla om ord. Men kan man verkligen säga, särskilt beträffande landskommunerna, att man går in för en ny princip, då vi för närvarande ha bestämmelser om arvode åt fattigvårdsstyrelses ordförande, kommunalnämndsordförande, pensionsnämndsordförande och ledamöter av byggnadsnämnder, i den mån sådana finnas på landet, samt vidare bestämmelser om dagtraktamenten åt ledamöter i vissa nämnder? Beträffande landskommunerna är i själva verket icke fråga om någonting annat än att utsträcka de dagtraktamentsbestämmelser, som redan gälla för mindre viktiga nämnder, till de mest arbetstyngda nämnderna, nämligen fattigvårdsstyrelser och kommunalnämnder. Jag för min del kan icke övertygas om, att man vill tillämpa en ny princip, då det nu ifrågasättes att generalisera dessa bestämmelser, så att de komma att omfatta dessa två slag av nämnder på landet.

Vidare förhåller det sig trots herr von Geijers uttalanden så, att en praxis bredvid lagen utbildat sig, i synnerhet på landsbygden. Jag vill inte ytterligare trötta kammaren — det gör jag naturligtvis ändå — med att läsa upp vad som sagts om den saken, men jag skulle vilja rekommendera till genomläsning den statistik i ämnet, som de författningssakkunniga anført. Herr von Geijer sade nyss, att denna praxis inte var så oerhörd utbredd. Nej, jag vill hoppas, att, även om detta förslag blir lag, skall det ändå inte bli vanligt att dagtraktamente ges, vilket emellertid, så vitt jag förstår, inte hindrar, att man kan tala om en praxis i detta hänseende. Det skulle bara fattas, att alla möjliga kommuner, t. ex. på Gotland med dess ungefär nittio landskommuner, gäve sig in på någonting dylikt. Jag vill också erinra om att den statistik, för vilken redogörelse lämnats, avser tiden före 1918 och att mycket har förändrat sig sedan dess.

Och nog kunna vi väl komma överens om, att efter det så kallade demokratiska genombrottet i kommunernas förvaltning ha förhållandena i varje fall icke ändrat sig i riktning mot avskaffande av ersättningar.

Och kan det sägas, att man inte handlar med varsamhet, då man inte ifrågasätter någonting annat än att ge möjlighet för landskommunerna att tilldela denna femma — högst en femma — åt ledamöter av kommunalnämnder och fattigvårdsstyrelser? Jag vill förresten säga, att vad som i denna riktning föreslås att generalisera är mera begränsat än vad för närvarande i de särskilda fallen gäller och som denna kammare varit med om att besluta före 1918. Jag skall icke närmare ingå på dessa förhållanden, men det är verkligen så, att vissa snävare gränser äro uppdragna i det föreliggande förslaget.

Det var någon som sade, att man genom att ge dessa förtroendemän traktement skulle göra dem till tjänstemän. Jag tror det var herr von Geijer, som sade det. Tror då verkligen herr von Geijer, att en förtroendeman, som får fem kronor för en förrättning eller sammanträdesdag låt oss säga tjugu gånger om året, på något sätt kan jämföras med eller känner sig såsom tjänsteman? Jag tror det inte.

För övrigt kan jag inte underlåta att erinra om, att tanken på att generalisera dagtraktamentsbestämmelserna ingalunda är ny. Det så kallade Rabeska förslaget, som framlades 1914 och avsåg kommunalförvaltningen i Stockholm och som var mycket måttfullt hållet, innehöll, att stadsfullmäktige skulle få rätt att bestämma ett dagtraktamente med maximum fem kronor, vilket ju då var mycket mera än nu. Jämväl riksdagen har 1915 och 1918 uttalat sig för dagtraktamente, vilket uttalande, som herr Dahl anmärkte, har biträttts av herr von Geijer, för övrigt även av herr Edén, som herr Dahl apostroferade.

Herr Dahl läste upp den av utskottet 1918 gjorda sammanfattning av vad som sagts 1915. Men om herr Dahl läst över vad som sades 1915, och som utskottet åberopade 1918, hade han observerat, att, då man talade om att förtroendemännen icke skulle vara avlönade för sitt arbete, man tänkte på de så kallade arvoden, under det man däremot uttalade sig för dagtraktamenten. Det heter nämligen, att »ersättning bör kunna medgivas för en del direkta utgifter, särskilt resekostnader och extra kostnader för livsuppehälle, ävensom för vissa indirekta förluster i form av mistad arbetsförtjänst eller arbetstid, varför gottgörelse nu icke kan utgå». Härmed åsyftas tydligen vad dagtraktamentet vill giva. Därjämte heter det, att »omsorgen om principens uppehållande ej må hindra, att i vissa särskilda undantagsfall av antydd art ersättning även för nedlagt arbete bör kunna ifrågakomma». Det är sålunda så långt ifrån, att 1918 års utskott ville tala emot dagtraktamente — kanske har jag missförstått talarren och har han icke velat säga det —, att utskottet snarare tryckte på den bestämda skillnaden mellan arvoden och dagtraktamenten och tänkte sig de senare mera generellt, men de *förra* undantagsvis.

Vidare kan jag icke neka mig nöjet att citera vad en högermotionär år 1915 anförde. Det var, mina herrar, herr Öberg i andra kammaren, som skrev: »Det kan därför icke annat än anses billigt och rätt, det kommunerna jämväl finge enahanda rättighet ersätta andra personer som utföra deras göromål, såsom uppdraget att vara ledamöter i kommunalnämnden, fattigvårdsstyrelsen, revisionsuppdrag och för verkställande av utredningar, som ofta kräva en myckenhet av arbete, vilket försorsakar en tidsspilla, som för den som är i en ekonomiskt beroende ställning är en avsevärd uppoffring.» Även herr Öberg påpekar således mycket tydligt behovet av ersättning åt *ledamöter* i nämnder och styrelser.

Nu säges det vidare, att det icke finns något behov av den bestämmelse, varom nu talas. Men ännu en gång: Varför denna förändring sedan år 1918? Var-

Om ersättning för har man tidigare meddelat bestämmelser om dagtraktamente beträffande vis-
 åt kommunala sa mindre viktiga nämnder och styrelser; varför har en olaglig praxis fått fortgå
 förtroende- åtminstone i regel utan att någon har klagat över den i de kommuner, där den
 män. förekommit? Varför, tro herrarna, har landskommunernas förbunds styrelse
 (Forts.) utan meningsskiljaktighet tillstyrkt vad som i detta avseende föreslagits? Och
 varför, till sist, ha de landskommuner, som yttrat sig över detta förslag, med
 överbälgigande majoritet uttalat sig för en lagstiftning i enlighet med
 förslaget? Jag vill i detta sammanhang erinra om, att förra året en talare,
 som även i dag uppträtt i denna fråga, beskyllde dåvarande regeringen för att
 inte i propositionen ha talat om det överbälgigande antalet av ortsmyndigheter,
 som skulle ha uttalat sig mot förslaget. Han fick omedelbart svar på tal av
 herr Nothin och kunde kanske ytterligare begrunda det svaret. Han retirerade
 visserligen genom att säga, att han med ortsmyndigheter inte avsåg landskom-
 muner och dylikt utan länsstyrelsen — d. v. s. den centrala länsadministrationen —
 vilket jag för min del tyckte var nästan en smula för oartigt mot länssty-
 relsen, klockarfår, som skall allting bestyra.

Visst är det så, att i många och till och med de flesta fall icke finns något
 behov av dagtraktamenten. Men det är nu en gång så, att vi ha en författning,
 som gäller för landskommuner med vitt skilda förhållanden. Det är inte möj-
 ligt att med hänsyn till dessa skilda förhållanden draga upp en gräns för dem,
 som skola ha rätt att utdela ersättning, och dem, som icke skola ha sådan rätt.
 Det finns då ingen annan väg att gå än att i författningen ge utrymme för till-
 gödoseende av det behov, som dock i många fall finnes. Att detta behov är mycket
 varierande, avspeglas på ett mycket karakteristiskt sätt i de inkomna yttran-
 dena över vederbörande sakkunnigutredning. Jag yttrade nyss, att det alldeles
 överbälgigande flertalet av landskommuner, som yttrat sig, har uttalat sig för för-
 slaget. Det är ju inte så synnerligen många yttranden, ty kommunerna ha
 endast beretts tillfälle att uttala sig. Jag har sett igenom dessa yttranden och
 har funnit, att landskommuner i södra Sverige någon gång uttalat sig och ibland
 förordat bestämmelsen, men att man om man går till kommunerna norr om Dal-
 älven — och därifrån emanerar det stora flertalet yttranden — finner, att alla,
 jag tror på ett enda undantag när, tillstyrkt de bestämmelser, som av utred-
 ningsmajoriteten föreslogos och som på vissa andra områden gingo något längre
 än det nu är fråga om. Jag vill tillägga, att det i Dalarna dock är endast en
 enda landskommun, som yttrat sig, och därtill en av de mindre kommunerna.
 Det är en genuin jordbrukskommun, men den har hemställt om bifall till sak-
 kunnigförslaget.

Om man ser på länsstyrelsernas utlåtanden, går även där detta drag igen.
 Söderut är intresset oftast mycket ljumt, men längre norrut tilltar det, och läns-
 styrelserna i Västerbottens och Norrbottens län säga — jag kommer visserligen
 icke ihåg ordalagen, men innebörden var detta — att vad som då föreslogs av
 de sakkunnigas majoritet var *nödvändigt* med hänsyn till de stora avstånden och
 kommunernas behov av förtroendearbetskraft.

Jag skall nu icke säga mycket ytterligare. Jag vill blott erinra om att i fråga
 om reseersättningarna föreligger en liten divergens emellan en reservation, för
 vilken herr Bäckström i andra kammaren står främst, och utskottsmajoriteten.
 A ena sidan har man velat sätta maximum till hälften av lägsta skjuts- och åkdons-
 lega, å andra sidan till samma belopp som denna lägsta skjuts- och åkdons-
 lega. Det är väl ändå en smula futtigt att inskränka bestämmelsen på detta
 sätt. I Norrland, där nämndernas ledamöter kanske måste resa 5—6—7 mil, kan
 det bli ganska hårt för en och annan, att det icke skall vara möjligt att få full
 ersättning för skjuts och åkdonslega, ehuru kommunen vill ge sådan ersättning.
 Gent emot herr Rooth vill jag säga, att nog är det egendomligt, att herr Rooth i år
 tycker, att den skillnaden är så oväsentlig, då herr Rooth förra året yrkade avslag

på reservanternas förslag väsentligen därför, att han ansåg det vara oriktigt att sänka detta maximum till hälften av skjuts- och åkdonslegan. Jag ber att få hänvisa herr Rooth till hans tryckta anförande vid förra årets debatt. Detta är också en av dessa växlingar i åskådning, som för all del äro ursäktliga, men som äro betecknande för svårigheten att få några hållpunkter för en sådan överenskommelse, som herr Dahl för en stund sedan talade om.

Jag skall icke uppehålla mig vid den ifrågasatta garanti, som skulle ligga i en bestämelse om kvalificerad majoritet — det är ju överflödigt att göra detta, om hela frågan faller —, utan jag skall återkomma framdeles, om så påfordras. Men jag måste säga, att jag och, som jag tror, alla andra, som ingående arbetat med detta ärende, ha blivit övertygade om, att den ekonomiska insikten hos dem som handhava kommunalförvaltningen och det sparsamhetsintresse, som alltid gör sig gällande, äro de förnämsta garantierna i detta hänseende. Jag ber att angående detta återigen få citera vad högermannen herr Öberg sade 1915. Han yttrade: »Lägges det i kommunernas egna händer att bevilja, såsom det i flera fall sker, är det enligt min mening ingen risk för att oförtjänt ersättning kommer att utgå, ty den stränga sparsamhet, som kommunerna ålägga sig, utgör tillräcklig borgen för ett väl avvägt och rätt användande av ett sådant medgivande.»

Till sist skulle jag vilja göra kammarens ärade ledamöter en fråga. Förra året antogs med mycket stor majoritet förslaget om bland annat dagtraktamente åt ledamöterna av landstingens styrelser och nämnder, ett dagtraktamente, som kan uppgå till två eller tre gånger mera än nu ifrågasättes för ledamöterna i landskommunernas nämnder. Det finns ju många landstingsmän i denna kammare, och man kan ju inte frigöra sig från den uppfattningen, att dessa ledamöter — jag insinuerar inte, att de skulle tänka på sitt eget behov — hade särskilt stark känning av behovet av sådana traktamenten. Tro inte herrarna, att det kommer att se litet egendomligt ut i de stora landskommuner, som till yt-innehållet ofta äro lika stora som vissa landstingsområden — t. ex. Gotlands och Blekinge län —, att det här i första kammaren säges nej till denna blygsamma begäran om rätt för landskommunerna att tillerkänna sina förtroendemän ett dagtraktamente?

Jag har med dessa ord sagt, vad jag velat, och yrkar bifall till vad utskottet hemställt.

Herr Strömberg: Herr talman! Herr Lyberg har på ett mycket utförligt sätt redogjort för, att syftet med det föreliggande förslaget med dess rätt många detaljbestämmelser är att få erkänd den principen, om vilken det varit en lång och hård strid, att det i vår tid med dess fullt genomförda kommunala självstyrelse skall kunna tillerkännas kommun rätt att, där så kan anses nödvändigt, bevilja ersättning för vissa uppdrag. Emot denna princip är det ju egentligen endast herr von Geijer och hans tre medreservanter, som konsekvent reagerat, ty alla de övriga reservanterna erkänna ju, att ersättning under en eller annan form kan vara berättigad.

Det är nog sant, att riksdagen vid så många tillfällen haft anledning att syssla med detta spörsmål, att något nytt i saken knappast torde kunna anföras och att en fortsatt debatt har föga att ge. Emellertid kan jag icke uraktlåta att i själva principfrågan säga ett par ord.

Jag vill då bestämt vända mig mot det ofta hörda talet om, att därför att de kommunala uppdragen äro förtroendeuppdrag, skall även den allra blygsammaste form av ersättning vara utesluten. Jag kan för min del icke fatta det resonemanget. Jag får säga att uppdragets karaktär av förtroendeuppdrag icke undergår någon förändring, därför att det i några fall utgår ersättning.

*(Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.)*

(Forts.)

Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)

Det är väl ingen, som på allvar vill göra gällande, att uppdrag som ledamot av riksdagen, låt oss säga som ledamot av dess första kammare, icke är ett förtroendeuppdrag, därför att det nu, i motsats till vad som varit fallet tidigare, utgår arvode för detsamma. På samma sätt är det med landstingsmannauppgiften. Numera ha ju till och med de ledamöter, som bo på den ort, där landstinget sammanträder, arvode, men ingen vill väl på sådan grund göra gällande, att landstingsmannaskapet upphört att vara ett förtroendeuppdrag.

Vad som här föreslås är ju — det har ju särskilt den förre talaren kraftigt betonat — icke att ersättningar skola utgå till alla befattningshavare inom alla kommuner, utan endast att uppdragen en marginal, inom vilken kommunerna efter prövning ha att besluta dylik ersättning. För min del kan jag inte alls förstå, att ett bifall till detta lagförslag skulle kasta oss ut i några som helst äventyrligheter, vars konsekvenser man icke kan överblicka. Jag kan för min del mycket väl förstå, att det finns många och varma beundrare i denna kammare av den gamla ordningen. Det låter så vackert att tala om, att det är en gammal förnämlig princip, att de kommunala förtroendeuppdragen skola vara oavlönade, men jag är fast övertygad om, att det är lika viktigt att i detta fall taga hänsyn till det faktiskt föreliggande behovet. I ofantligt många fall ha ju kommuner sett sig nödsakade att i strid med gällande författningar bevilja ersättning och det till mycket större belopp, än som i föreliggande motioner och utskottsutlåtande föreslås. Vi få komma ihåg, att de ekonomiskt sämre lottade i stor utsträckning ha intresse för allmänna värv och ha tillhört de dugande kommunalmännens kategori, men att de i många fall måst till slut draga sig undan dessa uppdrag, därför att uppdragen alltför hårt inkräktat på deras förvärvsmöjligheter. I städerna är detta enligt min mening fallet i lika hög grad, kanske till och med högre grad än i landskommunerna; därpå skulle kunna framdragas en otalig mängd exempel.

Jag vidhåller således vad jag tillät mig uttala vid förra riksdagen, då denna fråga behandlades, nämligen att arbetarnas intresse för allmänna angelägenheter är en tillgång, som vårt land sannerligen inte har råd att undvara. Vi socialdemokrater se åtminstone denna fråga på det sättet, att en lösning enligt nu föreslagna linjer skulle på ett bättre och värdigare sätt tillvarataga denna tillgång.

Jag tycker också, att i betraktande av de föreliggande reservationerna är det ganska egendomligt, att herr von Geijer stannat vid en rent negativ ståndpunkt. I det fallet delar jag fullkomligt herr Dahls uppfattning. Under förra årets debatt uttalade herr von Geijer ganska klart, att han ville vara med om en lagstiftning, som gäve möjlighet att bevilja ersättning för uppdrag på landsbygden, men att som frågan den gången låg, ville han icke vara med om någon åtgärd utan endast uttala som sin förhoppning, att frågan snart skulle komma tillbaka och då i bättre skick. Så vitt jag kan se, borde herr von Geijer mycket väl ha kunnat finna anledning att stanna vid någon av de positiva linjer, som föreslås i utlåtandet och av vilka särskilt herr Dahl givit skäl för en.

Jag kan emellertid icke finna att herr Dahls reservation är tillräckligt motiverad och ger den lösning på frågan, som vi önska. Utskottets förslag tillfredsställer enligt mitt sätt att se på ett betydligt bättre sätt dessa önsknings. Jag kan däremot mycket väl vara med om att i sista hand stanna för den reservation, som framburits av herrar Bäckström och Jansson i Edsbacken m. fl., därför att det, såsom herr Lyberg påpekade, endast är den obetydliga skillnaden, att maximibeloppet för skjutnersättning i denna reservation satts till hälften i stället för hela den lägsta skjuts- och åkdonslegan. Det måste emellertid medges, att nu, sedan skjutstaxorna så väsentligt reducerats från och med detta år, har utskottets ståndpunkt från förra året korrigerats, och jag kan därför icke finna något skäl att stanna för denna reservation.

Jag skulle helst se, att kammaren biträdde utskottets förslag och ber alltså att få yrka bifall till detsamma beträffande den föredragna § 19.

*Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.*
(Forts.)

Herr Jonsson: Herr talman! Vid behandlingen av denna fråga vid förra årets riksdag anslöt jag mig till dem, som då påyrkade en lösning av densamma i enlighet med den nu av herr Bäckström m. fl. avgivna reservationen. Då jag icke heller senare har kommit till annan uppfattning, skall jag be att med återopande av den motivering som givits i nämnda reservation, få yrka bifall till densamma.

Herr Vrang: Herr greve och talman! Jag skulle kunna stanna vid att återupprepa vad reservanternas herrar P. J. Gustafsson och Svensson i Grönvik anfört, nämligen att då det förslag om ersättning för kommunala förtroendeuppdrag, som i fjol framlades genom en kungl. proposition, då icke antogs, kan det knappast vara lämpligt att i år bifalla ett förslag av en enskild motionär av samma innehåll, och jag vill tillägga, att då sedan förra året inga nya förhållanden inträffat, som skulle kunna motivera en sådan svängning, det nu synes mig vara så mycket mindre skäl till ett bifall.

Emellertid skall jag tillåta mig att därutöver anföra ytterligare några ord. Jag skall därvid förbigå det, som det synes mig, bristande sammanhanget emellan orsak och verkan i å ena sidan utskottets framhållande av, att kommunala förtroendeuppdrag böra vara oavlönade, och å andra sidan den slutsats, till vilken utskottet kommit, nämligen att det må beredas tillfälle att avlöna dem. Jag skall i stället fästa mig vid de — som jag skulle vilja kalla dem — bryggor, som utskottet försökt slå emellan dessa båda till synes oförenliga motsatser. Den ena bryggan är formulerad så: »Där sådant finnes av behovet påkallat», och den andra är den, att sådan ersättning, varom här är fråga, »må icke överstiga vad kommunens ekonomiska bärkraft utan större olägenhet medgiver».

Det talas först om, att när behov föreligger, skall ersättning utgå. Vem skall då pröva detta behov? Det blir naturligtvis på kommunalstämmorna den tillfälligtvis närvarande majoriteten, som så gör, och inom stadsfullmäktige och andra fullmäktige blir det likaså den tillfälligtvis härskande majoriteten, som kommer att avgöra saken.

Vidare talas om, att detta kunde låta sig göra, om kommunernas ekonomiska bärkraft det medgäve. Vad menar man då med kommunernas ekonomiska bärkraft? Är den beroende av den inkomst per inkomsthundra, såsom det heter, som erlägges i skatt till kommunen, eller är den beroende av kommunens skuldsättning, eller vad är den beroende av? Föreliggande förslag säger om den saken ingenting. Jag skulle dock vilja säga, att om lagen strikt och enligt dess anda och mening skulle tillämpas, skulle den malören på sina håll kunna inträffa, att just i de kommuner, där ett sådant anslag som detta till äventyrs skulle anses befogat, de stora kommunerna, men på samma gång ofta fattiga kommunerna, arvoden icke skulle komma att utgå, därför att det skulle anses överstiga dessa kommuners ekonomiska bärkraft. Det rör sig i detta sammanhang — och jag återkommer längre fram härtill — om så pass betydande belopp, att om man med eftertanke reflekterar över de utgifter, som skulle bli följden av ett bifall till detta lagförslag, lär man bli rätt betänksam.

Vid den förberedande behandlingen av frågan, som jag såsom suppleant i konstitutionsutskottet haft tillfälle i år att åhöra och vari jag i fjol även aktivt deltog, framhöllos ett par skäl för bifall till förslaget. Det ena skulle vara, att en sådan tingens ordning redan nu tillämpas på sina håll, och därför att nu så sker skulle det göras till allmän lag. Jag undrar, om detta är ett rekommendabelt sätt för lagstiftningen; därför att överträdelse av en lag sker på sina

Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)

håll, skall man legalisera överträdelsen och ordna så, att det icke längre blir någon lagöverträdelse. Jag tror, att icke minst de jurister, som vi i dag hört tala i saken, skola betänka sig två gånger, innan de draga ut konsekvenserna av ett sådant skäl.

Vidare talas om ekonomiskt svagt ställda enskilda personers behov och att vederbörande borde få ersättning för sitt deltagande i det kommunala arbetet. Vad nu särskilt landsbygden beträffar, om vilken jag tror mig äga rätt god kännedom, särskilt i fråga om de trakter jag här företräder, vill jag påstå, att t. ex. de män ur arbetarklassen, som kommit till den ställning, att de fått sina kommittenters förtroende att deltaga i kommunala värv, i det dagliga livet också äro lika väl avlönade och ekonomiskt lika väl ställda som många småbönder, vilka mången gång äro skuldsatta och för vilka uppoffringen i tid dessutom blir mera kännbar. Då en arbetare på eftermiddagen slutar sin arbetsdag, har en bonde ofta en tredjedel av sin arbetsdag kvar, och detta är just den tid, då sammanträdena i regel äga rum. Denne bonde får offra en dyrbar del av sin arbetsdag, vilket en arbetare, som slutar sitt arbete, då sammanträdet börjar, icke behöver göra. Ännu har jag aldrig hört, och jag har likväl varit i livlig beröring med lantbefolkningen, att någon klagat över, att han utan ersättning fått fullgöra förtroendeuppdrag, som kommunen givit honom. Det har varit hedersuppdrag, och i hans medvetande har från fars och farfars tid ingått, att detta arbete utträttas för kommunens räkning och sålunda till indirekt fördel även för honom själv, och detta arbete skall icke av kommunen ersättas.

Men vad jag först och främst fruktar, det är de konsekvenser, som av en dylik lag otvivelaktigt skulle komma.

Här är nu visserligen endast fråga om ersättning till underordnade nämnder av större eller mindre omfattning, vilka arbeta på ett förberedande stadium av frågornas behandling i kommunen, men jag är övertygad om, att därest detta förslag bifalles, det icke skulle dröja länge, förrän man här finge möta ett förslag om ersättning jämväl till stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige, kyrkofullmäktige o. s. v. Ty varför skulle icke den tid, som anses behöflig för deras deltagande i sammanträden vara lika dyrbar för dessa korporationers ledamöter, när de sitta i beslutande myndigheter, som när de äro ledamöter i förberedande nämnder? Utskottet är på sätt och vis också inne på denna sak, då det talas om, att reseersättning i viss mån skall utgå, då de ha så eller så lång väg att färdas.

I förbigående vill jag påpeka ett annat förhållande. Då fråga är om ersättning till kommunalfullmäktige, har vägsträckan satts till 10 kilometer såsom minimum för erhållande av betalning. Men då fråga är om reseersättning till kommunalnämndsledamöter och andra med dem likställda, har avståndet satts till 5 kilometer.

Då denna fråga kom under utskottets behandling vid denna riksdag, träffade jag en kommunalordförande, som är ledamot av riksdagen. Det roade mig att fråga honom, huru ett bifall till denna motion skulle komma att ekonomiskt inverka på t. ex. den kommun, där han är kommunalordförande. Och det var rätt underliga och anmärkningsvärda siffror jag i detta sammanhang lyckades få fram. I den kommun, jag åsyftar, finnes omkring 1,800 invånare. De förtroendemän i samma kommun, som skulle komma i fråga att få ersättning för kommunala uppdrag på skilda områden, uppgingo till omkring 90 stycken. Om man nu beräknar, att dessa personer, som tillhöra olika nämnder, skulle bevista sammanträden en gång i månaden med en ersättning för varje sammanträde av 5 kronor för person, bleve det en utgift av 450 kronor månatligen. Läger man därtill den mycket ringa summan 50 kronor såsom reseersättning, är jag uppe i 500 kronor, som kommunen finge utbetala varje månad. Med 12 månader på året utgör detta 6,000 kronor, och om

man därifrån subtraherar 1,000 kronor för de två sommar månaderna, återstår ändock för denna lilla kommun med 1,800 invånare en ökad utgift av 5,000 kronor per år. Det bör tilläggas, att för ifrågavarande kommun betyder det en ökning av omkring 1 krona per inkomsthundra.

Det hade varit mycket önskvärt, att man av utskottets utlåtande eller åtminstone av kommunalsakkunnigas betänkande fått uppgift om de ekonomiska konsekvenserna av denna reform, men det ser ut, som om man velat undvika att meddela något om de för kommunerna högst betänkliga följder, som det här kan bli fråga om.

Jag tillåter mig påpeka även en annan omständighet, som ett bifall till detta förslag skulle kunna giva anledning till. Jag föreställer mig en person — och sådana finnas många på landsbygden — som är ledamot i en mängd olika nämnder och styrelser inom kommunen; han är ledamot i kommunalnämnd, fattigvårdsstyrelse, kyrkoråd och skolråd och kanske också någon annan nämnd. Antag, att han har så pass långt till kyrkbyn, där sammanträdena hållas, att reseersättningen skulle uppgå till 10 kronor för resan fram och åter. Denne man skulle alltså kunna enligt förslaget vara oförhindrad att uppbära reseersättning till varje sammanträde med 10 kronor och dessutom arvode å 5 kronor för vart och ett av dessa sammanträden. Det ordnas ofta så på landet, att det ena sammanträdet följer på det andra, och det finnes således tillfällen, då en sådan person på en enda dag kunde uppbära 75 kronor. Det är ju en alldeles orimlig konsekvens, och jag vet även, att ledamöter av utskottet, som oreserverat biträtt detta förslag, varit av den meningen, att sådant icke skulle få förekomma. Utskottets förslag lägger dock intet hinder i vägen härför, men mig synes det dock orimligt att stifta en lag, enligt vilken sådant skulle vara möjligt.

I sin motivering har utskottet på ett ställe sagt, att »därest detta behov icke tillgodoses, de kommunala funktionerna i allt större utsträckning kunna komma att överflyttas från förtroendemän till uppdragsinnehavare i tjänsteställning». Ja, såsom ett argument kan detta lika gott som andra dåliga argument användas, men så mycket är säkert, att oviljan mot ökning av de kommunala tjänstemännens antal är så pass stor, att utskottets farhågor härvidlag sakna reellt underlag.

I sammanhang med dessa mer eller mindre ekonomiska synpunkter och konsekvenser av förslaget torde det förtjäna erinras om det i dessa tider mer än någonsin höjda ropet: spara, spara och åter spara! Jag frågar herrarna, om här finnes någon enda, som anser, att ett bifall till utskottets förslag praktiskt skulle innebära uppmaning till kommunerna att spara. Nej, det skulle tvärtom direkt och indirekt bli en anledning, icke till att spara, utan snarare till motsatsen, och det bör vara oss angeläget att förekomma.

Jag skulle, herr talman, kunna sluta med dessa ord, men innan jag framställer mitt yrkande, vill jag återropa en sats, som återfinnes i utskottets utlåtande, sid. 3 och 4. »Det är även», heter det där, »såsom ovan påpekats en hos oss liksom annorstädes sedan gammalt gällande grundsats, att de kommunala förtroendeuppdragen skola vara oavlönade, och det lärer väl ej råda något tvivel, att den oberoende och självständiga ställning, som lekmännen innehava inom vår kommunala självförvaltning, i väsentlig mån är att tillskriva berörda omständighet.»

Med återgivande av dessa ord och med hänvisning till vad jag i övrigt haft äran anföra ber jag, herr greve och talman, att få hemställa om bifall till det av herr von Geijer framställda yrkandet.

Herr Vennersten: Herr greve och talman! Jag vill först konstatera, att detta ärendes hela behandling hittills utvisat, att här icke är fråga om menings-skiljaktigheter efter partilinjor, ty man hör olika talare från samma parti ställa

*Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.*

(Forts.)

Om ersättning
 åt kommunala
 förtroende-
 män.
 (Forts.)

sig, den ene för och den andre emot, och detta vill jag särskilt understryka på grund av vad en föregående ärad talare, vilken försvarade utskottets ståndpunkt, anförde. För egen del måste jag obetingat ansluta mig till dem, som yrka avslag i ärendets nuvarande läge. Jag, likasom herr von Geijer, frågar: vad har hänt, som skulle föranleda dem, som i fjol ställde sig på avslag, att nu frånträda denna sin uppfattning? Såvitt jag förstår, har intet hänt, som kunde få dem att ändra mening, men väl skulle jag vilja framhålla, att man snarare kunde säga motsatsen: ett och annat har inträffat, som gör att man har ännu större anledning nu än i fjol att ställa sig avvisande. Det är den bekanta omständigheten, att vi allt mer och mer tvingats in på besparingsvägen, tvingats att vidtaga åtgärder till främjande och uppmuntrande av kommunal och statlig sparsamhet. Detta är för mig ett avgörande moment, då det gäller att pröva, huruvida man bör frångå fjolårets ståndpunkt. För min del har jag den uppfattningen, att utvecklingen kommer att så småningom gå i rakt motsatt riktning. Vi komma att gå från detta arvodesjagande, om jag så får kalla det, och vi komma att i ännu högre grad än för närvarande och mer i överensstämmelse med vad tidigare skett, taga i anspråk den frivilliga uppoffring, som medborgarna äro villiga att underkasta sig för att tillgodose behovet av arbetsinsatser i det kommunala livet. Jag förnekar visserligen icke, att undantagsfall kunna förekomma som kräva beaktande, men jag vågar tro, att den lagstiftning, som här föreslås, bör, likasom den underkändes i fjol, även i år underkännas, och att man snarare måste vänta ett initiativ från Kungl. Maj:t för att kunna taga ståndpunkt till frågan om vad som skall göras för att möjliggöra fyllandet av de krav, som dessa undantagsfall innebära.

Med denna motivering, vill jag, herr greve och talman, yrka bifall till den av herr von Geijer m. fl. avgivna reservationen.

Herr von Geijer: Endast några ord såsom replik; jag skall fatta mig synnerligen kort.

Ett par talare ha apostroferat mig särskilt för min hållning i frågan. Man har sagt, att jag var med om 1918 års skrivelse, och det skulle medföra förpliktelse för mig att icke ställa mig på den rent negativa ståndpunkt, som jag intagit i år. Först och främst vill jag då säga, att skall man inlägga den tolkningen i att man är med om ett skrivelseförslag, att man därigenom binder sig i viss, bestämd riktning, får jag inlägga en gensaga däremot. Det vore ju synnerligen farligt att vara med om ett skrivelseförslag under sådana konditioner. Men förhållandet var ju, att man år 1918 skrev och fick svar i form av ett lagförslag, som riksdagen underkände. Skulle då godkännandet av denna riksdagsskrivelse fortfarande förbinda en att gå med på alla kommande eventuella förslag? Det var efterlyst ett nytt förslag, men något sådant förelåg faktiskt icke. Det, som förelåg, var identiskt detsamma som Kungl. Maj:ts i fjol föreliggande proposition. Det i år framlagda förslaget var icke något nytt förslag. Jag kan således icke inse, att jag varit på något som helst sätt bunden eller på något sätt varit inne på en vinglig stråt. Jag vill erinra om det historiska förloppet av frågans behandling. Jag var kanske den, som i utskottet först uttalade mig, och då förelåg ännu icke något förslag från herr Dahl. Att jag då intog en avslagsståndpunkt, är väl icke underligt; det var ganska konsekvent. Nu har det många gånger hänt, att man, Gudi klagat, måst göra en kompromiss, men då har det genomgående varit så, att man verkligen velat göra upp saken, men så var det icke här. Nu anser man emellertid, att jag skulle ha avstått från en negativ hållning mot ett förslag, som var underkänt av föregående riksdag, och jag skulle då med frånträdande av min åsikt gå med på en reservation, vars öde

var synnerligen ovisst under alla förhållanden. En sammanjämkning för lösning av frågan borde ha skett i försonlighetens tecken, så att alla varit eniga om sammanjämkningen, men det var ingalunda fallet.

Herr Strömberg var inne på samma tankegång, då han ansåg, att min hållning icke var konsekvent, då jag i år intog en rent negativ hållning. Han tycks förmena, att jag borde ha förenat mig med herr Dahl. Nu har jag redan givit svar i den delen, men jag kan icke underlåta att fråga: varför vill herr Strömberg, att jag skall gå med herr Dahl, när herr Strömberg själv icke gör det? Det kan jag icke finna vara billigt begärt.

Herr greve och talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Dalberg: Det är egentligen två skäl, som hava framhållits här, som gjort, att jag ansett mig böra begära ordet och säga några ord. Det ena är det, att ingenting har förekommit, som skulle ge anledning att nu antaga det här förslaget och det andra är att, har man intresse för kommunens angelägenheter, kan man fullgöra uppdragen utan ersättning. Jag ber då få säga, att jag tillhör en kommun, där man redan har genomfört förslaget beträffande såväl kommunalnämnden och fattigvårdsstyrelsen som även skolrådet. Och det får jag säga, att man där icke förstår varför första kammaren skall vara så motsträvig och icke vilja förstå att följa med utvecklingen. Nog kan man få förtroendemän. Men det visar sig, att i de större kommunerna går det icke att få desamma omvalda, utan man måste taga nya oupphörligt, och det anser man vara en förlust, som är mycket större än ersättningen till och med. Vi tänka oss en fattigvårdsstyrelse, där det är 12 å 15 sammanträden på året, eller ett skolråd, där ledamöterna sitta hela dagen med 15 sammanträden på året. Det blir en betydlig förlust. Nu säger man i kommunerna, att det visst icke, såsom det framhållits här, är meningen att giva arvoden, utan meningen är, att lämna ersättning för den förlust, som vederbörande hava lidit. Om t. ex. arbetarna vid Domnarvets järnverk skola vara borta på skolrådssammanträde 15 gånger om året, måste de leja för sig, och då böra de hava ersättning för denna förlust. Och det finns även bönder, som säga: »Vi lida förlust och vilja icke återväljas.» Icke kan det vara förenat med sparsamhet för en kommun att ställa så till, att den ombyter förtroendemän vart fjärde år.

Nu sade herr Vrang att, om man på en del ställen överträder lagen, skall man icke därför stifta ny lag. Men lagen måste anpassas efter nutidens förhållanden, och när utvecklingen gått så långt, att det nära nog icke är möjligt att få förtroendemännen omvalda, är den rätta vägen att vidtaga en ändring och giva dessa personer åtminstone någon ersättning, så att de kunna bli omvalda och man får någon stadga i kommunens arbete. Och det förekommer nog i alla fall i så stor utsträckning, då det gives ersättning, att det kan vara skäl att stifta en lag, som är anpassad efter nutidens förhållanden.

Nu säger man, att det skulle bli förfärligt dyrt, och det anföres avskräckande siffror, och det säges, att en person skulle kunna ta ersättning för flera resor på en gång. Jag skulle vilja se den förtroendeman, som skulle taga ersättning för resor tredubbelt. Den mannen skulle nog få veta, var han är hemma. Det är att måla hin på väggen, när man kommer med sådana exempel. Jag tycker därför, att man skulle ställa sig något förstående till opinionen ute i landet, då det redan gått så långt i några kommuner, att det icke finns en enda, som opponerar sig mot sådan ersättning. Skulle någon göra det, så finge han taga hand om kommunens förtroendeuppdrag och vara med i alla kommunens olika näm-

*Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.*

(Forts.)

Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)

der, och det vore straffet för honom. Och varför skall man hava sådana lagar, som strida så mot den allmänna uppfattningen?

Så sade herr Vrang, att han inte har hört några klagomål. Jag kan påpeka, att vissa kommuner ha ansett sig böra genomföra detta system trots alla lagbestämmelser. Och jag erinrar mig nu att, när lektor Waldenström var ledamot av andra kammaren, sade en talare, där: »Man kan inte stifta lagar om allting; man kan inte lagstifta om att åskan inte får slå ned i lektorns hår.» Då svarade lektor Waldenström: »Kan det förebyggas genom lagstiftning, så bör det bliva lagstiftning därom.» Och kan det förebyggas, att det blir för spönt förhållande mellan allmänna opinionen i en kommun och första kammaren, tycker jag rent ut sagt första kammarens anseende kräver, att den rättar sig efter tidsomständigheterna. Jag tycker själv, att det är obehagligt att på kommunalfullmäktige eller kyrkostämman sitta och höra, huru det talas om att riksdagen icke vill förstå behovet av någon ersättning. Det är nödvändigt att genomföra en ändring. Varför skola vi ha sådana lagar? Den frågan överlämnar jag åt kammaren att besvara.

Herr talman. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Rosén: En ärad talare från Västergötland, herr Vrang, har efterlyst en utredning beträffande de ekonomiska konsekvenserna av ett beslut om arvoden och traktamenten för kommunala uppdrag. Jag tror ej, att man kan åstadkomma en sådan utredning. Det förhåller sig ju på det sättet, att kommunerna skulle äga rätt att bevilja arvoden, traktamenten och reseersättningar, men icke skyldighet att göra det. Landstingen hava också rätt att bevilja reseersättning, traktamenten eller arvoden för vissa uppdrag, men det är många landsting, som icke begagnat sig av denna rätt, och det kommer kanske att dröja rätt länge, innan de komma att göra det. Jag tror, att det kommer att bliva samma förhållande inom kommunerna, kanske i ännu större utsträckning beträffande dem.

Herr Vrang har inte hört någon klaga över, att arvoden icke utgå för kommunala uppdrag. Hans erfarenhet, förmodar jag, sträcker sig inte så värst långt utöver gränserna för det län, han representerar. Men är man från en landsända, där en del kommuner äro större än det län, som herr Vrang representerar, så har man en annan erfarenhet. Det finnes i Lappmarken flera sådana kommuner, där kommunalnämndens ledamöter, fattigvårdsstyrelsens ledamöter och andra kommunens förtroendemän hava, icke såsom herr Lyberg sade, 6 å 7 mil att resa utan ända upp till 10 å 12 mil. Det betyder 20 å 24 mil fram och åter för varje sammanträde. Det kunde ju sägas, att dessa icke behöfde vara med, men folket i avkrokarna vill gärna, att någon från deras bygd skall vara med, och detta är även behöfvligt. De anse rimligt, att de bliva representerade, och de anse orimligt, att dessa representanter skola offra ända till 5 å 6 dagar för ett sammanträde. Därför har det förekommit, att kommunalfullmäktige i några få sådana kommuner redan hava beslutat bevilja arvoden i strid mot gällande lag. Och befolkningen har ansett detta så pass rättvist, att ingen klagat över ett sådant beslut.

Jag är inte så säker på — jag säger det med anledning av herr Vennerstens yttrande — att det innebär något större slöseri att medgiva en kommun rätt att bevilja arvoden och ersättningar. Det förhåller sig nämligen på det sättet, åtminstone i rätt många fall, att kommunala förtroendeuppdrag inte skötas så väl, som de borde skötas. Men man får ha ganska måttliga anspråk på vederbörande, då arbetet är både tungt och oavlönat. Skulle emellertid kommunerna beredas tillfälle att bevilja ersättningar i de fall, där sådana äro påkallade, kan man ställa helt andra anspråk på dessa förtroendemän än man förut haft.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Bäckström m. fl. av- *Om ersättning*
 givna reservationen. *åt kommunala*
förtroende-
män.

(Forts.)

Herr Hansson, Gustav: Jag skall för min del icke ingå på något försvar för utskottets hemställan. Däri är jag förekommen av herrar Lyberg och Strömberg. Jag vill emellertid säga, att jag tror, att det förefinns ett ganska starkt behov av den lagstiftning, som i dag föreligger till antagande, och detta icke endast hos arbetarklassen utan även hos många andra samhällslager.

Jag har försökt att göra mig underkunnig om, huru man ställer sig till denna fråga t. ex. bland jordbrukare, som jag sammanträffat med, och jag har av dem fått höra, att det för dem innebär stora uppoffringar att delta i det kommunala livet. Och jag har haft tillfälle i veckan att i en konservativ tidning här i Stockholm se en artikel, som förmälte om att det var en jordbrukare i Syd-Sverige, som till kommunalfullmäktiges ordförande hade insänt sin avsägelse av alla kommunala uppdrag, och motivet för avsägelsen var, att uppdragen för honom innebure stor ekonomisk uppoffring och att han för den skull icke kunde ha dessa uppdrag kvar och sköta dem så som de skulle skötas.

Herr Vrang nämnde något om, att det skulle kunna inträffa, att de kommunala arvodena till en person kunde uppgå till 75 kronor på en dag. Jag tror icke, att herr Vrang på allvar menade, att man så *vårdslost* skulle komma att handskas med kommunens medel som detta exempel skulle visa. Jag har för min del större förtroende till kommunerna uti i landet och till deras förmåga att kunna handhava sina angelägenheter, än att jag skulle tro, att de skulle tillåta, att något sådant skulle få förekomma. Och jag tror, att herr Vrang förresten — som ju annars håller mycket strängt på kommunernas självbestämningssätt — även i detta fall bör hysa åtminstone ett visst förtroende för kommunernas sätt att handhava sina angelägenheter.

Jag har emellertid närmast begärt ordet för att säga, att jag för min del mest sympatiserar med den av herr Bäckström avgivna reservationen. Den innebär detsamma som utskottets betänkande i fjol, och jag för min del talade och röstade då för den ståndpunkt utskottet intog, och jag tillåter mig i år intaga samma ståndpunkt och yrkar fördenskull bifall till herr Bäckströms reservation. Denna går ju ut på, att reseersättningen sänkes till hälften av gällande skjuts- och åkdonslega, i övrigt överensstämmer den med utskottets hemställan.

Herr Lyberg: Det misstroendevotum mot kommunernas sätt att utöva sin självstyrelse, som ligger bakom uttalanden, som gjorts av herr Vrang och högerledaren, tycker jag är ganska beklagligt. Skulle det i alla fall icke kunna tänkas, att en landskommun kan hava sparsamhetsintresse själv. Varför skall man här hålla på med att summera vad en kommun, om kommunen skulle begagna sig av alla möjligheter, kan depensera på sådana ersättningar? Jag skall så mycket som på mig ankommer alltid söka hjälpa dessa sparsamhetsivrare, då det är fråga om sparsamhet på ena eller andra området, men låt kommunerna, om de skola hava kvar sin självstyrelse, åtminstone också få bedöma detta, en småsak, som det i alla fall *ekonomiskt* sett är. I annat fall, inskränkt denna självstyrelse med hänsyn till andra viktigare ekonomiska förhållanden, som kommunerna ändå för närvarande måste besluta om och där de, om de verkligen ligga åt det hållet, hava tillfälle att slösa.

Jag har tidigare yrkat bifall till utskottets hemställan, och jag har påpekat, att skillnaden mellan den och herr Bäckströms reservation ju icke är så stor, ehuru jag icke gärna kunnat gå med på den i och för sig oegentliga bestämmelse, som föreslagits av reservanterna. Jag vill passa på att erinra om att rese- och traktamentsbestämmelserna äro så avfattade, att det aldrig kan ifrågakom-

Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)

ma, att vederbörande kunna giva ersättning för resedag, även om, som händer upp i obygderna, man måste resa vissa dagar och offra en annan dag för sammanträdet. Likaledes är det ganska svårt att draga ur författningsförslagets bestämmelser, som herr Vrang gjorde, den konsekvensen att en kommun skulle kunna besluta, att för olika förrättningar samma dag får utgå ersättning med 5 kronor för varje förrättning.

Jag säger, att jag har icke kunnat se, att ifrågavarande reservation är motiverad. Men då jag inser, att det är mycket svårt överhuvud taget att komma fram till ett positivt resultat, då vidare skillnaden icke är så stor och jag vill söka bespara kammaren allt för många eventuella voteringar, skall jag be att få återtaga mitt yrkande om bifall till utskottets utlåtande och instämna i den av herr Bäckström m. fl. avgivna reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å den under behandling varande paragrafen förekommit följande yrkanden: 1:o) att densamma skulle godkännas; 2:o) att kammaren skulle godkänna § 19 i det lagförslag, som förordats under punkten 1 i den av herr Dahl vid utlåtandet avgivna reservationen; 3:o) att motsvarande paragraf av det i herr Bäckströms reservation under punkten 1 förordade lagförslaget skulle godkännas; samt 4:o) att förevarande del av lagförslaget skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av paragrafen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de övriga yrkandena med hemställen, huruvida kammaren ville antaga densamma till kontraposition i den förestående voteringen, och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga avslag.

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering. I anledning härav och sedan till kontraposition vid den sålunda begärda omröstningen antagits bifall till det under 3:o) här ovan upptagna yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående § 19 i det av konstitutionsutskottet i utlåtande nr 1 under punkten 1 tillstyrkta lagförslaget antager avslag å förslaget i denna del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av motsvarande paragraf i det lagförslag, som förordats under punkten 1 i den av herr Bäckström vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 59.

I följd därav uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner § 19 i det av konstitutionsutskottet i utlåtande nr 1 under punkten 1 tillstyrkta lagförslaget röstar

*Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motsvarande paragraf av det lagförslag, som förordats under punkten 1 i den av herr Bäckström vid utlåtandet avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 42;

Nej — 69.

§ 20.

Godkändes.

§ 21.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Mom. 1. Ordföranden åligger att ärendena till överläggning framställa, samt att tillse det andra frågor ej företagas, än de, som uti kungörelsen upptagna äro.

Ny fråga kan vid kommunalstämman väckas, men icke förr, än vid annan stämma och efter vederbörlig pålysning handläggas.

Sedan överläggningen förklarats slutad, framställer ordföranden proposition, så avfattad, att den må kunna med ja eller nej besvaras.

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag. Omröstning skall verkställas efter upprop och, därest icke sluten omröstning begäres, ske öppet. Där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, bestämmes utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, varder den mening beslut, som ordföranden biträder.

Motsvarande paragraf av det i herr *Dahls* reservation under punkten 1 upptagna lagförslaget lydde:

Mom. 1. = utskottets förslag.

Mom. 2. Till beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet avser:

a) avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rättighet, eller inköp av sådan egendom, där ej inköpet avser genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning;

b) beviljande av anslag till nya ändamål eller behov;

c) beviljande av anslag för ändamål eller behov, som icke är nytt men för vilket under det löpande året anslag ej utgår, i kommun, där högsta kommunalskatten för 100 kronors inkomst av kapital och arbete överstiger 9 kronor;

d) höjande av visst, under det löpande året utgående anslag, då höjningen skulle utgöra:

1:o) mer än 25 % i kommun, där högsta kommunalskatten överstiger 9 kronor men icke 12 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete;

2:o) mer än 15 % i kommun, där högsta kommunalskatten överstiger 12 kronor men icke 15 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete;

Om ersättning
 åt kommunala
 förtroende-
 män.
 (Forts.)

- 3:o) mer än 10 % i kommun, där högsta kommunalskatten överstiger 15 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete;
- e) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;
- f) upptagande eller förnyande av lån eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande eller ingående av borgen;
- g) efterskänkande av oguldna kommunalutskylder;
- h) fråga, som i § 19 angives.

Herr **Dahl**: Herr greve och talman! Visserligen har avgörandet beträffande § 19 gått emot den reservation jag avgivit. Men detta bör ingalunda förhindra, att § 21, som innefattar den under principdebatten av mig berörda särskilda kvalifikationsbestämmelsen, kommer under särskild omröstning. Jag anser att, oavsett vilken avfattning man giver åt § 19 och fastmera desto hellre då man utsträckt möjligheten för en kommun att bestämma dessa ersättningar i den omfattning, som utskottsmajoriteten tillstyrkt, det måste vara maktpåliggande att vidhäfta denna garanti bestämmelse om kvalificerad majoritet.

Jag skall naturligtvis icke upprepa de skäl jag anfört tidigare, utan inskränker mig till att yrka bifall till den av mig vid denna paragraf avgivna reservationen.

Herr **Lyberg**: När jag för en stund sedan hade ordet, nämnde jag att jag då ej hade någon anledning att säga något vidare i fråga om garantierna och särskilt i fråga om den kvalificerade majoriteten. Men när yrkande nu framställts om ändring av den föreliggande paragrafen, måste jag säga några få ord. Först och främst vill jag framhålla, att enligt det förslag, som föreligger, ha vi fått flera garantier än enligt nu gällande motsvarande bestämmelser. Jag har icke någon anledning att närmare ingå på saken, men konstaterar ett faktum, som icke torde av någon kunna bestridas.

Det har talats om att kommunalförfattningssakkunniga understrukit faran för strid mellan intresset för tjänstemannaförvaltning och intresset för förtroendemannaförvaltning i landets kommuner ävensom risken att genom ett stadgande om kvalificerad majoritet det senare skulle komma att skjutas undan för det förra och man har sagt, att detta är de obotfärdigas förhinder eller rättare — att det är ett skäl likadant som alla andra ohållbara skäl, som ha anförts för det föreliggande förslaget. Jag hinner icke gå närmare in på detta spörsmål, men jag tillåter mig att erinra om att, jämte de många landskommunerna två så väl kvalificerade förbundsstyrelser som styrelsen för landskommunernas förbund — enhälligt — och styrelsen för svenska landstingsförbundet, — likaledes enhälligt, hava uttalat sig mot kvalificerad majoritet eller i varje fall icke tillstyrkt, att bestämmelse om sådan majoritet införes.

Jag skall icke underlåta att citera några få rader av vad landskommunernas förbunds styrelse yttrat i denna sak. Styrelsen säger, att »det stöd åt anordningen med kommunala förtroendemän, som ersättning avser att bereda, kan förväntas medföra vissa gagneliga följder även rent ekonomiskt». »Skulle det lyckas», säger styrelsen, »att i större omfattning enbart med anlitan av kommunala förtroendemän upprätthålla gången av förvaltningen komme en sådan organisation säkerligen att ställa sig ekonomiskt fördelaktigare än fallet skulle vara. därest de kommunala angelägenheterna skulle handhavas av tjänstemän.»

Så långt i vad landskommunernas förbund angår. För mig är avvärjandet av bestämmelse om kvalificerad majoritet nästan det viktigaste beträffande lösningen av de frågor, som man kommer in på, då man behandlar frågan om ersättning vid kommunala uppdrag överhuvud taget.

Jag kan icke neka till att det resonemang, som föres av den ärade reservanten, herr Dahl, synes mig egendomligt. Han är mycket rädd för att majorite-

ten inom en kommun skall missbruka sin makt, men han anser det icke föreligga någon verklig fara för att minoriteten skall missbruka sin möjlighet att med stöd av en bestämmelse om kvalificerad majoritet tvinga kommunalförvaltningen in på vägar, som majoriteten och kanske också minoriteten i själva verket anser vara mindre lyckliga. Det förefaller mig dock, som om man rent matematiskt skulle kunna räkna ut, att det är mera antagligt, att en minoritet inom en kommun kan komma att missbruka sin makt än att en majoritet inom samma kommun skulle komma att missbruka sin ställning.

*Om ersättning
åt kommunala
fortroende-
män.
(Forts.)*

Till slut vill jag säga, att nog vore det ändå rätt egendomligt, om det skulle införas fordran på kvalificerad majoritet, även då det gäller att bestämma arvoden åt kommunalnämndsordförande och ordförande i fattigvårdsstyrelse. Det finnes nu icke någon sådan bestämmelse. Enligt statistiken hade redan 1918 99 procent av landskommunerna givit kommunalnämndsordförandena arvoden, och åt ungefär 70 procent av ordförandena i fattigvårdsstyrelserna hade arvode givits. Men nu skulle det plötsligt fordras kvalificerad majoritet för att sådant arvode skall kunna beslutas! Nog bleve det bra säreget.

Jag tillåter mig i övrigt hänvisa till hurusom statistiken beträffande den omfattning, i vilken kommunerna hittills begagnat sin rätt att besluta arvode, visar å ena sidan, att denna rätt icke missbrukats, men å andra sidan, att rätten använts i mycket stor omfattning i sådana fall, där man får tänka sig, att den bör komma till användning, nämligen i de fall, som jag nyss talade om. I förra avseendet bör bemärkas, att kommunerna hava rätt att besluta arvoden icke endast åt byggnadsnämndens ordförande utan också åt byggnadsnämndens ledamöter, men att det är ytterst sällan, som vederbörande kommuner ha beslutat arvode åt sådana ledamöter. Detta är naturligtvis icke avgörande, men jag tycker, att det är rätt betecknande, att kommunerna, trots en mycket vag och utan gränser given bestämmelse, i alla fall själva haft klart för sig, att de icke böra giva arvode, då icke påtagliga skäl göra sådant erforderligt. De kommunala representanterna äro för övrigt så rädda för att de i valrörelsen skola få valmännen över sig för bristande sparsamhet, att de nog visligen akta sig.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Dahl: Endast några ord med anledning av vad herr Lyberg nu yttrat.

Det torde i själva verket vara tämligen lönlöst att orda om huruvida det är större utsikt till antagande, att en minoritet å en tredjedel av den beslutande församlingen skall missbruka sin ställning eller att en villfällig enkel majoritet skulle komma att göra det. I detta avseende rör sig herr Lyberg likaväl som jag på antagandenas lösa mark. Det torde därför icke vara av vidare praktiskt intresse att längre fortsätta diskussionen i denna punkt. Men då herr Lyberg erinrar om att kommunerna redan nu ha befogenhet att med enkel majoritet anslå arvoden åt kommunalnämndernas ordförande och att det därför vore oförmligt att nu även för detta fall stadga kvalificerad majoritet, vilket skulle komma att ske, då man inför ett allmängiltigt stadgande, vill jag dock påpeka, att det här ju gäller ett ofantligt mycket vidsträcktare befogenhetsområde. Det gäller även traktamentsersättningar. Det gäller således faktiskt för dessa beslutande församlingar att fatta avgörande i frågor, som tämligen nära angå deras egna intressen, och det är just därför, som den kvalificerande majoriteten av mig och mina liktänkande anses erforderlig. Att man då icke kan avskilja denna detalj om arvode åt kommunalnämndernas ordförande, som kommunerna redan tidigare haft rätt att besluta och som man nu flyttar in under den allmänna bestämmelsen, är ju tämligen självfallet.

Jag finner således, herr talman, icke någon anledning att frånga det yrkande, som jag har framställt.

Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna motsvarande paragraf av det lagförslag, som förordats under punkten 1 i den av herr Dahl vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner § 21 i det av konstitutionsutskottet i utlåtande nr 1 under punkten 1 tillstyrkta lagförslaget röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motsvarande paragraf av det lagförslag, som förordats under punkten 1 i den av herr Dahl vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och befunnos, sedan en voteringssedel blivit undantagen och förseglad samt de övriga öppnats, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 57.

På grund härav öppnades den förseglade sedeln, och då denna befanns innehålla ett ja, hade kammaren fattat beslut i överensstämmelse med ja-propositionen.

Övriga delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Det av utskottet under punkten 2 tillstyrkta förslaget till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 (nr 14).

§ 17 i detta lagförslag hade följande avfattning:

Mom. 1. Där sådant finnes av behovet påkallat, äger staden rätt besluta, att ledamot av drätselkammaren och utsedd ledamot av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, ävensom revisor för granskning av drätselkammarens eller sådan styrelses, nämnds eller berednings räkenskaper eller förvaltning skola för deltagande i sammanträde eller förrättning i stadens angelägenhet inom staden åtnjuta gottgörelse av stadens medel i form av dagtraktamente med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Staden må ock kunna besluta, att, där kommunikationsförhållandena anses sådant kräva och väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, reseersättning skall till ledamoten eller revisorn utgå. Denna ersättning må icke överstiga belopp, beräknat efter lägsta skjuts- och åkdonslega, där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, samt avgiften i tredje klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en salongsplats på fartyg, där resan såmedelst sker.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i stadens angelägenhet företages utom staden av person, som i första stycket sägs, må, om staden så beslutar, utgå efter annan grund än nu är sagt.

Mom. 2. Jämte gottgörelse, som enligt mom. 1 beslutas, samt ersättning för kostnader för skrivmaterialier, postporton och annan dylik utgift, som för uppdragets fullgörande kräves, må efter stadens bestämmande för det med uppdraget förenade besvär utgå arvode till sådan ledamot av drätselkammaren eller annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom kammaren, styrelsen, nämnden eller beredningen, så ock till revisor, varom i mom. 1 förmäles. Arvodet skall till beloppet bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålen omfattning och art kan anses skäligt, ej heller bestämmas med hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig.

*Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)*

Mom. 3. Där eljest i lag eller författning föreskrift meddelas om arvode eller annan ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag, skall vad sålunda finnes särskilt stadgat lända till efterrättelse.

Mom. 4. Sammanlagda beloppet av beslutade ersättningar till innehavare av uppdrag, som i denna paragraf omförmälas, må icke överstiga vad stadens ekonomiska bärkraft utan större olägenhet medgiver.

Motsvarande paragraf av det lagförslag, som förordats under punkten 2 i den av herr *Bäckström* vid utlåtandet avgivna reservationen, var så lydande:

Mom. 1. Där sådant finnes av behovet påkallat, äger staden rätt besluta, att ledamot av drätselkammaren och utsedd ledamot av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, ävensom revisor för granskning av drätselkammarens eller sådan styrelses, nämnds eller berednings räkenskaper eller förvaltning skola för deltagande i sammanträde eller förrättning i stadens angelägenhet inom staden åtnjuta gottgörelse av stadens medel i form av dagtraktamente med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Staden må ock kunna besluta, att, där kommunikationsförhållandena anses sådant kräva och väglängden mellan ledamotens eller revisorns hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, reseersättning skall till ledamoten eller revisorn utgå. Denna ersättning må icke överstiga *hälften* av belopp, beräknat efter lägsta skjuts- och åkdonslega, där icke järnväg är att tillgå eller fartyglägenhet begagnas, *ej heller överstiga* avgiften i tredje klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en salongsplats på fartyg, där resan såmedelst sker.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i stadens angelägenhet företages utom staden av person, som i första stycket sägs, må, om staden så beslutar, utgå efter annan grund än nu är sagt.

Mom. 2. = utskottets förslag.

Mom. 3. = utskottets förslag.

Mom. 4. = utskottets förslag.

I övriga delar var det av herr *Bäckström* framlagda lagförslaget likalydande med utskottets nu ifrågavarande förslag.

Herr **Strömberg**: Herr talman! I konsekvens med det förut fattade beslutet ber jag att få yrka bifall till herr *Bäckströms* reservation i fråga om förordningen om kommunalstyrelse i stad.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på godkännande av det under behandling varande lagförslaget samt vidare, enligt herr *Strömbergs* yrkande, därpå att kammaren skulle godkänna det lagförslag, som förordats under punkten 2 i den av herr *Bäckström* vid utlåtandet avgivna reser-

Om ersättning vationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja
 åt kommunala besvarad.
 förtroende-
 män.
 (Forts.)

Det av utskottet under punkten 3 tillstyrkta förslaget till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 (nr 33).

§ 38 i detta lagförslag lydde:

Mom. 1. Stadsfullmäktige äga rätt besluta, att sådan ledamot av stadskollegiet, som i § 34 a) och c) omförmäles, ävensom utsedd ledamot av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, så ock revisor, varom i § 26 sägs, skola för deltagande i sammanträde eller förrättning i stadens angelägenhet inom staden åtnjuta gottgörelse av stadens medel i form av dagtraktamente med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Stadsfullmäktige må ock kunna besluta, att, där kommunikationsförhållandena anses sådant påkalla och väglängden mellan vederbörandes hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, reseersättning skall utgå. Denna ersättning må icke överstiga belopp, beräknat efter lägsta skjuts- och åkdonslega, där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, samt avgiften i tredje klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en salongsplats på fartyg, där resan såmedelst sker.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i stadens angelägenhet företages utom staden av person, som i första stycket sägs, må, om stadsfullmäktige så besluta, utgå efter annan grund, än nu är sagt.

Mom. 2. Jämte gottgörelse, som enligt mom. 1 beslutas, må efter stadsfullmäktiges bestämmande till sådan ledamot av kommunal styrelse, nämnd eller beredning, som efter särskilt uppdrag utför arbete av väsentligt större omfattning än övriga ledamöter, så ock till revisor, varom i § 26 sägs, utgå arvode för det med uppdraget förenade besvär. Arvodet skall till beloppet bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt, ej heller bestämmas med hänsyn till den inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig.

Mom. 3. Där eljest i lag eller författning föreskrift meddelas om ersättning åt innehavare av kommunalt uppdrag, skall vad sålunda finnes särskilt stadgat lända till efterrättelse.

Motsvarande paragraf av det i herr *Bäckströms* reservation under punkten 3 framlagda lagförslaget hade följande lydelse:

Mom. 1. Stadsfullmäktige äga rätt besluta, att sådan ledamot av stadskollegiet, som i § 34 a) och c) omförmäles, ävensom utsedd ledamot av annan kommunal styrelse, nämnd eller beredning, så ock revisor, varom i § 26 sägs, skola för deltagande i sammanträde eller förrättning i stadens angelägenhet inom staden åtnjuta gottgörelse av stadens medel i form av dagtraktamente med högst fem kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Stadsfullmäktige må ock kunna besluta, att, där kommunikationsförhållandena anses sådant påkalla och väglängden mellan vederbörandes hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än fem kilometer, reseersättning skall utgå. Denna ersättning må icke överstiga *hälften* av belopp, beräknat efter lägsta skjuts- och åkdonslega, där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, *ej heller överstiga* avgiften i tredje klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en salongsplats på fartyg, där resan såmedelst sker.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i stadens angelägenhet företages

utom staden av person, som i första stycket sägs, må, om stadsfullmäktige så besluta, utgå efter annan grund, än nu är sagt.

Mom. 2. = utskottets förslag.

Mom. 3. = utskottets förslag.

*Om ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.*

(Forts.)

I övrigt var herr Bäckströms berörda förslag likalydande med det av utskottet framlagda lagförslaget.

Herr **Strömberg**: Herr talman! Även i denna punkt skall jag be att få yrka bifall till herr Bäckströms reservation.

Efter härmed slutad överläggning godkändes det lagförslag, som förordats under punkten 3 i den av herr Bäckström vid utlåtandet avgivna reservationen.

De av utskottet under punkterna 4 och 5 tillstyrkta lagförslagen.

Godkändes.

Utskottets hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om rätt för stadsfullmäktige att välja två vice ordförande.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

*Ang.
anskaffandet
av kapital för
kommunikationsverken.*

Punkten 1.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte för inköp av inventarier för postverkets behov för budgetåret 1924—1925 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

I motiveringen hade utskottet berört en av föredragande departementschefen till statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 2 januari 1924 framlagd redogörelse för vissa verkställda utredningar rörande de affärsdrivande verkens kapital, möjligheterna till dettas förräntning samt de därmed sammanhängande frågorna om verkens förnyelsefonder och taxor.

Herr **Kobb**: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få säga några ord i anslutning till den motivering, varmed utskottet här har inlett sitt yttrande i fråga om alla dessa anslag till kapitalökning. Utskottet har därvid fullföljt den tankegång, åt vilken herr kommunikationsministern givit uttryck i sitt anförande till statsrådsprotokollet, beträffande den uppdelning, som härvidlag bör äga rum mellan utgifter till kapitalökning, som verkligen kunna anses bära sig, där alltså det för ett visst ändamål nedlagda kapitalet kan förräntas, och sådana utgifter till kapitalökning, där detta icke är möjligt. Utskottet påpekar därvidlag, att riksdagen redan förut vid flera tillfällen uttalat sig för en grundlig undersökning rörande det sätt, på vilket man bör förse de affärsdrivande verken med kapital. Jag skall be att i anslutning till detta uttalande få rikta en vädjan

Ang.
anskaffandet
av kapital för
kommunikations-
verken.

(Forts.)

till herr statsrådet, att den undersökning, som jag förmodar kommer att verkställas på grund av detta uttalande, måtte göras så vidsträckt som möjligt, så att om möjligt alla de synpunkter, som därvid böra tagas i betraktande, också komma i betraktande.

Det är alldeles givet, att man ju i allmänhet kan säga, att sådana utgifter för kapitalökning, som kunna anses förränta sig, kunna bestridas med lånemedel, och därvidlag har man ju icke något annat att säga än att dessa utgifter om möjligt böra ställas i ett sådant förhållande till statens upplåning för tillfället, att man icke alltför mycket belastar lånemarknaden. Särskilt gäller detta för oss här i Sverige, som nu under en lång följd av år varit tvungna att nästan uteslutande anlita den inländska marknaden. Därvidlag har man således icke något annat att säga än att den största sparsamhet bör iakttagas.

Beträffande åter sådana utgifter, som icke kunna väntas förränta sig, och sådana finnas ju även på det område, som nu särskilt föreligger till behandling — jag tänker på byggandet av en del järnvägar — har det ju varit en gammal princip, att man om möjligt bestritt sådana utgifter med skattemedel. Denna princip har ju icke kunnat följas; man har velat gå fortare fram än som skulle varit möjligt, om man bestritt sådana utgifter uteslutande med besparingar. Jag vill då påpeka, att det finns en medelväg mellan att bestrida sådana utgifter direkt med lånemedel och att bestrida dem med skattemedel. Det är att bestrida dylika utgifter med lånemedel men att samtidigt i budgeten upptaga ett amorteringsanslag, så att upplåningen för dessa utgifter efter vissa år är betalad. Man skulle ju kunna säga, att detta kunde ske vid själva upplåningen; vi skulle kunna upptaga amorteringslån i stället för, som nu i allmänhet är fallet, räntelån. Men det kan vara förenat med vissa svårigheter att på förhand binda sig för en viss amortering, som i så fall skulle få lov att ordnas på mycket lång tid. Man skulle kunna tänka sig, att man i sådana fall använde en kortare amorteringstid och att amorteringsdelen av den annuitet, som är beräknad för betalning av lånet, helt enkelt ställdes till riksgäldskontorets förfogande för att användas till minskning av den upplåning, som i annat fall skulle vara nödvändigt för riksgäldskontoret att företaga.

Jag vill särskilt erinra om ännu ett annat slag av dylika utgifter, som riksgäldsfullmäktige ett par gånger tillåtit sig att fästa herr statsrådets uppmärksamhet på. Bland dessa anslag ha även förekommit sådana, som avsett att förse affärsverken med nödigt rörelsekapital. Riksgäldsfullmäktige ha ett par gånger vid behandling av dylika frågor hemställt till Kungl. Maj:t, att en grundlig utredning måtte verkställas beträffande de bästa sätten att förse affärsverken med rörelsekapital. Det kan nog göras åtskilliga anmärkningar mot att detta rörelsekapital skall upplånas, åtminstone mot att upplåningen skall ske på sådant sätt, att lånen icke komma att amorteras.

Jag har velat säga dessa ord i den förhoppningen, att herr statsrådet vid anordnandet av en sådan utredning måtte beakta även de synpunkter, som jag här sökt framföra. För övrigt har jag icke något yrkande i denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den förevarande punkten hemställt.

Punkterna 2—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Ang. statens
järnvägars
taxor m. m.

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte för omläggning av västra stambanans ingångslinje över Hammarbyleden samt förbättrade anordningar

vid Stockholms centralstation m. m. för budgetåret 1924—1925 anvisa ett reservationsanslag av 3,500,000 kronor.

*Ang. statens
järnvägars
taxor m. m.
(Forts.)*

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Då nu första punkten av frågorna av kapitalökning för statens järnvägar är före, har jag ansett lämpligt att begära ordet för att något yttra mig angående de höga taxorna vid statens järnvägar.

Visserligen ha dessa taxor nedsatts mot vad de voro under den värsta kristiden, men de befinna sig onekligen fortfarande på en sådan höjd i förhållande till prisnivån i allmänhet att, såsom det vill synas med skäl, från olika håll framställt klagomål i detta avseende. Dessa höga taxor äro i hög grad betungande för hela näringslivet, då genom dem produktionskostnaden höjes. Det är givet, att den ställning, som järnvägsstyrelsen intar till denna fråga, är av stor betydelse. Jag har därför forskat efter vad som i sådant hänseende kan inhämtas i statsverkspropositionen, och jag har då funnit att där under inkomsterna anföres, att enligt järnvägsstyrelsens mening »de järnvägsekonomiska förhållandena ännu för närvarande vore sådana, att någon taxesänkning icke kunde komma i fråga, förrän trafikintensiteten stigit så mycket över för 1924 antagen nivå, att med därav följande bättre utgiftsrelation full kompensation för taxesänkningen erhållits». Det är föga hoppfullt att en sänkning av frakterna ställes i utsikt endast för det fall, att trafikintensiteten ökas utöver en viss antagen nivå. Det är föga hoppfullt, säger jag, då väl en av de mest betydelsefulla faktorerna för en ökning av trafikintensiteten just är relativt låga taxor. Man synes mig härigenom komma in i en cirkel, som det är svårt att komma ur. Jag föreställer mig, att uppmärksamheten bör riktas även på åtskilliga andra faktorer, som hava betydelse. Utan tvivel har järnvägsstyrelsen särskilt på de senare åren gjort mycket för att nedbringa omkostnaderna och även för att få en bättre organisation och taxepolitik. Men vad till en början taxepolitiken beträffar, brister där nog ännu åtskilligt. Jag vill erinra om 1915 års taxekommittés förslag, som beträffande godstrafiken går i den riktningen, att i och med att godsvagnarna få allt större bärighet, tarifferna borde högst avsevärt nedsättas för större vikter. Jag behöver icke särskilt framhålla, att en järnväg kan vida billigare framforsla en godsvagn med en viktquantitet av, låt mig säga, 10,000 kilogram, än två likadana järnvägsvagnar med 5,000 kilogram i varje. Jag inser mer än väl, att det möter svårigheter att koncentrera godstrafiken på sådant sätt, men om taxorna nedsättas tillräckligt mycket för de högre vikterna, synes det mig, att även allmänheten skulle få ett stort intresse av att sammanföra sina transporter.

Det förefaller mig även, som om omkostnadskontot i övrigt skulle kunna förminskas och därvidlag är som bekant personalkostnadskontot det största.

Jag förbiser icke, att de anspråk, som med all rätt ur statsfinansiell synpunkt ställas på en skälig avkastning av det i statens järnvägar nedlagda kapitalet, måste beaktas. Men jag föreställer mig, att åtminstone i vissa fall nettoinkomsten på vissa varuslag icke behöver minskas genom lämpliga taxesänkningar. Och det kan även tänkas, att man får underkasta sig en tillfällig mindre inkomst för att i längden erhålla en större.

Då jag nu ser chefen för kommunikationsdepartementet här närvarande, vågar jag uttala den förhoppningen, att han ägnar denna för hela landets näringsliv så viktiga fråga sin uppmärksamhet.

Beträffande nu föreliggande punkt har jag icke något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Lübeck:** Herr greve och talman, mina herrar! Jag ber först att efter gammal god sedvänja få begagna tillfället att tacka för en hygglig be-

Ang. statens
järnvägars
taxor m. m.

(Forts.)

handling från utskottets sida av Kungl. Maj:ts här föreliggande framställningar. Jag skall vidare be att få tacka för det tillfälle, som genom de här framställda erinringarna beretts mig att nu i all korthet få belysa ett par frågor, som här förts på tal — två för hela vår statliga affärsverksamhet synnerligen betydelsefulla frågor, nämligen dels frågan om formerna för kapitalinvesteringen och sättet för anskaffning av de medel, som investeras i statens affärsverksamhet, dels frågan om taxorna. För att emellertid icke behöva upptaga kamrarnas tid med några längre inlägg i dessa avseenden, har jag sökt jämna vägen för mig och kamrarna genom att i statsverkspropositionen i stort sett redovisa de synpunkter, som jag ansåg, att man borde anlägga på dessa frågor.

Vad då först angår frågorna om formen för kapitalanskaffning, i vilken omfattning lånemedel skola användas och var man bör använda skattemedel eller om man bör gå någon medelväg mellan dessa båda metoder, kan jag för min del icke annat än principiellt instämma i de synpunkter, åt vilka herr Kobb nyss gav uttryck. Men jag har samtidigt ansett mig böra fästa uppmärksamheten på, att tidpunkten för närvarande icke är den bästa att komma till den klarhet, som kan erfordras i här berörda avseende. När man rör sig med ett så pass svävande penningvärde, som vi ännu måste räkna med — i varje fall ligga vi ju långt över förkrigsprisnivån, enligt vilken det stora flertalet anskaffningar vid de affärsdrivande verkan ha skett — så rör man sig på ett ganska obestämbar plan, där man vid en sådan grundlig undersökning av frågan, som herr Kobb önskade få till stånd så snart som möjligt och som ju även statsutskottet pekat på, lätt löper den risken, att man icke kommer till det praktiska slut, som man kunde behöva nå, eller i varje fall icke till några definitiva resultat. Det är därför, som jag i alla fall ansett angeläget, att man, som jag uttryckt saken, under de närmast kommande åren oavlåtligt hade sin uppmärksamhet fäst vid hithörande förhållanden och sökte komma till all den klarhet, som kunde vara möjlig. Ett led häri äro ju också en del utredningar, som för närvarande pågå. Bland annat kan jag därvid för dem, som icke ha närmare följt saken, omnämna, att socialiseringsnämnden av min företrädare i ämbetet fick i uppdrag att taga under övertvägande frågan om organisationen vid statens järnvägar med anledning av statsbanekonomikkommissionens betänkande. Man har anledning antaga, att den utredning, som på grund därav verkställdes av socialiseringsnämnden, varit ganska genomgripande och även omfattat de spörsmål, som av herr Kobb berördes. Denna utredning väntas föreligga inom den närmaste tiden, och man får då osökt anledning att på grundval av vad därvid framkommit — liksom man ju även i övrigt har ett rikt material att bygga på — söka bilda sig en uppfattning, så gott det kan låta sig göra, hur denna fråga bör ses — vilket kapital alltså som i nuvarande läge skäligen bör förräntas vid statens järnvägar. På grundval av hittills vunnit erfarenhet har man också anledning att, som herr Kobb önskade, söka draga upp riktlinjer för hur man för framtiden skall tänka sig denna fråga ordnad. Då äro vi inne på det utomordentligt svåra kapitel, som heter kulturbanor. Där ha ju olika meningar kommit till uttryck, som på en del håll gå ut på, att man borde särskilja vissa banor såsom kulturbanor och sålunda, när man fattar ett beslut om en dylik kulturbana, icke anvisa lånemedel för densamma utan skattemedel. Från andra håll gör man gällande, att ett sådant särskiljande i regel kommer att ställa sig mycket svårt. Det är svårt nog att avskilja de utgifter, som behöva specificeras på en sådan bana, och än svårare att specificera inkomsterna från densamma. En dylik s. k. kulturbana har ju nämligen samtrafik med i första hand hela vårt bredspåriga järnvägsnät och är följaktligen både givande och tagande. Under sådana förhållanden kan en individuell uppdelning ställa sig besvärlig nog, och det blir i varje fall inte fråga om något permanent förhållande, utan man blir hänvisad till att på grundval av hur de olika järnvägarna utveckla sig avvakta den tidpunkt.

när man till äventyrs skulle kunna flytta över en viss järnväg från kulturbanornas grupp till affärsbanornas. Jag kan för min del icke i frågans nuvarande läge och innan man kommit fram till ett nöjaktigt utredningsresultat i detta avseende, uttala någon bestämd mening om hur man här bör förfara för framtiden. Jag tänker mig emellertid, att det kan vara angeläget att överväga även en annan metod, som då skulle bestå i att man så att säga mera kollektivt prövar vad som t. ex. för statens järnvägar vid en viss tidpunkt borde hänföras till länekapital, varpå man således ställer förräntningsanspråk, och vad som borde hänföras till sådant kapital, som man för tillfället icke kan begära full förräntning av. Det är i varje fall, tror jag, en möjlighet, som nog bör prövas och som jag tänker mig kan leda fram till ett enklare förfaringssätt än om man skulle söka t. ex. för varje norrlandsjärnväg undersöka dess avskiljande som kulturbana för en viss period och sedan tänka sig en successiv övergång till affärsbanor.

Vad sedan angår frågan om taxorna vid statens järnvägar, så framhöll greve Lagerbjelke själv, att detta är ett mycket ömtåligt kapitel ur statsekonomisk synpunkt, särskilt när man befinner sig i så pass svårbedömda tidsförhållanden som de närvarande. Jag behjärtar ju i full utsträckning det framförda skälet, att näringslivet behöver det stöd, som kan ligga i sänkta taxor, och jag har i statsverkspropositionen givit uttryck åt detta i följande ordalag: »Det är tydligen av vikt att i mån av växande trafik och relativt minskade omkostnader fortgå på taxesänkningens väg vid såväl statens som enskilda järnvägar, så långt skälig hänsyn till företagens ekonomi medgiver.» Jag medgiver gärna, att detta uttalande kan förefalla tämligen svävande och diplomatiskt, men jag tror ändå, att det ganska väl uttrycker de grundlinjer, som man måste följa i detta avseende. Jag behjärtar alltså till fullo önskvärdheten av en sänkning av statens järnvägars taxor i alla sådana fall, där man genom att stimulera trafiken kan ur rent affärsmässig synpunkt vinna en fördel. Det säger sig självt, att järnvägsstyrelsen måste ha och har sin uppmärksamhet riktad på de möjligheter, som i sådant avseende kunna erbjuda sig.

Jag har emellertid, när det gäller att bedöma dessa taxefrågor, trots det vara av visst intresse för kammaren att kunna något överskåda, hur de olika utgifterna vid statens järnvägar och övriga affärsdrivande verk fördela sig, för att man därigenom bättre skall kunna sätta fingret på de punkter, där det kan löna sig att ingripa, när det gäller att bringa ned taxorna, vilket är detsamma som att nedbringa statens järnvägars utgifter överhuvud taget. En stor utgiftspost är ju den, som vi nyss avhandlat, räntan på det kapital statens järnvägar förfogar över. I detta avseende kommer närmare utredning som nämnt att företagas, men jag har redan på detta stadium ansett mig böra fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att om man balanserar med ett förräntningskapital av t. ex. hundra miljoner kronor mer eller mindre för statens järnvägar, vilket är en tämligen vid marginal för funderingar på detta område, så betyder det icke mer än ett par procent av statens järnvägars taxor, och storleksgraden av taxaåtgärder, som kunna företagas i den vägen, är således inte så värst betydande. I synnerhet när man sammanställer denna uppgift därmed, att ränteomkostnaderna i sin helhet vid statens järnvägar utgöra ungefär tjugo procent av de sammanlagda utgifterna, medan däremot personalkostnaderna uppgå till ungefär femtiotre procent. Det är följaktligen, som greve Lagerbjelke också berörde, väsentligen på personalkostnadernas konto, som möjligheterna till besparing äro koncentrerade. I detta avseende veta herrarna litet var, hur utomordentligt invecklad frågan är. Det är riksdagen, som har det avgörande inflytandet, när det gäller lönerna. Statens järnvägar kunna ju själva inverka på frågan i vad angår personalbeståndet. I det avseendet hänvisar jag till de utomordentligt kraftiga indragningar, som gjorts sedan man övervunnit kristidens svårigheter,

*Ang. statens
järnvägars
taxor m. m.
(Forts.)*

Ang. statens
järnvägars
taxor m. m.
(Forts.)

och som ju ha drivits så långt, att man på en del håll anser sig ha ett visst fog för att klaga över att det har drivits för långt. I varje fall kan riksdagen utgå från att statens järnvägars ledning har sin uppmärksamhet starkt riktad på att vad angår personalbesparingar vidtaga alla sådana åtgärder, som med hänsyn till trafiksäkerhetens krav kunna anses rimliga.

Slutligen vill jag, då det nu är fråga om järnvägstaxorna, erinra därom, att järnvägsstyrelsen för att nu söka bygga upp en möjligast fast taxegrund för framtiden efter alla de omkastningar av alla slag, som krisåren medfört, har till ingående prövning upptagit frågan om en definitiv nybildning av taxorna. Som ett led i denna prövning har järnvägsrådet nu också sammankallats, för att det må kunna yttra sig om de för taxebildningen grundläggande faktorer, som jag ansett önskvärt att avhandla i statsverkspropositionen detta år och som jag nu i korthet åtminstone delvis berört.

Jag vill icke sluta detta yttrande om statens järnvägars taxor utan att också erinra kammaren därom, att frågan om statens järnvägars taxor är mycket intimt förbunden med de enskilda järnvägarnas taxor. Det är ju så, att de enskilda järnvägarna ha att tillämpa statens järnvägars taxor i samtrafik, och de taxor, som bestämmas för statens järnvägar, få följaktligen ett mycket betydande inflytande på de enskilda järnvägarnas ekonomi. Det säger sig också självt, att man måste söka komma ifrån de i viss mån kristidsartade förhållanden, som tillkommit genom de s. k. extra banavgifterna, som äro avsedda att i vissa fall bereda kompensation åt de enskilda järnvägarna för tvånget att tillämpa dessa samtrafiktaxor, liksom man måste söka komma fram till att de enskilda järnvägarnas taxor i lokaltrafik må kunna närma sig statsbanornas taxor så mycket som möjligt. Men innan detta kan ske, har man ett stycke väg att vandra, och under tiden är staten skyldig att vid taxebildningen taga viss hänsyn till de enskilda järnvägarna.

Vad näringslivets synpunkter angår får man säga, att det är önskvärt, att på varje järnväg så låga taxor som möjligt kunna åstadkommas, vare sig det gäller statens eller enskilda järnvägar. Men vi få icke framskapa ett sådant förhållande, att de trafikanter, som ha den direkta nyttan av statens järnvägar, försättas i en viss undantagsställning i jämförelse med näringslivet i andra delar av landet, som icke kunna få några fördelar av statens järnvägars taxor. Ty om detta leder till att man genom ett icke affärsmässigt pressande av taxorna vid statens järnvägar skulle komma därhän, att man icke kan tillgodose skäliga förräntningskrav, kommer detta följaktligen att verka så, att skattebetalare och trafikanter i sådana delar av landet, som icke kunna draga samma fördelar av statens järnvägar, få bära belastningen till förmån för vissa trafikanter, som skola få dessa extra förmåner. Detta är en faktor, som man även får ha i minnet, när man bedömer denna fråga och särskilt när man bedömer, huruvida man för statens järnvägars vidkommande bör fasthålla vid den ståndpunkt, som från järnvägsstyrelsens sida hävdats, att statens järnvägar icke skola behöva hålla lägre taxor än som tillämpas vid de större och mera bärkraftiga enskilda järnvägsföretagen, om man nämligen genom en sådan åtgärd vid statens järnvägar skulle komma ned under rimliga förräntningskrav. Även denna fråga blir ju föremål för särskilt övervägande hos järnvägsrådet, och det blir tillfälle att, sedan järnvägsrådet inkommit med sitt yttrande, taga ställning till densamma.

Jag tror, att jag med detta har berört de huvudpunkter jag ansett vara av intresse att i detta sammanhang omnämna, och jag skall till slut endast tillfoga, att även den fråga, som i viss mån på grund av prisetförhållandena kommit att få en särskild betydelse, nämligen frågan om förnyelsefonderna vid de affärsdrivande verken och särskilt statens järnvägar, nu är föremål för särskild utredning. Därvid har det syntts mig framstå som ett önskemål att utan intrång på verkens affärsmässiga bestämmanderätt över vad som kan behöva disponeras av

förnyelsefondens medel i alla fall skapa större klarhet över de grunder, enligt vilka avsättningen till och uttagningen från förnyelsefonden lämpligast bör ske.

*Ang. statens
järnvägars
taxor m. m.*

(Forts.)

Herr Örne: Herr greve och talman! Jag begärde ordet för att yttra några få ord till belysning av frågan om hur statens järnvägars kapital lämpligen bör beräknas. Enligt min uppfattning får man därvid alldeles icke sammanblanda frågan om vad banorna ha kostat, vad deras nyanläggningskostnad nu skulle vara och andra dylika värderingsgrunder med frågan om avkastningen. Då jag tidigare offentligen yttrat mig om denna sak, har jag gått ut ifrån den uppfattningen, att man måste komma till att fastställa ett sådant värde på statsbanorna, att statsverket under alla förhållanden kan räkna med att erhålla ränta på detta värde. I den mån ett sådant värde är mindre än det, som svarar emot det tekniska värdet eller det en gång investerade kapitalet, oavsett om det är av lånemedel eller andra medel, borde man enligt min uppfattning gå till att frigöra staten från motsvarande upplåning genom att hålla en sådan taxepolitik, att man kan återbetala de lån, som icke ge full ränta. Frågan, huruvida man bör särskilja grupper av olika banor, har egentligen ingenting att göra med detta. Det är mera ett bokföringsfrågor. För min del tror jag inte, att man kan dela upp banorna i kulturbanor, strategiska banor och affärsbanor, utan man får nog finna sig i att statsbanorna äro ett enda företag. Det gäller då att, när frågan en gång skall avgöras, fastställa ett värde på det hela, som är sådant, att man med skäl kan fordra, att en dugande ledning för statsbanorna skall kunna framskaffa tillräcklig förräntning. Ställer man sig på denna ståndpunkt, avskriver man allt gräl om vad som en gång skett och som är obotligt. alldenstund de icke bärkraftiga banorna nu en gång finnas där. Men saken ställer sig givetvis något annorlunda, då man går att göra en nyanläggning, och därvid kan det mycket väl inträffa, att det icke är tillräckligt, som den föregående talaren på denna plats tänkte sig, att man bygger vissa trafiksvaga banor för anslagsmedel. Det är icke tillräckligt, säger jag, att göra detta, utan man måste också räkna med att dessa banor, oavsett förräntningen, komma att gå med en stor årlig förlust. Om man då beslutar sig för att anlägga en ny järnväg och gör det för skattemedel, måste följden bli, att man, då man någorlunda kan uppskatta utsikterna att få trafik på den banan, under stundom måste nedskrivera värdet på förutvarande banor eller av skattemedel bereda ett anslag till statsbaneaffären, för att den skall åtaga sig skötseln av dessa nya trafiksvaga banor. Så ligger saken enligt min uppfattning. Jag vill icke alls förneka, att det kan vara skäl i att staten gör uppoffringar för att sätta avlägsna bygder i järnvägsförbindelse med övriga trakter i landet, men i sådant fall kräver den enklaste hänsyn till dem, som äro satta att förvalta statsbanorna som affär, att man icke ålägger de gamla statsbanorna att bära utgifterna därför. I korthet sagt går således min uppfattning ut på att man, om det en gång skall göras en ordentlig boskillnad mellan de affärsdrivande statsföretagen och statsverket, helt och hållet bör bortse från vad som har varit, hur man har använt statens medel och av vilket slag dessa medel ha varit, och i stället bör fastställa ett kapitalvärde på statens järnvägar som helhet betraktade, vilket värde icke är högre än att det även under mycket svåra förhållanden bör kunna fullt ut förräntas. Det överskott, som under goda tider bör uppkomma, kan man då lämpligen använda till att återbetala lån, som äro tagna för att bygga järnvägar, eller också för att göra nya räntabla anläggningar åt staten. Det blir från riksgäldskontorets synpunkt precis detsamma, när det gäller att bedöma räntabiliteten av statens affärsfonder.

Beträffande taxorna är jag helt och hållet förekommen av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet. Även för mig är det natur-

Ang. statens
järnvägars
taxor m. m.
(Forts.)

ligtvis ett mycket viktigt krav att man bör bringa ned taxorna vid statens affärsdrivande verk, men ett sådant nedbringande måste stå i viss proportion till vad som är möjligt vid enskild verksamhet av motsvarande slag. Det finnes — jag instämmer därvidlag i den tankegång, som låg till grund för herr kommunikationsministerns yttrande — intet skäl att ge statsanslag åt de industriföretag, som ha kommit att ligga vid en statsjärnväg, ty en alltför stark sänkning av taxan innebär ju faktiskt ett statsanslag, om man jämför ett sådant företag med ett, som är beläget vid en enskild järnväg, t. ex. Bergslagsbanan. Om vi se på vår järnindustri, är den, om jag icke missminner mig, till ungefär sjuttio procent belägen vid privata banor. Varför skola de trettio procenten, som ligga vid statens järnvägar, ha en särskild tariff på skattebetalarnas bekostnad, då de, som ligga vid enskilda järnvägar icke kunna få motsvarande förmån? Målet att sträva efter synes mig vara, att man får i möjligaste mån lika taxor vid alla järnvägar, och från ren affärssynpunkt vill det då förefalla mig, som om det riktiga vore att anpassa statsbanornas taxor efter det taxeläge, som de stora bärkraftiga och trafikstarka enskilda järnvägarna kunna stå ut med.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr Örne's yttrande föranleder givetvis icke mycken erinran från min sida, liksom jag tyckt mig konstatera under min hittillsvarande verksamhet i departementet, att det inte är på så värst många punkter, som jag haft anledning intaga annan principiell ståndpunkt än han under sin tidigare ämbetsutövning gjort. Men på en punkt tror jag ändå, att herr Örne's yttrande möjligen får anses stå i strid mot den ståndpunkt jag ansett mig böra intaga, nämligen när det gäller frågan om bedömandet av det hittills investerade kapital, som man för framtiden bör räkna med för statens järnvägar. Jag har givit uttryck åt min uppfattning i statsverkspropositionen med följande ord: »Då statens affärsverk helt eller delvis äro av monopolkaraktär, synes det icke lämpligen kunna komma ifråga att anställa jämförelser med några mer eller mindre konstruerade, på nettoavkastning grundade affärsvärden, utan endast med vad man vanligen kallar tekniska värden, beräknade med stöd av vid envar tidpunkt gällande nyanskaffningskostnader, med avdrag för förslitning eller bristande modernitet genom motsvarande avsättning till förnyelsekonto.» Jag fattade herr Örne så — och frågan har en viss betydelse med hänsyn till de överväganden, som på sätt jag nämde förestå under den närmaste tiden — att man enligt hans mening vid en viss tidpunkt skulle gå till att fastställa ett lämpligt affärsvärde för till exempel statens järnvägar. När man då tänker sig, hur detta skulle gå till, måste man ju grunda detta affärsvärde på en viss nettoavkastning, som i sin ordning blir beroende på de taxor, som man bestämmer för att uppnå denna avkastning. Denna taxesättning har jag i viss mån i min hand, och herr Örne var själv inne på den tankegången, att man genom att hålla sig exempelvis till de enskilda järnvägarnas taxor skulle ha en ganska fast grund för bedömandet av taxeläget, men det blir ändå beroende på ett subjektivt omdöme om vilka taxor näringslivet så att säga tål, och det blir därför, såvitt jag kan förstå, besvärligt nog att vid en viss tidpunkt bedöma det affärsvärde man bör åsätta ett företag som statens järnvägar, som ändå i stort sett är ett monopolföretag. Det är därför jag tänkt mig, att man skulle komma till rimlig klarhet bäst på det viset, att sedan man uppnått en något så när fix prisnivå, man sökte göra klart för sig vilka anskaffningsvärden, vilka tekniska värden så att säga statens järnvägar innefatta. Sedan medgiver jag, att man på sätt jag nyss berört, på dessa tekniska värden kan behöva lägga en viss reduktionsfaktor med hänsyn till kulturbanorna och möjligen andra faktorer, men ifrån ett sådant bedömande till att man skulle söka konstruera fram ett affärsvärde, om vilket man med herr Örne skulle kunna säga, att man under alla förhållanden skulle

kunna förränta detta värde, är steget nog bra långt. Och jag för min del kan, som sagt, icke nu se, att man kan komma att vinna något väsentligt med att söka på angivet sätt vid en viss tidpunkt konstruera fram vad som skulle anses vara statsbanornas affärsvärde.

*Ang. statens
järnvägars
taxor m. m.
(Forts.)*

Herr **Heyman**: Herr talman! Jag ber i anledning av herr statsrådets första anförande få säga, att nog kan man göra driftbesparingar, utan att ytterligare pressa ned lönerna för befattningshavarna. Jag menar, att statens järnvägar kunna åstadkomma driftbesparingar genom bättre *lastkoncentration* av varorna. Godsindelningen enligt nu gällande taxa är så antikverad som från år 1889. Vid denna tidpunkt ägde vagnarna i allmänhet icke mer än 5 tons bärvikt. Den moderna vagnparkens vagnar äga emellertid 10 à 15 tons bärvikt och t. o. m. därutöver. Trots detta föreskrives alltjämt, att lägsta tariffen uppnås, när man inlastar endast 5 ton per vagn. Man utnyttjar sålunda icke vagnarnas bärvikt för många större varuslag. Det är emellertid alldeles påtagligt, att för järnvägen kostar det ungefär dubbelt så mycket att befordra en 10 tons last på två vagnar i stället för på en. Jag tycker, att det är en synpunkt, som statens järnvägar skulle hava tagit fasta på för länge sedan genom att införa billigare 10 tons tariffer. I andra länder har man också redan för många år sedan följt principen om billigare 10 tons tariffer, men här i landet slår man alltjämt dövörat till för denna. Nu är det givetvis mindre bekvämt för en trafikant att lasta in på en vagn ett större kvantum än ett mindre, men underkastar sig trafikanten detta omak, bör också detta kompenseras genom en lägre tariff för trafikanten.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 10—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 19 och 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkterna 26—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för teckning av aktier i Ostkustbanans aktiebolag.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtan-
de nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar om anslag för kapitalökning å statens under kommunikationsdeparte-
mentet hörande utlåningsfonder.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

*Ang.
räntan å
lån från
vattenkrafts-
lånefonden
m. m.*

I anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i
förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) såsom kapitalökning för vattenkraftslånefonden för budgetåret 1924—
1925 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor;

b) förklara, att från och med den 1 juli 1924 räntan å lån, som beviljats från
fonden före den 1 juli 1922, skulle utgå efter en räntefot av fem procent, dock
under visst i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 2 januari
1924 förordad villkor.

Herr **Kobb**: Herr talman! Kungl. Maj:t har här föreslagit, dels att här
skulle utgå ett reservationsanslag av 500,000 kronor till vattenkraftslånefonden,
dels att det skulle vara en viss bestämmelse beträffande räntan. Räntefoten har
därvid satts till 5 % även för sådana lån, som beviljats från fonden före den 1 juli
1922. Denna fråga har varit remitterad till riksgäldsfullmäktige, och vi hava
fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på, att de medel, som utgått från denna
fond, hava i själva verket upplånats till väsentligt högre ränta. Herr statsrådet
och chefen för finansdepartementet har ifrån riksgäldskontoret fått den upplys-
ningen, att medelräntan å statens upplånade medel icke är mer än 4,8 %, och
då kunde man mycket väl bevilja denna nedsättning. Det synes mig, som om
han dock haft viss betänklighet mot åtgärden, då han ändock har anmärkt, att
med en ränta av 5 % för ifrågavarande äldre lån skulle minskningen i statsver-
kets inkomster blott uppgå till 15,000 kronor. Det synes mig klart, att här
går man in på att medgiva en räntesänkning på redan beviljade lån, vartill
medel upplånats till betydligt högre ränta. Detta förefaller mig dock vara en
farlig väg att slå in på. Denna gång betyder det icke så mycket, och jag skall
icke yrka något avslag i denna punkt, men jag ber att få fästa kammarens leda-
möters uppmärksamhet på, till vilka konsekvenser dessa lättnader, som riks-
dagen har beviljat beträffande utlämnandet av lån från statens utlåningsfonder,
kunna leda. Skattebetalarnas förening har företagit sig att göra en undersök-
ning rörande de verkliga inkomsterna, härrörande från statens utlåningsfonder,
särskilt beträffande dem, som placeras och förvaltas av statskontoret. Det
visar sig då, — jag tror mig kunna säga, att det är sorgliga siffror — att år
1914 uppgick det kapital, som sålunda var utlånat, till 53,852,000 kronor. Det
avkastade då 3,55 %, men den effektiva medelräntan å disponerade lånemedel var
3,93 %. År 1922 — jag skall icke behöva anföra mer än dessa två år — hade
utlåningsfonderna, som förvaltas av statskontoret, stigit till 136,180,000 kronor,
och den effektiva medelräntan hade som herrarna redan känna, stigit till 4,81 %,
men, å andra sidan, den avkastning, som detta utlånade kapital lämnade, var
icke mer än 3,20 %, d. v. s. här gjorde staten årligen en förlust på mer än 1 1/2 % på
kapitalet. Således, bara på dessa fonder var det en förlust på 2 miljoner kronor
om året. Dithän leder det, om riksdagen bestämmer så lindriga villkor för ut-
lämnande av lån från dessa fonder, vartill medel mot dyra räntor måste upp-
lånas. Det är här bara fråga om de av statskontoret förvaltade fonderna. Det
finns ju andra, och särskilt hava vi ju alldeles nyss beviljat anslag till järnvägs-

lånefonden. Det veta vi väl, att inkomsten på denna visst icke betalar räntan på det därför upplånade kapitalet, och ännu värre ställer det sig beträffande den s. k. bibanefonden, som är ett verkligt sorgebarn. Undersöker man villkoren för att få låna därifrån, kan man säga, att beviljandet av lån därifrån är nästan att skänka bort kapitalet. Därför vill jag fästa herr statsrådets uppmärksamhet på, om det icke vore skäl att för finansieringen även av alla dessa fonder verkställa en undersökning, på vad sätt medel skola anskaffas, för att man skall upprätthålla och öka dessa, och att verkställa en undersökning, om icke andra utvägar skulle kunna stå till buds för att skaffa det kapital, som ganska tydligt så dåligt förräntar sig. Herr statsrådet har ju redan i statsverkspropositionen gått in för samma principer, då han föreslagit att av skattemedel anvisa delar av de anslag, som eljest skulle erfordras, men det synes mig, att här vore ett synnerligen gott tillfälle att gå in för den principen, att det kapital, som skall upplånas för att mot allt för låg ränta sedan utlånas till enskilda personer, måste genom amorteringsanslag så småningom återbetalas, så att icke staten för all framtid skulle få vidkännas de stora utgifter, som här eljest skulle komma ifråga.

*Ang.
räntan å
lån från
vattenkrafts-
lånefonden
m. m.
(Forts.)*

Herr statsrådet **Lübeck**: Såsom herr Kobb redan erinrat, har man slagit in på den vägen, att icke såsom lånemedel upptaga anslag eller delar därav, då man icke kunde påräkna full förräntning. Vad det föreliggande speciella fallet beträffar, har man icke ansett, att en sådan utväg borde tillgripas. Det gäller, såsom herr Kobb tydligt medgav, nu ett ganska obetydligt belopp, och räntan utgör i allt fall 5 %. Jag medger, att det från principiell synpunkt kan väcka betänkligheter att föra en sådan argumentering, som man gjort. Jag vill därför understryka, att vad som här föreslås icke får vara prejudicerande i andra fall. Motiveringen ger tydligt vid handen, att man låtit billighetsskäl i väsentlig mån tala. För mig har det nämligen framstått såsom angeläget, att man skulle kunna i möjligaste mån åt elektrifieringsföretag, som tillkommit under kristiden och därigenom blivit hårt betungade, lämna ett litet stöd för att de må komma in i sundare ekonomiska förhållanden. Det har framför allt varit det skälet, som legat till grund för det framlagda förslaget.

Greve **Lagerbjelke**: Herr greve och talman! Jämte det att jag instämmer i de principiella synpunkter, som framförts av min kollega i riksgäldskontoret, vill jag lämna en uppgift, som hänför sig till föreliggande fråga, nämligen om medelräntan å anslagen till vattenkraftslånefonden. Från riksgäldskontoret utlämnades till denna fond under åren 1921, 1922 och 1923 ett sammanlagt belopp av 3,700,000 kronor. På sin upplåning under dessa 3 år, fick staten vidkännas en medelränta av 5.56 % eller mera än den nu utgående räntesatsen av 5.5 %, som nu föreslås nedsatt. Jag har icke velat lämna detta oanmärkt, då jag nu i allt fall av andra skäl yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

Utskottets hemställan bifölls.

*Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån jämte en i ämnet väckt motion.

I den till riksdagen den 2 januari 1924 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1924—1925 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen under rubrik »1924: Utgifter för kapitalökning: bil. 2» fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor.

I en inom andra kammaren av herrar *N. Björk* och *O. Isacsson* i ämnet väckt motion (nr 126) hade hemställts, att såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån för budgetåret 1924—1925 måtte anvisas ett extra reservationsanslag av 350,000 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å den av herrar *Björk* och *Isacsson* i ämnet väckta motionen, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *A. C. Lindblad*, *J. Nilsson* i Malmö, *F. L. Lindqvist*, *C. Johansson* i Hälsingborg, *A. Anderson* i Råstock, *O. H:son Waldén*, *C. R. Jansson* i Falun, *L. J. Carlsson-Frosterud*, *E. Andersson* i Prästbol och *S. E. Ljungkvist*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med bifall till den av herrar *Björk* och *Isacsson* i ämnet väckta motionen, måtte såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra reservationsanslag av 350,000 kronor.

Herr Olsson, Oscar: Det har i denna fråga under debatten i statsutskottet, och framför allt under debatten i medkammaren i dag, framkommit en upplysning, som tycks ställa saken något gynnsammare och följaktligen i någon mån försvaga reservanternas ställning till frågan, nämligen den upplysningen, att mera pengar för detta ändamål stå till förfogande, än vederbörande avdelning i statsutskottet hade reda på, då frågan där behandlades. Det är nämligen så, att amorteringsbelopp börja inflyta på dessa studielån, varför enligt vederbörande departementschefs upplysning 22,000 kronor, som influtit i sådana amorteringar, också lära stå till förfogande det kommande året. Vidare beräknas enligt departementschefens uppgift, att det för det kommande budgetåret skall inflyta ytterligare 40,000 kronor i dylika amorteringar. Det är ganska svårt att säga, huru mycket av denna summa som skall kunna tagas i anspråk, men alltid torde det bliva någon del därav.

Nu vill jag emellertid säga, att detta förhållande, såvitt jag förstår, endast till synes kan försvaga reservanternas ställning i utskottet. Saken var nämligen klar för riksdagen, när riksdagen fattade beslut ifråga om bildandet av denna fond. Det har ju alltid varit riksdagens mening, att denna fond skulle växa, så att man så småningom skulle komma dit hän, att den bar sig själv utan något större anslag från riksdagens sida. Men där äro vi ännu inte. Riksdagens mening var, enligt vad som framhölls av en talare i medkammaren, att anslaget årligen skulle ökas med 100,000 kronor, till dess fonden uppnådde en sådan bärig-

het. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anförde då, att vad riksdagen än hade tänkt sig, hade den ökat detta anslag med endast 50,000 kronor om året. Det må vara med denna sak huru som helst. Det motionärerna begärt och reservanternas hemställt om, det är icke mer än den vanliga årliga ökningen av 50,000 kronor.

Nu torde det också förhålla sig så, att detta skäl icke tillmätts alltför stor betydelse i debatten. Det förefaller åtminstone, som om det skulle hava varit ett andra skäl, som har varit det starkaste för Kungl. Maj:ts ståndpunkt att i år endast vilja bevilja samma summa som den för budgetåret 1923—1924 anvisades, nämligen 300,000 kronor. Och vilket är då detta andra huvudskäl? Jo, att dessa lärda banor redan äro överfulla, och man har sedan därmed kombinerat en invändning på det sättet, att man framhållit, att det visst icke alltid är en tjänst, man gör begåvningarna från fattiga hem, genom att locka dem in på dessa banor. Det är huvudskälet, och det skälet är så svagt och omöjligt att hävda vid en närmare granskning, att det skulle förvåna mig i hög grad, om kammaren med anledning av detta skäl skulle gå på avslag på motionen och bifalla Kungl. Maj:ts proposition oförändrad.

I den statistik, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet meddelade under debatten i medkammaren, anfördes att av de låntagare, som förekommit under de 5 år fonden varit i verksamhet, voro 135 universitetsmän, 55 elever vid tekniska högskolan och Chalmerska institutet, 166 seminarister och 66 elever vid tekniska skolor. Ser man på dessa kategorier, slår det en genast, tycker jag, att just utbildningen för det praktiska livets män har blivit bra litet tillgodosedd. Påståendet att understöd eller räntefritt lån åt 55 studerande ingenjörer eller blivande ingenjörer från fattiga hem under 5 år, skulle betyda något för överproduktionen är det väl knappast någon som vill på allvar hävda. För övrigt kan jag icke underlåta att beklaga, att på denna punkt utvecklingen gått på annat sätt, än riksdagen har önskat. När man ser, att vid elementarskolorna för teknisk undervisning det endast har utgått lån till 66 elever under denna tid, då blir man något förvånad och kanske också något beklämd. På det området har man icke hört talas om någon överproduktion. Tvärtom, enligt detta års statsverksproposition har från skolöverstyrelsen ingått anhållan om stipendier just för att sätta unga män i tillfälle att skaffa sig en sådan undervisning — denna lägre tekniska undervisning, som är av så stor betydelse för vårt näringsliv genom utbildandet av arbetsledare, förmän o. s. v. Vi hava på den lägre tekniska undervisningen här i landet 10—14 klasser för byggnadsteknik, för den kemiska industrien och träindustrien — jag bortser från Örebro, där särskilda förhållanden råda — 10—14 klasser med något över 40 elever, växlande mellan ingen elev alls och 8 elever i klassen i 4 olika städer! Det är ju naturligt, att det praktiska livets män icke tycka, att det är som det skall vara. Det är också naturligt, att den avdelning inom skolöverstyrelsen, som har saken om hand, söker utvägar för att komma detta missförhållande till livs. På denna bana, menar den, behövs det verkligen stipendier. Kungl. Maj:t har inte i år upptagit skolöverstyrelsens förslag om särskilda stipendier för utbildandet av dessa unga män. Av så mycket större vikt torde då vara, att riksdagen icke beskär den möjlighet man redan har att hjälpa fattigt folk med särskild begåvning på den banan. Det är emellertid mera en detalj i spörsmålet, men en detalj, som kan vara rätt så belysande för arten av detta anslag.

Viktigare är den princip, som riksdagen otvivelaktigt kommer att hävda mer eller mindre mot sin vilja eller avsikt, om riksdagen i detta fall går emot reservanternas i utskottet. Ställer sig riksdagen bakom denna motivering, att anslaget icke skall beviljas därför, att det är överfullt på dessa lärda banor, som det heter, så betyder det, vad man än säger, att riksdagen uttalat, att dem, som äro lagda för studier på dessa banor, från fattiga hem, skall man hindra. Till

Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.
(Forts.)

Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.
(Forts.)

vems fördel? Det är icke till landets fördel. Till näringslivets, till vår andliga och materiella kulturs fördel? Nej, de enda som kunna ha någon glädje av detta, äro de konkurrerande begåvningarna från medelklassen och överklassens hem, men för den synpunkten kan riksdagen icke göra sig till tolk. Här behövs utbildning på dessa banor fortfarande som hittills, men denna utbildning skall begränsas till ett mindre antal. Det är jag fullkomligt överens om, men jag är icke överens med vederbörande, när de säga, att den begränsningen skall ske på fattigt folks bekostnad. Studiebegåvningarna från fattiga hem har väl landet för framtiden som hittills! Det är samma intresse för de platser, där de äro av särskild betydelse för landets kultur. Nu har ju också herr statsrådet själv sagt och skrivit, att om det icke hade varit så exceptionella finansiella förhållanden, skulle han icke haft något emot den vanliga årliga ökningen av anslaget med 50,000 kronor, och det stärker naturligtvis ytterligare den ståndpunkt, som förklarar, att man icke kan gå in på en beskäring just nu av understödet åt elever, som komma från fattiga hem.

Ett skäl, som också framkommit under debatten i medkammaren och som blivit tungt vägande på grund av den psykologiska styrka, som det skälet innebär. framställdes av finansministern i den formen, som om beviljandet av dessa 50.000 kronor på grund av enskild motion skulle vara ett öppnande av porten för hela motionsfloden, varigenom en höjning av budgeten skulle ske på över 60 miljoner kronor. Jag må säga, att man väl bör taga måttligt till, när det gäller avskräckande målningar. Att taga just dessa 50,000 kronor som det stora svarta spöke, som skulle draga med sig de övriga 60 miljonerna kronor är väl ändå att gå något för våldsamt till väga. Det gäller ju för övrigt icke ett anslag på 50,000 kronor i grund och botten, utan det gäller blott räntan på dessa 50,000 kronor. Anslaget är sålunda i grund och botten betydligt mindre. Det gäller 50,000 kronor i årets budget, men dessa 50,000 kronor skola återbetalas, och det som riksdagen fattar beslut om, det är sålunda räntan på 50,000 kronor, en summa på ett par tusen kronor. Då det är det, som ställes upp som ett så fasligt avskräckande exempel, som skulle draga med sig ytterligare 60 miljoner kronor. så blir saken ännu groteskare. Nu må jag säga, att om ändå något värde skall kunna tillerkännas denna argumentering, är det under alla förhållanden icke mycket sympatiskt, att man i denna motionsflod har riktat in sitt motstånd på just de understöd, som de fattiga hemmens unga begåvningar behöva i dessa tider ännu mera än under normala tider. Den synpunkten kanske väger ändå något mer än den förfärliga fara, som en statsutgift på en ränteförlust av ett par tusen kronor skulle innebära. Således, herr talman, vågar jag hemställa om kammarens bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr förste vice talmannen: Av den iver, varmed den siste ärade talaren förfäktade denna sak, skulle man möjligen kunna tro, att det gällde denna saks vara eller icke vara. Det är ju i varje fall icke fråga därom. Ingen har velat underkänna betydelsen av denna fond, men frågan är, om man i år skall giva 350,000 kronor, som motionärerna vilja, eller 300,000 kronor, som Kungl. Maj:t föreslagit och i likhet med riksdagen beslutit förra året. Nu hade den ärade talaren vid början av sitt anförande den vänligheten att säga, att det hade kommit till statsutskottets kännedom i sista ögonblicket, då ärendet behandlades där, att det fanns att påräkna disponibla tillgångar under kommande budgetår, som rörde sig omkring 60,000 kronor. Det finnes sålunda skäl att antaga, att dessa 50,000 kronor finnas, och att man i allt fall får röra sig med 350,000 kronor. Och jag vågar sätta in fråga, om detta hade varit bekant för motionärerna, huruvida de då verkligen väckt sin motion. Nu hör jag, att meningen med fonden skulle ha varit, att anslaget till den skall

ökas varje år. Jag kan icke se, om jag skall döma efter riksdagens beslut, att det varit riksdagens mening, ty riksdagen har behandlat detta ärende ganska olika. För budgetåret 1919 beviljades 100,000 kronor, för år 1920 150,000 kronor och för 1921 200,000 kronor. För år 1922 beviljades 250,000 men för halvåret därpå ingenting och för sista budgetåret 300,000 kronor. Det har alltså icke alls varit meningen, såvitt jag förstår, att det oupphörligen skulle pågå en ökning. Nu påvisas, att av de sökande är det förhållandevis så ytterst få, som kunna erhålla lån. Ja, mina herrar, jag försäkrar, att om det även fanns miljontals kronor till disposition, är det ingen, som skulle tvivla på, att det icke skulle finnas tillräckligt med sökande, och naturligtvis kommer alltid hägen och lusten för studier, för erhållande av vetenskaplig utbildning att vara ganska stor hos en del av ungdomen i Sveriges rike. Så i det fallet tror jag icke, att man på långa vägar kan tillfredsställa de ansökningar, som komma att finnas.

Nu är det med denna fond på det viset, att man kan få låna högst 1,500 kronor per år, men det finns intet stipulerat beträffande det antal år, under vilka lånen kunna utlämnas, och det är helt naturligt med avseende på tiden för studierna, eftersom den enes studiegren tager längre tid än den andres. Om man till exempel ser på de 14 sökande, som äro upptagna på det papper, som jag har här, finner man, att lånen variera från en summa av 5,400 kronor lägst till 7,300 kronor högst. Det är dessutom icke uteslutet, när det gäller medicine studerande och även filosofie studerande, att de ytterligare kunna behöva lån, och det blir då rätt avsevärda skulder, som man lägger på deras axlar, och som skola betalas i sin helhet inom 10 år efter det de slutat sina studier.

Nu har jag för min del alldeles motsatt uppfattning till den föregående ärade talaren. Jag har nämligen den uppfattningen, att man i år mycket strängt bör hålla på den budget, som är uppgjord, och det skall behövas mycket tungt vägande skäl antingen det gäller 5,000 eller 10,000 kronor för att man skall frångå densamma. Vi måste på grund av tidsförhållandena ålägga oss sparsamhet, som vi ju alla predika om, och därför är jag a priori böjd och bestämd för att icke gå över Kungl. Maj:ts proposition.

Men det finnes även andra synpunkter, som jag tycker, man bör anlägga, och som även berördes av den siste ärade talaren. Det är verkligen tillöpp till de lärda banorna, och det är så pass stort, att vi veta, att t. ex. utbildade ingenjörer resa till Amerika för att där taga plats såsom arbetare. Även på den medicinska banan är trängseln så stor, att icke alla medicine studerande kunna komma fram tillräckligt fort för att det är svårt få rum att deltaga i de kurser, som behövas för deras utbildning. Under sådana förhållanden har jag för min del ansett, att man åtminstone bör gå försiktigt till väga och icke på något ökat sätt uppmana mindre bemedlade att giva sig in på dessa banor, ty man har ju på sätt och vis ett visst ansvar för dem. Är det däremot en bemedlad person, som råkar in på banan, får han, så att säga, skylla sig själv, men herrarna få väl tänka sig, vad det betyder, när en obemedlad fått tillfälle att studera och sedan icke kan få någon användning för sina kunskaper.

Det är icke meningen att på något sätt motsätta sig ett fortgående på denna linje, men åsikten hos statsutskottet har varit, att man skall gå försiktigt till väga, och under nu givna förhållanden tycker jag, att det är rätt, att man följer statsutskottets majoritets mening, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Möller: Jag dristar vända mig till kammaren i denna sak, därför att jag tror, att till grund för såväl regeringens ståndpunkt i ärendet som den statsutskottets majoritet i ärendet intagit ligger ett i stort sett alldeles felaktigt betraktelsesätt.

*Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.*
(Forts.)

Då till exempel kammarens ärade förste vice talman anför, att ett argument emot ett ökat anslag på 50,000 kronor skulle vara, att tilloppet till de lärda banorna är alldeles för stort, så kan man icke komma ifrån, att däri ligger den uppfattningen, att de lärda banorna, så som samhället är inrättat, mer eller mindre skola vara ett privilegium för de ynglingar eller unga kvinnor, som hava haft den mycket stora förmånen att födas i rika eller i varje fall någorlunda välbemedlade hem, eller sådana, som haft tillfälle att skaffa sig privata rika gynnare. Vad riksdagen en gång avsåg, när den beslutade inrättandet av denna fond, var att man i det avseendet skulle försöka en smula — det blev ändå bara en mycket fattig smula — bryta klasskrankorna. Det kan icke bestridas, att det har hänt i vårt land, att stora begåvningar ha framgått ur mycket fattiga hem, och det har också ofta inträffat, att de på grund av privat stöd blivit i tillfälle att skaffa sig en utbildning motsvarande deras begåvning. Det har också hänt, att de tillhört de delar av vårt lands befolkning, som gjort sitt land de allra största tjänsterna. När man ser, huru visserligen mycket enstaka exempel på sådana personer med ofantlig kapacitet utgå ur mycket fattiga hem, är det icke förhastat att antaga, att många, många lika rika begåvningar från fattiga hem bliva förkrympta ända från barndomen, därför att det icke finns någon hjälpande hand. Nu är det fråga, om staten vill hjälpa.

Den ärade förste vice talmannen sade, att herr Olssons tal lät, som om det gällde fondens vara eller icke vara. Jag tror, att denna framställning är en karrikatyr. För min del uppfattade jag hans anförande på det viset, att den generation, vilken nu träder in och som skall börja sina studier eller som kanske nyss har påbörjat dem, icke skall ställas i en sämre ställning än den generation, som förut fått åtnjuta fondens stöd. Det är nämligen på det viset, att större delen av det belopp, som nu anslås, enligt sakens natur kommer att konsumeras av sådana ynglingar, som redan förut hava fått lån, ty det är ju icke meningen, om en väl kvalificerad yngling har börjat få lån ur denna fond och visat sig vara lämplig för fortsatt understöd, att understödet mycket snabbt skall avklippas, utan avsikten med denna fond är, att han skall få stöd, tills hans studier äro avslutade. När man nu ser, att av de gamla tillgångarna ha disponerats alltihop intill 902 kronor, så innebär det i sin tur, att större delen av detta anslag kommer att konsumeras av dem, som förut hava erhållit lån, och de måste även enligt min mening i främsta rummet anses vara berättigade till fortsatt understöd. Under sådana omständigheter blir det en åtsnörpning i möjligheterna att giva understöd åt den yngre generation, som nu skulle börja att få nytta av dessa studielån. Jag tror för min del icke, att det är möjligt att med någon verklig rätt bestrida detta.

Mina herrar, det talas så ofantligt mycket om, att vi skola tillvarataga och utnyttja de naturliga tillgångar, vi hava. Ja, jag tror icke, att det är för mycket sagt, att det finnes ingen tillgång, vars värde kan jämföras med den, som de verkliga begåvningarna i ett land ha. Detta innebär icke, att många tusentals begåvningar skola främjas och understödjas, utan det innebär, att åtminstone några av de verkligt goda begåvningarna skola kunna få understöd. Tror ni verkligen, att man gör landet en tjänst genom att anföra budgettekniska skäl för avslagsyrkanden på dessa fattiga 50,000 kronor? Jag vågar för min del påstå, att i den sparsamhetsbudget, som regeringen har framlagt, är sparsamheten icke på någon enda punkt mera missriktad, efter vad jag kan tänka mig, än just i den här föreliggande punkten. Jag är av rakt motsatt uppfattning mot dem, vilka i fråga om en punkt som denna söka föra alldeles speciellt sparsamhetens talan. Jag är säker på, att av de pengar, som delas ut, gå en del förlorade, men en del av de pengar, vilka delas ut för ett ändamål som detta, får landet igen och därvid icke bara större delen av det kapital, som är utlånat, utan även ränta på ränta under de understöddas livstid, då de ju genom sin

gärning kunna gagna sitt land. Det är därför, som jag vågat påstå, att detta är ett av de mest behjärtansvärda ändamål, till vilket den svenska riksdagen överhuvud taget har lämnat något anslag.

Jag fäste mig vid ett argument, som den ärade vice talmannen anförde, att skuldsumman blir jämförelsevis stor, och han nämnde, att bland medicine studerande på ett visst antal sökande var minimum 5,400 kronor och maximum 7,300 kronor. Ja, mina herrar, bördan för dem, som fått dessa lån, blir ju icke mindre, om vederbörande skulle hava nödgats låna upp pengarna på annat håll eller i bank, ty även där måste pengarna i sinom tid återbetalas. Bördan blir i själva verket mindre här, därför att i bank och ofta även hos enskilda personer får man betala ränta på lånade pengar, under det att lånen från denna fond, som bekant, äro räntefria studielån.

Ja, jag har dristat mig att tala därför att det är en sak, som ligger mig varmt om hjärtat. Jag känner arbetareklassen kanske bättre än åtminstone åtskilliga av denna kammares ledamöter, och jag vet vad som kvävs därnere på djupet av verkligt stora begåvningar. Någon större tjänst kan man verkligen icke göra ett land än att söka hjälpa och stödja dem i deras kamp för livet än genom att stödja eventuellt verkligt vetenskapliga begåvningar. Därför, herr talman, tillåter jag mig att yrka bifall till reservationen, och jag vågar ställa en vädjan till första kammaren att rätta det misstag, som enligt min mening begicks i andra kammaren, då reservationen där avlogs med endast 3 röster. Blir det ett positivt beslut i överensstämmelse med reservationen, finns det alla utsikter till att förslaget kan gå igenom i den gemensamma voteringen, och jag vågar för min del uttala den bestämda övertygelsen, att första kammaren, om den verkligen rättar misstaget, ingalunda har gjort vårt folk någon dålig tjänst utan tvärtom en verkligt god.

Herr Bergman, Johan: Herr talman! Även jag skall anhålla att få yrka bifall till reservanternas förslag. Här har enligt min tanke första kammaren ett tillfälle att hävda sina bästa kulturtraditioner. Jag anser naturligtvis icke, att staten skall vara förpliktad till hjälp åt alla, som möjligen skulle behöva sådan, även om de äro kvalificerade, utan det bör ju vara så, att staten hjälper allenast dem, som äro allra bäst kvalificerade. Men om man ger akt på innehållet i utskottets utlåtande, finner man, att det just förhåller sig så, att staten icke gärna kan komma i tillfälle att hjälpa andra än mycket väl meriterade personer. Det är nämligen så många sökande, att det måste göras ett strängt urval. Av 1,120 sökande år 1923 kunde endast 257 komma i åtnjutande av studielån. Detta visar, att det icke gärna kan bli några ovärdiga, som få detta understöd.

Jag förstår givetvis alltför väl, att tidpunkten just nu kan förefalla ogynnsam för ett högre anslag, i betraktande av att man med ljus och lykta söker efter alla möjligheter till besparing. Det är emellertid märkvärdigt på huru olämpliga punkter man råkar sätta in denna sparsamhetsiver. Det har man påpekat vid andra tillfällen, och här se vi nu ett nytt belägg därför. Man ser dock samtidigt, huru staten slösar på andra poster; det är minsann icke svårt att framdraga exempel härpå. Varje ledamot i denna kammare vet, huru kolossala belopp som anslagits till ändamål mycket mindre behjärtansvärda än detta, och vid en jämförelse verkar njuggheten just på detta anslag därför nästan upprörande. Det förekommer för övrigt icke sällan, att Kungl. Maj:t beviljar till personer, som tillkallas för särskilda uppdrag, vilka visst icke kunna sägas fordra någon speciellt dyrbar utbildning, dagsersättningar, som uppgå till 100 kronor och över 100 kronor, ja över 150 kronor per dag, utan att man gör någon anmärkning. Man säger, att om de icke få sådana ersättningar vilja de icke åtaga sig uppdraget, och det är kanske så, men man undrar då, om

Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.
(Forts.)

Anslag
till fonden för
rättsfria
studielån.
(Forts.)

det icke skulle finnas andra, som kunde åtaga sig uppdraget och göra det lika bra. Där slösar man pengar, ofta på personer, som redan förut äro synnerligen väl situerade, men beträffande detta belopp, som gäller fattiga studerande, är man sparsam. Det är dock här — som förut under diskussionen påpekats — icke fråga om bortkastade pengar. De bli först och främst icke bortkastade med hänsyn till det ändamål, för vilket de anslås, men de bliva icke ens i någon mening bortkastade, ty staten får ju igen dem. Det är nämligen fråga om lån, som komma att återbetalas. Nu säger man visserligen, att återbetalningen sker i en framtid och staten behöver pengar just nu. Vi hava emellertid under dagens diskussion hört, att man redan börjat få igen åtskilligt av de för icke många år sedan utlämnade studielånen — vilket visar, att det är ordentligt folk, som fått dessa lån. Det tycks alltså icke ens bli några långlån. Då de på detta sätt komma igen år efter år, kan jag för min del icke inse, att argumentet om statens penningnöd i detta fall betyder så mycket.

Det anfördes av en ärad representant för utskottsmajoriteten, att det icke skulle vara önskvärt att främja tillloppet till de lärda banorna, utan att man tvärtom borde inskränka detsamma. Ja, det är en viktig synpunkt, men beträffande den saken torde Kungl. Maj:t ha i sin hand att vid utdelandet av studielånen i den mån ske kan uppmuntra just de praktiska studiebanorna, så att de bliva bättre rekryterade. Även för sådana banor äro ju dessa lån tillgängliga. Det har ju även upplysts under debatten, att det finns banor, som icke alls äro överfulla utan tvärtom väl skulle behöva rekryteras. Kungl. Maj:t har ju som sagt möjlighet att taga hänsyn även till den saken vid utdelandet av studielån.

Jag anhåller därför, herr talman, att få instämma med dem, som yrkat bifall till reservanternas förslag.

Herr statsrådet **Clason**: I anledning av vad som här yttrats under debatten ber jag att få säga några ord. Jag vill då börja med att säga, att jag givetvis erkänner, att, om man har pengar och pengar, som flöda, det kan vara önskvärt att ställa mera till förfogande på en post som denna. Men å andra sidan vill jag betona, att när man måste spara, är denna post en punkt, där jag utan synnerligen stor tvekan anser, att man detta år kan stanna vid samma anslag, som givits under nästföregående budgetår. Det är här icke fråga om någon nedskärning i verklig bemärkelse, ty man har stannat vid samma belopp som förut. Och man har stannat därvid, enär, som jag yttrat en gång förut vid denna riksdag, nämligen i medkammaren, det synes mig, att om man står i den situationen, att man måste ålägga sig begränsningar, man har anledning att särskilt se på de poster, där det är fråga om en statens understödsverksamhet. Och här är det verkligen fråga om understödsverksamhet i allra eminentaste grad. Här är icke tal om någon statsinstitution, vars verksamhet man skulle hämma eller förhindra genom att icke bevilja mera än förut eller genom att skära ned anslaget, och det är icke heller fråga om några kommunala intressen eller någon kommunal och statlig samverkan, där man genom att skära ned ett statsanslag sätter kommuner på ett eller annat sätt i svårigheter. Det är icke heller fråga om någon stiftelse, förening eller annan sådan institution, som är van att räkna med ett visst statsanslag, och där det därför möter svårigheter att begränsa detsamma — låt vara att jag även varit nödsakad att gå in för sådana inskränkningar. Utan här är det fråga om understöd i dess pregnantaste form. Det är icke ens understöd i sådan form, att någon här kan komma och säga, att det är min rätt att få pengar och icke bara det, utan även att få pengar i större utsträckning än vad jag fått under föregående år, ehuru läget är sådant, att alla veta, att man måste spara.

Nu är det för övrigt icke så, att det belopp, som skulle stå Kungl. Maj:t till

buds för utdelning under det närmaste budgetåret, skulle begränsas till bara de 300,000 kronor, som äro begärda i propositionen, ty som redan här antytts, finns det verkligen pengar därutöver. Jag beklagar, att jag icke hade tillfälle att meddela dessa siffror direkt i propositionen. Det var emellertid omöjligt, att vid den tidpunkt, då propositionen skulle uppgöras, få säkra siffror för fondens ställning så sent som den 31 december 1923. Det är ju självklart, att man icke i propositionen kunde få in siffror från ett så sent datum. De siffror, som man kunde få vid tiden för propositionens tillkomst, voro endast mycket svävande, och därför står det i propositionen endast, att man från föregående år kunde beräkna ett överskott på 900 kronor, men det har för säkerhets skull tillagts: fränsett generalpoststyrelsens återlevererade medel. Sådana återbetalningar komma nämligen in genom generalpoststyrelsen, och dessa återbetalningar ha vid början av denna månad, då bestämda siffror funnits att tillgå, visat sig uppgå till i det närmaste 22,000 kronor vid slutet av 1923. Alltså kunna vi med full säkerhet beräkna, att vid den utdelning, som brukar ske på försommaren eller kanske något senare, vi ha 322,000 att utdela, d. v. s. äro ett gott stycke närmare de 350,000 kronor, som reservanterna vilja gå in för. Men dessutom är det så, att de amorteringar, som väntas komma in under loppet av icke nästa budgetår, som någon talare tycktes anse, utan under loppet av innevarande kalenderår 1924, beräknas uppgå till omkring 40,000 kronor. Här är det visserligen så, att dessa 40,000 kronor givetvis icke allesammans kunna vara tillgängliga redan på sommaren, utan hela beloppet kommer först att vara disponibelt vid slutet av året, men något lär väl i alla fall kunna stå till förfogande dessförinnan. Vi komma därför ett bra stycke över 300,000 kronor vid den utdelning, som kommer att äga rum i år, och som avser nästa budgetår. Det är en omständighet, som man vid bestämmande av anslaget belopp givetvis har att taga hänsyn till.

Jag ber att i detta sammanhang få sticka emellan med en annan sak. Det är ju så att man i regel har ökat fonden för varje år med 50,000 kronor, men man har aldrig tänkt sig, att denna ökning med 50,000 kronor skulle ske i oändlighet, utan man har ansett, att man skulle stanna, när amorteringarna börja komma, och det är just vad som nu skett. Amorteringarna ha nämligen börjat komma in.

Jag vill dessutom erinra, att den summa av 322,000 kronor — eller det kanske blir 330,000, 340,000 eller 350,000 kronor — som för närvarande kan disponeras, i realvärde är ofantligt mycket mera värd än vare sig 100,000, 150,000 eller 250,000 kronor voro det åren 1919, 1920 och 1921. Penningens realvärde är ju mycket högre nu, och tager man denna summa, som man nu kan röra sig med och delar ut den, så ger man faktiskt i realvärde betydligt större understöd än under föregående år.

Nu antydde en ärad talare, att fonden skulle vara så konstruerad, att om man icke bifölle reservanternas förslag om ytterligare 50,000 kronor, så skulle detta medföra en nedskärning av studielånen åt *nya* låntagare. Man skulle naturligtvis, framhöll han, först fortsätta och bevilja studielån åt dem, som redan fått sådana studielån, men ännu icke avslutat sina studier. Men, menade han, den kategorien skulle svälla ut på ett sådant sätt, att om man icke bifölle reservanternas förslag, skulle man icke få något över eller åtminstone i varje fall mycket litet över åt de nya studielåntagarna. Det är emellertid icke så. Det visar sig, om man går igenom fondens ställning, att antalet nya lån icke hava på det viset högst väsentligt nedskurits under de sista åren. Antalet nya lån har tvärtom varit i stigande: de voro år 1921 82, år 1922 89 och år 1923 130.

Om man vidare ser efter, vilka summor som beviljats till dessa nya lån, så var det år 1921 101,000 kronor, år 1922 106,000 kronor och år 1923 160,000

Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.
(Forts.)

Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.
(Forts.)

kronor. Detta beror därpå, att alls ej alla gamla studielåntagare skola ha fortsatta lån. Lånen beviljas för ett år i sänder, men låntagare kunna komma igen med ansökan om att få förnyade lån, och om de skola få förnyade lån eller ej, beror då på, huru deras låneansökningar från början varit lagda, och vad de ha för studiekurser att genomgå. Av de gamla låntagarna falla därvid alltid åtskilliga bort årligen, först och främst sådana som fått lån för blott en ettårig studiekurs, men därjämte även andra, som fått lån för en längre studietid, men vilkas lånetid gått ut. Beträffande dessa kan man ju beräkna, att det faller bort en större procent, ju längre man kommer från den tid, då lånet först beviljades, och vidare har man att räkna med, att amorteringarna börja. Det har också under det sista året varit så, att man kunnat dela ut mera till nya låntagare än till gamla. Jag anser mig alltså kunna säga — och jag tror mig vara tämligen säker därpå — att under detta år kommer minst lika mycket att kunna delas ut till nya låntagare, som delats ut 1923. Herr Möllers utgångspunkt ifråga om denna sak är således, så vitt jag förstår, icke riktigt.

Sedan kommer jag in på en fråga, som redan något berörts, nämligen om önskvärdheten eller icke att över huvud locka in folk på dessa studiebanor genom att bevilja lån. Jag måste då säga gentemot den förste ärade talaren, att det ej alls i den kungl. propositionen på något sätt har sagts, att frågan härom varit huvudskälet för mig. Huvudskälet har helt enkelt varit det, som där är uttalat, att i ett sådant statsfinansiellt läge som detta, då man måste gå omkring och söka spara, det kan vara lämpligt att spara på en punkt som denna, där det endast gäller rena understöd. Jag har ju också utvecklat, att det enligt min uppfattning ej är så stor risk att på denna punkt göra en besparing genom att stanna vid samma belopp som i fjol, eftersom det beloppet i själva verket nu representerar mycket mer realvärde än i fjol. Detta har varit huvudskälet. Men om man i statsutskottet och även på andra håll strukit under den synpunkten, att det kan vara riskabelt att i dessa tider locka in folk på studiebanor, vill jag säga, att nog förefaller det mig kunna ligga något berättigat i den synpunkten. Det är ju nämligen så, att vad som genom en begränsning av nya lån skulle ske, vore icke, att man i fråga om dessa omtalade goda begåvningar, som börjat studera, skulle på något sätt avklippa deras möjlighet att fortsätta — de skulle ju få förnyade lån — utan resultatet bleve blott att man kanske icke kunde öka antalet nya låntagare i samma grad, som förut skett. Man skulle dock, antager jag, kunna behålla dem vid ett antal av 130 och kanske åtskilligt mer om året. Och även om en så stor ökning ej skulle komma till stånd, synes det mig, att man verkligen skulle kunna reflektera på den synpunkt, som vunnit uttryck, tror jag, på alla studiebanor, jag känner, icke endast på de lärda banorna i egentlig mening, utan jämväl i organ, som representera t. ex. seminarieundervisningen, folkskolebildningen och en hel del andra grupper, ingenjörgruppen o. s. v. Man säger på alla håll: Vad tjänar det till, och kan det vara en rimlig eller klok politik, att staten för närvarande ställer så till, att den drager in en mängd folk på dessa banor, när dessa sedermera, då de komma med sin färdiga utbildning och en skuldsättning, som kommer att kosta många år att avbetala, stå utan varje möjlighet att få platser? Det har just från sådana grupper riktats en stark maning till staten att i stället göra vad den kan för att förhindra ett sådant förhållande. Jag tror, att man å ena sidan helt visst får utrymme för en god del av de verkligt begåvade, som man skall hjälpa fram, men å andra sidan kanske i någon mån bör tänka på att icke draga in alltför många på banor, som medföra skuldsättning, och där de efter några år av en dyrbar utbildning stå utan någon som helst möjlighet att få plats. Det förefaller mig således, som om det skälet också kan ha någon bärkraft.

Slutligen vill jag med anledning av ett anförande av den förste ärade talaren, vari han tycktes vilja göra gällande, att särskilt de praktiska studiegrupperna

blivit mycket sämre tillgodosedda än de andra, säga att det naturligtvis till en början beror på vad man räknar till praktiska grupper. De siffror jag nämnde i medkammaren inneburo, att utav 467 nya läntagare under dessa år 135 hade tillhört universiteten och liknande högskolor, 35 Tekniska högskolan och Chalmers institut, 166 olika seminarier, 66 andra tekniska skolor, återstoden handelskolor, jordbruksskolor m. m. Räknar man till de praktiska grupperna Tekniska högskolan och Chalmers', handelsskolor och andra tekniska skolor, kommer man i alla fall upp i ett tal av 166 utav 467. Sedan beror det ju på om man absolut vill räkna folkskolläroverbyggnaden till de lärda eller litterata kategorierna eller om man ej vill taga hänsyn till den reformtanke, som ju, så vitt jag förstår, delas av en mycket allmän uppfattning, att folkskolan, särskilt genom fortsättnings- och yrkesskolorna, skall föra in på en mera praktisk utbildning. Räknar man då till de praktiska grupperna även folkskolorna, som åtminstone har något med praktisk utbildning att göra, ställa sig siffrorna ej på det viset, som den förste ärade talaren syntes vilja antyda.

Vad sedan beträffar, att det finnes en rad tekniska skolor med ett ytterst ringa elevantal, undrar jag, om man kan göra gällande, att det skulle bero på att det ej finns lån för dessa elever. Det kanske beror på helt andra saker. Det beror kanske på att elevernas målsmän ansett det vara mera lönande och mera praktiskt att låta dessa personer ägna sig åt andra utbildningsgrenar än just dessa tekniska läroverk, och jag undrar verkligen, om man skulle få uppleva en renässans för dessa tekniska läroverk, om man ökade lånen. Och om i talarens anförande skulle ligga en anmärkning mot det sätt, varpå Kungl. Maj:t utdelat lånen, är det ju självklart, att den anmärkningen ganska litet kan drabba mig, som blott vid ett tillfälle varit med om detta. De personer, som ha ansvaret för denna låneutdelning under föregående år, ha ju som bekant varit den förste ärade talarens meningsfränder i alldeles särskild grad. Jag fann, när jag studerade den motion, som gav uppslaget till hela denna fråga, att en av motionens undertecknare var min närmaste företrädare, herr Olof Olsson. Är någon försyndelse gjord i avseende på grupperingen av utdelningen, drabbar den ej mig. Jag kan säga, att i min utdelning äro de tekniska skolorna procentvis mycket väl tillgodosedda.

Som sagt, jag tror, att man verkligen kan säga, att med det belopp, som enligt propositionen skulle stå till buds, kommer man att vara ganska väl tillgodosedd på detta område, ungefär så tillgodosedd för nästkommande år, som riksdagen i stort sett torde ha beräknat. Jag skulle ock vilja säga, att om man vill öka budgeten med 50,000 kronor någonstädes, tror jag, att det kan finnas åtskilliga punkter, där behovet kan sägas vara åtskilligt starkare, än vad det förefaller mig vara på denna punkt.

Herr Hederstierna: Då jag ber att få ansluta mig till reservationen, gör jag det särskilt av ett skäl. Jag har nämligen under en lång följd av år haft anledning följa utdelningarna av stipendierna från Cedergrenska fonden, utdelningar, som, om jag ej minnes orätt, gått till flera 100,000 tals kronor om året. Det var icke som här fråga om lån utan om stipendier, d. v. s. dessa stipendiaterna fingo dessa medel utan återbetalningsskyldighet. Jag har också varit i tillfälle att konstatera, att dessa stipendieutdelningar uppenbarligen ha haft en synnerligen välgörande inverkan. Man har lyckats draga fram personer, som skött sig i skolor och universitet på ett synnerligen mönstergillt, ja — vida mer — på ett berömvärdt sätt. Nu har emellertid den Cedergrenska fonden på grund av penningarnas placering blivit nödsakad att under de sista två åren och förmodligen också för en följd av år upphöra med att utlämna nya stipendier, så att man bara har kunnat fortsätta med att lämna stipendier till dem som förut haft sådana, tills de nått det mål, de från början föresatt sig. Detta gör

*Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.
(Forts.)*

Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.
(Forts.)

ju, att hela den möjlighet, som de studerande haft att bli hjälpta fram i livet, blivit stäckt under dessa år. Att då samtidigt, som denna källa utsinat, staten skall upphöra att öka denna fond, såsom den allt hitintills gjort, synes mig vara synnerligen olämpligt. På det sättet äro båda dessa källor — den första källan alldeles givet och även statens — mindre givande, än vad man menade, att de skulle bli under årens lopp.

Det är klart, att staten en gång skall sluta med att öka denna fond, men att göra det just nu kan jag ej finna annat än synnerligen oklokt, och det är ur den synpunkten, herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Beskow**: Herr greve och talman, mina herrar! Jag uppkalades egentligen av ett anförande av herr Olsson. Jag fäste mig nämligen vid den punkten, där han ville söka förklara, att det här ej är fråga om en ökning av budgeten med 50,000 kronor, utan endast rör sig om räntan på detta belopp, nämligen 2,500 kronor. Jag undrar emellertid, om jag nu skulle få låna 50,000 kronor av herr Olsson räntefritt för all framtid, om icke herr Olsson skulle känna på sig, att dessa penningar i alla fall vore förlorade i år. På samma sätt tror jag, kammaren kan resonera om detta anslag.

Medan jag har ordet, vill jag konstatera, hur utomordentligt lätt det är att tala om sparsamhet i teorien och hur svårt det är, när det gäller att genomföra den i praktiken. Ett mycket bra uttryck för detta fann herr Olsson, när han förklarade, att alla punkter, där man sätter in besparingar, äro olämpliga. Jag förmodar, att det gällde den statsverksproposition, som nu behandlas, men jag är övertygad om att ifall herr Olsson hade varit med om att skriva statsverkspropositionen, även han skulle ha riskerat den anmärkningen från andra håll. I själva verket finnes det — hur omsorgsfull än behandlingen varit — knappt någon enda punkt, på vilken nedskärningar gjorts, där man icke skall finna att några, ofta många stiga upp och förklara, att just detta är ett mycket behjärtansvärt ändamål och att det icke är bra att göra en nedskärning just där. Så har det också skett på denna punkt. Jag tror, att det ej är befogat, att göra någon ändring, och jag anser det således riktigt att här följa statsutskottet. Med de nedskärningar, som gjorts på andra punkter, ligger det i själva verket så till, att mycket mer behjärtansvärda ändamål fått maka åt sig. Om herrarna studera budgeten i detalj, torde ni finna riktigheten av detta. Vi ha fått exempelvis sänka anslagen till en mängd föreningar och företaga indragningar av tjänster i den centrala förvaltningen med ty åtföljande avskedanden av personal. Vi ha måst föreslå kraftig sänkning av dyrtidstilläggen m. m. sådant.

Jag vill till slut gent emot herr Möller konstatera det som redan konstaterats av ecklesiastikministern, att det enligt utskottets förslag i själva verket icke är fråga om ett mindre belopp till de studiebehövande i år gentemot tidigare år, utan det är väl snarare något mera. Om alltså herr Möller menar, att detta är den punkt i budgeten, där sparsamheten är som mest missriktad, så kan man säga, att den beskyllningen hade lika väl kunnat framföras mot den regering, som förra året lade fram statsverkspropositionen.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Herr finansministern anmärkte på ett yttrande av mig, och sade, att jag skulle ha ansett alla besparingar olämpliga i liknande fall som detta. Ett yttrande som detta kan jag icke vidkännas. Antingen har jag gjort mig skyldig till en mycket grov och tydlig missägning eller har finansministern missuppfattat mig.

Emellertid skall jag be att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra ett beklagande över att jag ej rätt förstätt vilken

del av motiveringen som han lade tyngdpunkten på i detta ärende. Jag har aldrig sagt, att det var i statsverkspropositionen, jag hittade den motiveringen, utan det intryck, jag fick, berodde på mitt åhörande av andrakammardebatten, där just det skälet, att man ej skall locka folk in på dessa banor, föreföll mig vara det, på vilket betoningen starkast lades.

Den exemplifiering, som statsrådet nu gav på denna fråga, var synnerligen olycklig för vad han ville bevisa. Exemplifieringen gällde seminarierna, och han påvisade, att man på alla möjliga håll hade sagt, att här blev det överbefolkning på denna bana, och att det därför vore oriktigt att locka folk in på densamma. Det exemplet duger ej alls i detta sammanhang, *därför att platserna i seminarierna äro begränsade*; det är ett fixerat antal platser, som stå till förfogande. Genom att framdraga den saken bevisade statsrådet endast, att här är fråga om huruvida på detta begränsade antal platser skall få komma de begåvningar från fattiga hem, som ej på annat sätt kunna få medel till sina studier. Intet exempel kunde vara bättre belysande för frågans verkliga innebörd än det herr statsrådet här framdrog.

Då på grund av den exemplifiering, jag anförde, statsrådet frågade mig, om jag verkligen trodde, att man på den praktiska bana, jag omnämnde, kunde komma till bättre resultat genom införande av stipendier eller genom att ställa dessa stipendiemedel till förfogande i större utsträckning, vill jag säga, att jag ej uttalade någon personlig åsikt i den frågan utan stödde mig på den högst representativa myndighet, som heter kungl. skolöverstyrelsen och vad den sagt i det hänseendet. När skolöverstyrelsen själv föreslår stipendier för avhjälpande av missförhållandet, måste det väl anses finnas någon auktoritet där bakom.

När herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anförde, att riksdagens mening icke varit, att det skulle ske en ökning i oändlighet av detta anslag, är det riktigt, men jag har ganska gott belägg för att denna ökning är önskvärd *i år*, och detta belägg har jag fått i årets statsverksproposition, där det uttryckligen säges, att denna ökning är önskelig och att det är de statsfinansiella svårigheterna, som tyvärr lagt hinder i vägen för densamma. Följaktligen torde även den argumentering, som statsrådet i den punkten anförde, vara av den arten, att den snarare stärker reservanternas ställning.

Huvudsaken eller — för att uttrycka sig försiktigt — en mycket viktig sak i det anförande, som hölls av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, var emellertid, att det ju här är fråga om en ren understödsverksamhet och icke om understöd till statsinstitutioner och dylika anstalter. Man kan kanske ha olika meningar om, huruvida anslag till statsinstitutioner under alla förhållanden skola vara viktigare än andra samhällsintressen. Jag tror, att vi här ha ett sådant fall, där man skulle kunna säga, att detta samhällsintresse, för vilket reservanterna träda i bräsch, är av fullt så stor vikt och kanske viktigare än åtskilliga anslagskrav till institutioner av det ena eller andra slaget. Det är visserligen så, som herr statsrådet anförde, att ingen kan komma och säga, att det är hans rätt att få sådant räntefritt lån av staten. Nej, det är icke någon som har juridisk rätt att framkomma med ett sådant krav, men riksdagen har dock i någon mån antytt, genom att besluta denna fond, att begåvningarna från de många tusen fattiga hemmen i Sverige ha vissa anspråk på att icke förkvävas utan få hjälp till sin utbildning av staten. Denna de fattiga hemmens rätt är lika stor under nödtider som under vanliga tider. Det är det, reservanterna ha hävdad. Efter den underrättelse herr Hederstierna lämnat, att den andra stora hjälpfonden här i Sverige, som finnes, för att tillgodose det samhällsintresse, som ligger i att även begåvningar från fattiga hem kunna erhålla medel till utbildning, genom en olycklig omständighet är stängd, hoppas jag, att det skall framstå ännu starkare och klarare för kammaren, att det är

Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.
(Forts.)

Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.
(Forts.)

nödvändigt att icke stoppa till eller i någon mån dämna för denna hjälpkälla, som det här är fråga om och som riksdagen behärskar.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr **Swartz**: Ja, det kanske kan tyckas och det kanske icke är alldeles fritt från att det emellanåt är något kinkigt för en person att vara på samma gång medlem av statsutskottet och universitetskansler. Jag är övertygad, att åtskilliga av herrarna här ha gjort eller åtminstone kunnat göra den reflexionen. Om jag det oaktat ställt mig på den mening, som blivit statsutskottsmajoritetens, vill jag söka giva skäl för den saken.

Då vill jag först säga det, att när man sitter i statsutskottet, har man naturligtvis i främsta rummet att taga hänsyn till sådana saker och angelägenheter, som det tillhör statsutskottet att handlägga. Och i den delen tror jag väl, att vi allesammans äro på det klara med att situationen för närvarande är den, att man bör söka i vidsträcktaste mån göra inbesparingar på statsutgifterna. Varje utgift, som man gör, kommer ju i alla fall att utöva ett litet inflytande på skattebelastningen, och den bör man under dessa förhållanden söka att så vitt möjligt icke ytterligare öka. Vi ha ju också hört, att från statsrådsbanken givits ytterligare belägg för den uppfattningen.

Nu säges det här, att man i alla fall just på denna punkt och på detta stadium icke bör låta denna synpunkt göra sig gällande, utan där få andra mer ideella synpunkter och krav sitta i främsta sätet. Det har också nyss framhållits av en ärad ledamot av denna kammare, att det finnes så mycket större skäl att göra det, som andra tillgångar, som varit att räkna på i liknande syfte, för närvarande ej äro tillgängliga. Jag skall tillåta mig att i alla fall fästa uppmärksamheten på att anledningen till att sådana tillgångar ej torde stå att påräkna i samma mån som hittills och i den mån, som kunde vara önskligt i visst avseende, icke så litet ligger i sådana omständigheter, som i sin mån göra det nödvändigt för staten att iakttaga sparsamhet. Det är väl beroende på att det ej lyckats att få så stora ränteavkastningar som man förut fått. Därför måste man på det hållet inskränka sig. Varför skulle man icke erkänna, att samma faktorer göra det nödvändigt för staten att inskränka sig? Nu säger man: det må vara hänt, men detta är en sak, som man omöjligen kan inskränka på; man skall låta det utveckla sig i samma grad, som man hade hoppats ända från början skulle vara fallet. Jag vill då blott för min del understryka vad som här framhållits, att det finnes mera tillgångar och är mera tillgångar att påräkna än det direkta anslag, som här motionsvis begärts, och dessa tillgångar synas vara av den storlek, att de ungefärligen motsvara, kanske t. o. m. fullt motsvara det ökade anslag, som här av motionärerna begärts utan att motionärerna haft kännedom om att dessa tillgångar funnos. Jag tror därför, att det är riktigt och logiskt resonerat, att hade man vetat, att sådana tillgångar funnos, hade man nog ej varit fullt så angelägen att komma fram med denna motion.

Nu vill jag övergå till den andra delen av frågan, och det är inverkan av det högre eller lägre anslaget på de räntefria studielånen och på deras mottagare, ty det är väl också och icke minst av vikt att tänka på, hur det under dessa tider ställer sig för dem som sätta sig i skuld, låt vara utan att behöva betala ränta under studietiden, men som i alla fall måste betala igen denna skuld en gång längre fram. För min del ställer sig saken verkligen så — och i någon mån tror jag mig ha belägg på det på grund av den kännedom jag har i fråga om en del av de banor, vilka genom dessa studielån skulle få ökad anslutning — att nog går det an att låna och nog finns det folk, som duger till det — jag menar som förtjäna det på grund av sin fallenhet för studier. Men hur går det sedan, när man fullbordat sina studier och skall få plats ute i livet? Hur ställer sig saken då? Ja, som förhållandena för närvarande te sig, ser det ut, som

om det vore mycket svårt att på ett vederbörande själv tillfredsställande sätt i livet omsätta de kunskaper, han med hjälp av studielånet förvärvat. Huru ställa sig då förhållandena? Jo, är det en fattig begåvning, som icke har annat än sin egen kraft att lita till, och vars utbildning icke visat sig vara av den art, att han med stöd av densamma kunnat tillkämpa sig en sådan för honom själv ekonomiskt tillfredsställande ställning i livet, som han berett sig för och vore förtjänt av, så har han ju egentligen bara fått en stor skuldsumma att bära på, som han måste betala igen. Och förhållandena äro åtminstone för tillfället av den beskaffenhet, att de högeligen försvåra möjligheten för honom att komma ut med denna summa. Det är med kännedom om den uppfattning, som i det avseendet gör sig gällande i vida kretsar av de studerande, som jag för min del trott, att det icke skulle vara till någon egentlig nackdel att i någon mån saktar farten. Den blir ju i alla fall, så vitt jag kunnat läsa mig till, icke saktare än den varit under de senare åren. Men att just under dessa tider, då förhållandena knipa till och då det synes vara svårare än eljest att tillgodogöra sig de insikter man fått, söka ytterligare locka till sig — och jag tror, man kan säga, att ett räntefritt studielån lockar många fler in på studiebanan, än om man får lån i en bank, på vilket man måste betala ränta — att locka, säger jag, till sig unga personer under förhoppning att de skola göra sig själva och sitt land all nytta — det tror jag icke kan vara skäl att göra; även för de hjälpsökandes egen skull bör man därför, synes det mig, vänta litet och ej öka farten. Men därtill kommer också uppfattningen om nödvändigheten med hänsyn till statens intressen att icke annat än i yttersta nödfall öka de belopp, som av Kungl. Maj:t på den ena eller den andra punkten begärts. Kungl. Maj:t har dock på ett helt annat sätt än den enskilda och statsutskottet i dess helhet möjlighet att överblicka situationen och bättre avväga inkomster och utgifter emot varandra; därför synes det mig, som om man icke annat än i yttersta nödfall bör gå utöver den gräns, som av Kungl. Maj:t uppdragits. I den föreliggande frågan synes mig icke något sådant nödfall föreligga, och jag tillåter mig på grund därav att yrka bifall till utskottets förslag.

*Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.
(Forts.)*

Herr Rosén: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet varnade för att locka in begåvningar på banor, varest de icke kunde få platser. Jag skulle för min del gärna se, att de mindre bemedlade och obemedlade men begåvade, som önska beträda studievägen, kunde beredas tillfälle att göra detta. Därav kan väl inte gärna uppstå någon annan olägenhet än att det blir något trångt för de bemedlade men obegåvade, som i rätt stor utsträckning tränga sig fram.

Den, som i likhet med mig under några år haft tillfälle att resa omkring och bese statens institutioner över så gott som hela vårt land, har många gånger förvånat sig över det förhållandet att på åtskilliga poster kunnat placeras så många mindre begåvade, och jag är övertygad om att de, som varit i samma sällskap, gjort samma iakttagelse. Det kan icke vara annat än till gagn för staten, att vi få fram så många begåvningar som möjligt och att de andra hållas tillbaka till sådant, för vilket de passa bättre.

Regeringen har själv funnit, att det behövs premier i vissa fall för att locka fram folk på sådana här banor. Vi hava ju snart att taga i tu med försvarspropositionen. Jag har i densamma observerat, att man där föreslår — utan att herr finansministern gjort någon invändning däremot — att det skulle beviljas åtta stipendier å 3,000 kronor årligen för att få en tillfredsställande rekrytering av officerskåren i Boden. Men det är icke nog med att man sålunda skall ge 24,000 kronor om året för detta ändamål utan man skall också ge officerarna i Boden högre löner samt fria järnvägsresor för dem själva och deras familjemedlemmar. Detta kommer enligt statsverkspropositionen att kosta staten 180,000

Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.

(Forts.)

kronor om året. Dessa penningar komma icke igen, herr finansminister, men de penningar, som vi ge ut för att göra det möjligt för obemedlade, begåvade personer att studera, de komma igen till statskassan!

När herr finansministern talade om nödvändigheten av att iakttaga sparsamhet, kunde jag icke låta bli att erinra mig, att, då jag förra gången hörde herr finansministern yttra sig i denna kammare, vi då också stodo på olika linjer. Det gällde då ett anslag, som statsutskottet hade prutat ned. Herr finansministern ville ha ett högre anslag. Jag får lov att säga, att jag i valet mellan att grusa gångarna i Drottningholmsparken — som det då gällde — och beviljandet av räntefria studielån åt fattiga personer, som äro begåvade, föredrar det senare, och därför kommer jag, herr talman, att rösta för reservationen.

Herr statsrådet **Beskow**: Herr greve och talman! Jag ber att få säga, att man väl knappast kan jämföra frågan om grusning av gångarna på Drottningholm med frågan om detta anslag, framför allt därför att det belopp, som jag då begärde för slottsparken, nog i alla fall kommer att gå åt. Detta hade jag tillfälle att förra gången redogöra för. Detta anslag har i så hög grad överskridits, att även om det av mig begärda underhållsanslaget beviljats av riksdagen, hade det ej räckt till någon vidare grusning av gångarna.

Vad som i försvarspropositionen kräves till stipendier och till ersättning åt personal, som behöver ligga i Boden, tycker jag icke precis har sammanhang med denna fråga, på den grund att detta ju i viss mån är en framtidsfråga, under det att det här är fråga om årets budget. Det är mycket möjligt och sannolikt, att man senare kan bättre tillgodose dessa studieanslag, liksom man hoppas att, då det gäller försvaret, Norrbotten i vad det avser berörda förhållanden sedermera skall kunna bättre tillgodoses än vad nu är fallet.

Jag ber få framhålla det faktum, att alla resestipendier för närvarande äro strukna ur budgeten liksom de voro det föregående år, däribland även understöden till teknici och andra personer i näringsyrkena för resor i utlandet, anslag som efter min åsikt varit av betydligt större vikt än dessa studiestipendier.

Herr **Möller**: Jag finner det naturligtvis mycket respektabelt att regeringen med stor energi försvarar sin ståndpunkt i denna sak, men jag fäste mig vid ett par av de framställda argumenten.

Såvitt jag fattade herr ecklesiastikministern rätt, förklarade han, att han på denna punkt endast följde sin föregångare, då han icke heller föreslagit någon förhöjning av anslaget från ett tidigare år. För min del uppfattade jag herr ecklesiastikministerns yttrande på det sättet, och jag misstänker, att åtskilliga andra av kammarens ledamöter också uppfattade honom så. Den uppgiften är mellertid icke riktig. Det förhåller sig nämligen så, att det icke gjordes någon framställning till 1922 års riksdag om anvisande av anslag till kapitalökning för nämnda fond för förra halvåret 1923. Det rörde sig alltså endast om övergångsbudgeten, och att det icke där föreslogs någon sådan kapitalökning, det tror jag kan förebibras helt andra skäl för, än de som nu kunna förebibras för att vägra kapitalökning. Däremot föreslogs det för budgetåret 1923—1924 en ökning från året 1922—1923 med 50,000 kronor, alltså precis samma kapitalökningsbelopp, som man nu motionsvis har begärt i denna sak.

Det förhåller sig naturligtvis så, att det här verkligen föreligger delade grunduppfattningar mellan t. ex. mig och den nuvarande regeringen. Våra intressen äro i mycket hög grad olika inriktade, och därför finner regeringen det vara fullkomligt naturligt, att man kniper till på en sådan punkt som denna i budgeten, under det att jag skulle funnit att det varit riktigt, om man knipit till på andra punkter i budgeten.

När t. ex. herr ecklesiastikministern särskilt framhåller, att detta ju icke rör en statsinstitution, så är det naturligtvis på det sättet, att man just på statsinstitutionernas område säkerligen kan, utan att skada något vitalt samhällsintresse, göra allvarliga indragningar. För övrigt försöker ju den nuvarande regeringen att förbereda detta genom den bekanta kommitté, som nu arbetar, därför förefaller mig herr ecklesiastikministrens yttrande på den punkten såsom argument vara fullkomligt betydelselöst.

När jag hörde t. ex. den andre vårdaren av våra högsta kulturintressen, herr universitetskanslern, säga, att vad han närmast fäster stor vikt vid är, att dessa fattiga ynglingar skulle komma att gå ut i livet med en stor skuldbörda, som det kan vara svårt för dem att amortera. Det är klart, att även här våra utgångspunkter äro så väsentligt olika. Jag tror, att det är av stor vikt för samhället att tillgodogöra sig dessa människors begåvning, även om de på grund av vidriga förhållanden måste träda ut till sin gärning i livet med en stor skuldbörda. Jag tror, att man ur samhällets synpunkt har mindre att se till det, än att se till den saken, att den naturtillgång man har i de goda begåvningarna verkligen blir tillvaratagen.

Beträffande sparsamheten sedan skulle jag endast för min del vilja säga, att jag betraktar en sparsamhet sådan som denna mera som en formell sparsamhet. I själva verket är det ett reellt slöseri och ingenting annat. Det är klart, att det betyder 50,000 kronor i den svenska statens budget, men samtidigt betyder det för framtiden en väsentlig förlust för hela vår nationella hushållning, om förslaget avslås, och den förlusten väger för mig, då jag skall bilda mig ett om-döme i denna sak, många, många gånger tyngre än den dock trots allt jämförelsevis ringa summa, om vilken tvisten här står. När man här anført, att man får 22,000 kronor i amorteringar för att användas till nya studielån, så är det gott och väl, men tiden har icke kommit ännu att taga bort kapitalökningen till denna fond. Den tiden tror jag man kan beräkna komma om en 3 eller 4 år, då större delen av de första studielånen fullständigt skola börja avbetalas. Först då tror jag tiden är kommen att draga in på denna kapitalökning, men till dess — det är min uppfattning — bör man fortsätta med den, och därför tillåter jag mig vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Bergman, Johan: Herr talman! Blott en kort replik till herr universitetskanslern. Herr Swartz betonade i sitt anförande den synpunkten, att man icke borde locka in folk på en bana, som för den dit inlockade kunde medföra ekonomiska svårigheter i framtiden.

Gent emot detta vill jag säga, att då man ser efter vilka det var som fingo statens studielån under år 1923, så visar det sig, att det — förutom de äldre, vilka fortsättningsvis fingo lån — var endast 130 personer av ej mindre än 991 sökande. Denna siffra gäller dem som fingo *nya* lån; det var alltså var sjunde eller åttonde av de nya sökandena. (Den i mitt förra anförande nämnda siffran gällde samtliga sökande, även de äldre som sökte fortsatt lån.)

Enär de sökande på förhand veta, hur svårt det är att få dessa lån, torde de flesta av dem, som över huvud våga sig på att söka dem, vara ganska väl kvalificerade, och då det nu visar sig, att endast var sjunde eller åttonde av dessa i allmänhet väl kvalificerade personer få sina ansökningar beviljade, kan man nog känna sig tämligen övertygad om, att de, som verkligen få statens studielån, i regeln äro så dugande, att det även framdeles, vid konkurrensen om platserna ute i livet, icke blir dessa, som bliva lottlösa. Man lockar icke genom dessa understöd, för vilka ett så strängt urval sker bland de sökande, in sådana personer, som komma att bliva en börda för samhället. Det är icke medelmåttorna, som få studielån.

*Anslag
till
fonden för
räntefria
studielån.
(Forts.)*

Anslag
till fonden för
rättsfria
studielån.
(Forts.)

Jag tror således icke, att den av herr Swartz anlagda synpunkten i detta fall har det värde, som den ärade talaren tillmätte den, och jag ber fortfarande att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag försummade att taga till orda, när kammarens talman sist ville det, och skall nu gottgöra denna försummelse. Att jag inte gjorde det, berodde nog därpå att jag satt försjunknen i förvåning över vad jag hörde från herr statsrådet och chefen för finansdepartementet. Det gick verkligen upp ett ljus för mig då, och jag förstod vem det var, som tagit sin lilla titt i den åttonde huvudtiteln på åtskilliga ställen. Men det blir ju en sak, som vi kunna komma att tala om sedermera och bör kanske inte belasta denna dagens protokoll.

Varför jag emellertid anser, att man bör om möjligt vidhålla den gamla takten, då det gäller dessa stipendier, det beror på den omständigheten, att jag vid ett par tillfällen sett i de papper, som komma in på grund av den sak, det gäller. När den nämnd, som närmast har i uppdrag att gallra bland ansökningarna, kommer fram till resultat, sker det i etapper, och då resultatet sedan föreligger, är det så, att de många människorna äro graderade i linjer efter varandra. Man ser dem, som först skola marschera fram, och man kan också få se dem, som böra komma fram i första ledet, för den händelse något tomrum skulle uppstå. När jag, för att kontrollera att inte något misstag skulle begås, sett på de båda främsta leden, har jag kommit till den uppfattningen, att det många gånger varit beroende på en ren sinkadus, som man säger, vilken som kommit i första ledet och vilken som kommit i det andra, och detta på den grund, att kvalifikationerna varit ungefär desamma och att det därför varit rätt svårt att avgöra, vem man skulle taga fram och vem man skulle låta stå tillbaka.

Nu vill jag inte, på grund av den erfarenhet jag har i dessa ting, lägga allt för stor vikt vid ordet »begåvning». Jag vill inte, att man skall tänka sig, att dessa begåvningar alltid äro av den kvalitet, att man kan förespå, att de på de olika kulturområdena komma att nå så högt som överhuvud taget en människa kan nå, att de inom vetenskapens eller konstens eller andra områden komma att öka ut den kultur, som vårt land har att glädja sig över. Men vad som kan sägas utan någon som helst övedrift det är, att varhelst dessa människor placeras, komma de att bli bra medborgare. Vartenda område, som de ägna sig åt, komma de att ge ett tillskott av gott arbete. Men inte bara detta! Det finns en sak, som är ändå viktigare. De platser, dit dessa ungdomar söka sig, komma att bli föremål för en starkare konkurrens och följaktligen komma platserna att bli bättre besatta. Man förstår, hur detta kommer att verka. Det är också detta som gör, att jag vågar påstå, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet går vilse, då han säger, att det här inte är fråga om något statsintresse. Det är ett statsintresse i eminentaste betydelse, att varje kvalificerad plats får så många sökande, att man alltid kan räkna med att få den bästa personen på den platsen. I det avseendet är detta också av stor betydelse för landet, vilket ju redan har framhållits.

Nå, nu tycker man, att om den saken skulle vi alla kunna vara ense! Det är ingenting partiskiljande i detta att alltid bereda sitt land de bästa möjligheterna, men jag förstår så väl: då två statsråd lägga sig i selen för en sak, är det alltid en del som följa dem och naturligtvis alldeles särskilt om det är ens egna statsråd det gäller. Så pass mycken människokänedom har jag.

Jag skulle i alla fall, fastän en vädjan redan förut gått ut till kammaren, ännu en gång vilja vädja till den. Det finns en sak, som vi — de flesta av oss — äro ense om i grund och botten, den nämligen som under de sista årtiondena alltid i stort sett varit samlande i detta land: att vi skola försöka i största möjliga mån *frigöra människan*. Sveriges utveckling under den sista tiden har gått

just i det tecknet, och här hava vi ännu ett sådant fall, ty fattigdomen — den är svår för alla, men den är värre för begåvade människor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

*Anslag
till fonden för
rante fria
studielån.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag har visserligen, herr talman, icke inom utskottet tillhört den avdelning, som behandlat detta ärende, men då jag i utskottet anslutit mig till majoritetens mening, ber jag att få säga några ord.

Jag vill nämligen för min del säga, att det förefaller som om man icke behöver diskutera, huruvida anslag av denna art äro önskvärda eller icke. Därom tror jag, att man överhuvud taget kan vara fullständigt enig. Den fråga, som här föreligger, är, huruvida ibland önskvärda företag, som samhället under nuvarande förhållanden måste avstå ifrån, denna ökning i ett anslag, som det här gäller, är så mycket mera starkt motiverad, att man av det skälet här bör göra ett undantag. Jag ber att få erinra dem, som här uppträda till förmån för reservationen, om att under senare tid vi vid punkt efter punkt fått göra inskränkningar, som ytterst hårt gått ut över enskilda personers ekonomiska ställning. Vi hava indragit befattningar, från vilka under många, många år i statens tjänst anställda innehavare blivit åtminstone för ögonblicket ställda på bar backe. Vi hava fått avbryta kommunikations- och andra företag, som lämnat hela orter i en svårare ställning än man tidigare planlagt att de skulle snarast möjligt förhjälpas till.

Inför dylika förhållanden har jag för min del icke funnit sådana skäl i föreliggande fall anförda, att man här skulle kunna förfara annorlunda än man gjort i alla övriga fall, då man velat tillämpa en konsekvent sparsamhet. Därför har jag anslutit mig till utskottets ståndpunkt, och jag hemställer på de skäl, som anförts, om bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen: Endast några ord. Man talar här om att anslaget blivit nedprutat, men då man gör det, går man ut ifrån den tanken, att det skulle ha ökat i år. Jag kan icke se, att det har blivit någon nedprutning på något sätt, utan det gäller här, huruvida man på grund av en motion skall öka detta anslag eller icke. En annan omständighet är, att man, efter de upplysningar som lämnats från statsrådsbänken, finner, att det är möjligt att, med de medel som finnas, dels genom att bevilja dessa 300,000 kronor och dels genom i övrigt disponibla medel, giva lika många nya lån under det kommande som under det närvarande budgetåret. Det blir sålunda ingen förminskning i det avseendet. Då frågar jag mig: är det verkligen lämpligt att under sådana förhållanden taga ett steg, som går i riktning av en ökning?

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr statsrådet Clason: Herr talman! Jag begärde ordet för att säga det samma som herr förste vice talmannen nu sagt, nämligen vad jag redan förut understrukit, att det, genom ett bifall till den kungl. propositionen och med de inbetalningar och amorteringar, som redan gjorts eller äro att påräkna, med fullkomlig säkerhet lära bli möjligt att bevilja minst lika många nya lån, som beviljats under föregående år, och jag tror ock till samma totalbelopp som man under det året beviljade.

Eftersom jag har ordet, vill jag med anledning av vad en ärad talare på Stockholmsbänken, herr Möller, senast yttrade säga, att det var en fullkomlig missuppfattning av mitt första anförande, då han trodde, att jag gjort gällande, att min företrädare minskat anslaget på denna punkt. Det sade jag icke. Jag sade tvärtom, att riksdagen, såvitt jag visste, hittills hade gått in för en ökning med 50,000 kronor per år. Då jag tog upp frågan om, vad min företrädare

Anslag
till fonden för
räntefria
studielån.
(Forts.)

gjort, så skedde det med anledning av den anmärkning, som herr Oscar Olsson riktade emot mig för det sätt, varpå anslagsbeloppen fördelats, och då han ville göra gällande att det kommit en för liten del på de praktiska skolorna och kanske för mycket till de lärda skolorna. Det var på den punkten jag betonade, att den fördelning, som i detta fall skett, gjorts av i stort sett andra statsråd än jag, och på den punkten tror jag mig hava handlat på precis samma sätt som de, vilka före mig innehafvt detta ämbete.

Beträffande till sist herr Oscar Olssons anförande och den av honom berörda frågan om understöden åt seminarierna samt hans erinran mot att jag gjort gällande, att man ifrån folkskolehall varnat för att befordra överbefolkning på den banan, så får jag säga, att jag icke riktigt förstått, vad han menade med sin gensaga mot mig. Det föreföll, som om han menade, att man med dessa lån borde söka få de mest begåvade till seminarierna. Jag vill då erinra, att seminarierna i detta fall icke blivit lottlösa. Utav 130 nya stipendier, som utdelades förlidet år, gingo 45, d. v. s. en ganska stor procent till seminarierna. Dessutom är det ju bekant, att det för fattiga, begåvade seminarielever på en annan post i budgeten finns mycket betydande anslag, som också komma en mycket stor del av seminarieleverna till godo.

Herr **Möller**: Jag ber om ursäkt för att jag ytterligare en gång besvärar kammaren. Jag förstår nu, att jag missuppfattade herr ecklesiastikministern på den punkten i hans anförande, som gällde hans företrädare. Det missförståndet är nu uppklarat av herr ecklesistikministern. Men sedan måste jag fråga mig, hur det kan vara möjligt, att man här inför kammaren kan ikläda sig garanti för att samma antal nya lån i år skall kunna beviljas som föregående år, därest regeringsförslaget bifalles. Det finnes ingen möjlighet att veta, hur många av de nuvarande låntagarna, som skola komma att söka fortsatt lån, och dessa måste naturligtvis ändå gå i första rummet. Man har 22,000 kronor i amorteringar, som man vet, att man kan räkna med, och förslaget gäller ju endast en kapitalökning på 50,000 kronor, således ett tillägg, som skulle möjliggöra lån åt den nya generationen. Jag kan icke inse, att man behöver på detta oändligt energiska sätt från regeringens sida *värja* sig mot möjligheten att kunna hjälpa några människor till, utöver dem man skulle kunna hjälpa med det nuvarande beloppet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58:

Nej — 46.

*Anslag
till fonden för
rättsfri
studielån.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om viss ändring av 10 kap. 72 § vattenlagen.

Utskottets hemställan bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde samt att de anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen, skulle nedtagas.

Avgåvos och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:

nr 227, av greve *Wachtmeister* m. fl., och

nr 228, av herr *Pålsson*,

båda i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 49 och 50.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 9 riksdagsordningen;

statsutskottets utlåtande nr 4, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet; samt

bevillningsutskottets memorial nr 11, med föranledande av kamrarnas återremiss av utskottets betänkande nr 1 i anledning av väckt motion om tillägg till fjärde stycket av 5 § i förordningen med tulltaxa för inkommande varor.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5,08 e. m.

In fidem
Lode Wistrand.

Tisdagen den 26 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Justerades protokollen för den 20, 21 och 22 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 1, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatsens första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna; samt

nr 2 A, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1924—1925 under riksstatsens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1924 den 23 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens justitieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren Berndt Nils Robert Lilienberg 44 röster, i följd varav herr revisionssekreteraren Berndt Nils Robert Lilienberg blivit till riksdagens justitieombudsman utsedd.

And. Pers.

Arvid Lindman.

Carl G. Schedin.

Viktor Larsson.

År 1924 den 23 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens justitieombudsman, ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av justitieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid, justitieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren Erik Gustaf Geijer 45 röster, i följd varav herr revisionssekreteraren Erik Gustaf Geijer blivit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

And. Pers.

Arvid Lindman.

Carl G. Schedin.

Viktor Larsson.

År 1924 den 23 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren Gustaf Ferdinand Lindstedt 44 röster, i följd varav herr revisionssekreteraren Gustaf Ferdinand Lindstedt blivit till riksdagens militieombudsman utsedd.

And. Pers.

Arvid Lindman.

Carl G. Schedin.

Viktor Larsson.

År 1924 den 23 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens militieombudsman, ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av militieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid, militieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr hovrättsrådet John Arthur Samuelson 44 röster, i följd varav herr hovrättsrådet John Arthur Samuelson blivit utsedd till militieombudsmannens efterträdare.

And. Pers.

Arvid Lindman.

Carl G. Schedin.

Viktor Larsson.

På framställning av herr talmannen beslöts att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen, dels ock till de paragrafer därom, som borde införas i riksdagsbeslutet.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, statsutskottets utlåtande nr 4, samt bevillningsutskottets memorial nr 11.

Avgåvos och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:

nr 230, av herr *Lindhagen*, om krigsväsendets avrustning;

nr 231, av herr *Lindhagen*, om avskrivning av den allmänna värnplikten m. m.;

nr 232, av herr *Lindhagen*, om militärmusikens bibehållande i nuvarande omfattning m. m.;

nr 233, av herr *Lindhagen*, om musikfanjunkares likställande med fanjunkare i ekonomiskt hänseende;

nr 234, av herr *Lindhagen*, om fästningen Bodens nedläggande;

nr 235, av herr *Lindhagen*, om vederlag i vissa fall för genom härorganisationens minskning vållade förluster;

nr 236, av herr *Lindhagen*, angående utbildningstiden för värnpliktiga studenter m. fl.;

nr 237, av herr *Kobb*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande;

nr 238, av herr *Kobb*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande;

- nr 239, av herr *Öhngren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 240, av herr *Bergman, Johan*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 241, av herr *Ingeström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 242, av herr *Heyman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 243, av herr *Nilsson, Nils Anton*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 244, av herr *Fehr*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till värnpliktslag;
- nr 245, av herr *Rosén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till värnpliktslag;
- nr 246, av herr *Stendahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 247, av herr *Stendahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till värnpliktslag;
- nr 248, av herr *Wigforss* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 249, av herr *Wigforss* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till värnpliktslag;
- nr 250, av herr *Dahl* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande; samt
- nr 251, av herr *Dahl* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till värnpliktslag.

Herr *Julin* väckte nedannämnda motioner:

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående vissa ändringar i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 266) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer; och

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående vissa ändringar i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 267) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Dessa motioner hänvisades till bankoutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,49 e. m.

In fidem
Lode Wistrand.